

Strijd tegen de mensenhandel

**PLEIDOOI VOOR EEN
INTEGRALE BENADERING**

Analyse wetgeving en rechtspraak

November 2003

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Hoe deze publicatie bestellen?

Deze publicatie bestaat in het Nederlands en in het Frans

De kostprijs bedraagt 5 € + 2,73 € verzendkosten.

U kan deze publicatie bestellen bij de Directie-Generaal Externe Communicatie:

- ❖ door overschrijving op rekeningnummer 679-2003650-18
- ❖ per e-mail: shop@belgium.fgov.be

Vermeld duidelijk: “rapport mensenhandel november 2003”, de gewenste taal en het aantal exemplaren.

U kan deze publicatie ook afhalen in het Informatiecentrum van de Directie-Generaal Externe Communicatie. Het Informatiecentrum is van maandag tot vrijdag doorlopend open van 9 tot 16 uur.

Directie-Generaal Externe Communicatie – Informatiecentrum
Regentlaan 54 – 1000 Brussel – tel: 02/514 08 00

Deze publicatie vindt u ook terug op onze website: <http://www.diversiteit.be>

DEZE PUBLICATIE IS GEDRUKT OP GERECYCLEERD PAPIER

INHOUDSTAFEL

Algemene inleiding	5
INLEIDING	7
DEEL I: EEN INTEGRALE BENADERING VAN DE DOSSIERS	9
1. De noodzaak tot een meer integrale benadering van de dossiers	9
1.1 Te snelle rechtsafhandeling kan de kwalitatieve diepgang van het gerechtelijk onderzoek aantasten	9
1.2 Vaststellingen in enkele dossiers	10
1.3 Opvallende vonnissen	14
1.4 Documentenzwandel	16
1.5 Beïnvloedingsmechanismen: corruptie	18
2. Belang van financiële analyses	19
2.1 De geldstromen, het hart van de georganiseerde mensenhandel	19
2.2 Case-study A: mensenhandel en criminele organisatie	21
2.3 Georganiseerde misdaad als business	23
2.4 Economische risicosectoren	25
2.5 Een voorbeeld van een risicosector: De clandestiene confectieateliers in Brussel)	26
3. Hoe wordt de Wet Criminele Organisaties toegepast in de strijd tegen mensenhandel	30
3.1 Wet betreffende de criminele organisaties	30
3.2 Dossiers in behandeling	31
3.3 Vonnissen	32
DEEL II: NIEUWE BELANGRIJKE WETGEVENDE BEPALINGEN	39
1. Internationaal niveau	39
2. Europees niveau	42
3. In België	44
3.1 Maatregelen ter bestrijding van de zware en de georganiseerde criminaliteit	44
3.2 Maatregelen ter bestrijding van illegale arbeid	52
3.3 Maatregelen voor een efficiëntere bestrijding van de huisjesmelkers	53
3.4 Maatregelen ten gunste van de slachtoffers van mensenhandel	54

DEEL III. ANALYSE VAN DE RECHTSPRAAK 2001-2002	65
1.Enkele cijfers	65
2.Analyse van de beslissingen van 2001-2002 op basis van de wet van 13 april 1995	65
2.1 Beslissingen inzake mensensmokkel.....	65
2.2 Beslissingen inzake prostitutie	67
2.3 Beslissingen inzake economische uitbuiting	70
3. Beschouwing van enkele significante beslissingen	72
3.1 Voetbal	72
3.2 Huisjesmelkerij	74
3.3 Mensen ronselen om misdrijven te plegen	75
3.4 Schijnhuwelijk: Correctionele rechtbank van Ieper, 13 december 2001, 7de kamer	76
3.5 Uitbuiting van huishoudelijk personeel.....	76
DEEL IV: GESPECIALISEERDE CENTRA OPVANG SLACHTOFFERS MENSENHANDEL	81
1.Payoke en Asmodee in 2002	81
2.SÜRYA	83
3.Pag-Asa	87
BESLUITEN	91

ALGEMENE INLEIDING

Conform artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 16 juni 1995 betreffende de opdracht en de bevoegdheid van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor Racismebestrijding inzake de bestrijding van de internationale mensenhandel stellen wij u het zevende jaarverslag voor dat het beleid inzake de strijd tegen de mensenhandel evalueert.

Dit jaarverslag werd opgebouwd uit vier delen:

In het eerste deel van dit jaarverslag benaderen we het fenomeen van de mensenhandel vanuit de noodzaak om de netwerken te analyseren en te ontmantelen. In een eerste stelling wordt gepleit voor een integrale benadering van de dossiers waarbij heel het netwerk met haar vertakkingen in kaart gebracht wordt. Als het gerechtelijk onderzoek zich in kader van een snelle rechtsafhandeling enkel toespitst op enkele tussenpersonen dan dreigt het gevaar dat het netwerk uit zijn fouten leert en zich zo weet aan te passen dat het zich juist kan versterken. Bestrijding van mensenhandel dreigt dan een averechts effect te krijgen. In het verlengde hiervan toont een tweede stelling de noodzaak aan om de netwerken financieel te analyseren en te bestrijden. Mensenhandel is een vorm van big business van de georganiseerde misdaad. De drooglegging van deze geldstromen is dan ook het ultieme wapen om het crimineel systeem in haar hart te treffen en lam te leggen.

In het derde hoofdstuk van dit eerste deel bekijken we de toepassing van de wet betreffende criminele organisaties bij de bestrijding van mensenhandel. Dit gebeurt aan de hand van een algemene benadering van de dossiers in behandeling en via een aantal concrete vonnissen.

Het tweede deel stelt de nieuwe logistieke middelen voor inzake de strijd tegen de internationale mensenhandel. Zo bestaan er thans, zowel op Europees als op internationaal niveau precieze definities van de begrippen mensenhandel en mensensmokkel. Op Belgisch niveau werden verschillende nieuwe wetten aangenomen ten einde efficiënter de strijd te kunnen aangaan met de grote georganiseerde criminaliteit. Nieuwe maatregelen werden eveneens genomen ten gunste van de slachtoffers van de mensenhandel.

In het derde deel van het jaarverslag vinden we een analyse terug van de rechtspraak die zich situeert tussen 2001 en begin 2003 op grond van de wet van 13 april 1995 ter bestrijding van de mensenhandel. Een aantal belangrijke uitspraken werden van nabij bekeken. We vonden ze interessant zowel wat betreft de problematiek die er behandeld wordt en voor dewelke een inbreuk op de wetgeving ter bestrijding van de mensenhandel werd vastgesteld (zoals inzake voetbal, schijnhuwelijk of ronseling om misdrijven te plegen), als voor wat betreft het feit dat er uitspraken bekomen werden hoewel bepaalde immuniteiten werden ingeroepen.

Het laatste deel stelt een stand van zaken op van het humanitaire luik inzake de bestrijding van de mensenhandel. Dit vanuit de coördinatie opdracht die het Centrum voor gelijkheid van kansen naar de gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel toe heeft. Hiervoor werd er ruimte in dit jaarverslag ter beschikking gesteld aan de drie gespecialiseerde centra. Dit laatste deel valt dan ook niet onder de verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur van het Centrum. De centra dragen natuurlijk enkel verantwoordelijkheid ten opzichten van hun eigen deel.

Eliane Deproost
Adjunct-Directeur

INLEIDING

Rol van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding in de strijd tegen de internationale mensenhandel

De werking van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding werd altijd en terecht in verband gebracht met het menselijke luik van het beleid rond de bestrijding van de mensenhandel. Doorheen onder meer onze jaarverslagen proberen wij sinds 7 jaar als tussenpersoon te fungeren in dit luik van het beleid en willen wij in onze analyses het belang aantonen van een multidisciplinaire benadering, van de onderlinge samenhang van de verschillende aspecten van de problematiek en van het nut van een onafhankelijke coördinatie.

Het doel van dit inleidende hoofdstuk is tweevoudig. Het herinnert in de eerst plaats aan bepaalde aspecten en inzetten van de coördinatie die werden toevertrouwd aan het Centrum voor gelijkheid van kansen. Vervolgens worden er enkele concrete voorbeelden gegeven van de coördinerende rol van het CGKR naar de drie gespecialiseerde centra toe.

1. Het Centrum voor gelijkheid van kansen in zijn rol van coördinatie

In 1995 achtte het Parlement het noodzakelijk een specifiek wetsontwerp goed te keuren ter bestrijding van de mensenhandel. Tegelijkertijd meende het Parlement dat het noodzakelijk was om de waarborgen te bepalen voor de opvolging van het beleid. In hoofdstuk V van de wet van 13 april 1995, onder de titel 'Uitvoering en opvolging van de wet' werd aan het Centrum voor gelijkheid van kansen een opdracht van coördinatie, opvolging en stimulering van de bestrijding van de mensenhandel toevertrouwd. Het Centrum heeft zich met man en macht ingezet voor het vervullen van die opdracht. Dit steeds vanuit dezelfde visie: het stimuleren en het bijdragen tot de ontwikkeling van een politieke samenwerking die dicht bij de realiteit op het terrein aanleunt, zodat op een bruibare en doeltreffende manier tegemoet kan worden gekomen aan de problemen die rond de bestrijding van de mensenhandel onderkend worden.

Het Centrum neemt deel aan verscheiden federale samenwerkingsvormen, begeleidt verschillende projecten, onderhoudt nauwe banden met de gespecialiseerde centra (cfr. infra) en pleegt overleg met advocaten. Tevens wordt het Centrum dagelijks geïnterpelleerd of geraadpleegd door een hele reeks andere actoren op het terrein: politiemensen, magistraten, inspecteurs, burgers of internationale NGO's. Het Centrum heeft ook steeds een actieve rol gespeeld in de Interdepartementale Coördinatiecel (waarvan het Centrum het secretariaat waarneemt) en de Task Force die werd opgestart binnen het Kabinet van de Eerste Minister.

Het Centrum hoopt dan ook dat het Ontwerp KB *ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel* zo snel mogelijk in het Belgisch Staatsblad wordt gepubliceerd. Dit KB richt een (nieuwe) Interdepartementale coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel op. Tevens wordt hierbij een bureau gecreëerd Het CGKR zal zowel van de Cel als van het Bureau het secretariaat waarnemen.

De rol van het Centrum, het coördineren, stimuleren en evalueren van de strijd tegen de mensenhandel komt goed tot uiting doorheen dit jaarverslag. In een eerste deel worden aan de hand van concrete dossiers een aantal stellingen verduidelijkt die o.i. onontbeerlijk zijn bij de bestrijding van de internationale mensenhandel.

In het tweede deel wordt het legistiek arsenaal op internationaal, europees en federaal niveau kritisch onder de loep genomen alsmede enkele nieuwigheden. Nieuwigheden die in nauw overleg met het CGKR ontworpen werden: de arbeidskaart C voor slachtoffers mensenhandel, publicatie van de omzendbrief tot wijziging van de richtlijnen van 1997, de verruimde toegang tot het Fonds tot hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden . In het laatste hoofdstuk wordt een analyse gemaakt van de rechtspraak 2001-2002, ook dit valt perfect binnen de taak en rol van het centrum als evaluerende instantie die kritisch het terrein bekijkt.

2. Het Centrum voor gelijkheid van kansen en de gespecialiseerde centra voor de opvang van slachtoffers mensenhandel

Het Centrum vervult ook een coördinerende rol naar de drie gespecialiseerde centra toe. In tweemaandelijks intercentra vergadering worden punten van gemeenschappelijk belang besproken en indien nodig wordt er actie ondernomen. In het kader van dit overleg werden er in 2002 belangrijke punten verwezenlijkt.

Om het beleid in verband met de bestrijding van de mensenhandel op een efficiënte en gecoördineerde wijze te kunnen analyseren werd door de Cel Mensenhandel en de drie gespecialiseerde centra een **Centrale Databank** opgesteld en een webapplicatie ontwikkeld om deze databank te raadplegen en te onderhouden. Gezien de complexiteit van de databank (meer dan 100 vragen, nood aan dynamisch formulier, tweetaligheid, mogelijkheid tot het invullen vanuit vier verschillende plaatsen,...) is er beslist geweest om de ontwikkeling van deze applicatie uit te besteden aan een gespecialiseerd informaticabedrijf. Deze databank wordt gebouwd rond het beheer van de vragenlijst en het raadplegen, onderhouden en aanmaken van slachtofferdossiers. Deze dossiers kunnen ingevoerd en geraadpleegd worden vanuit de drie gespecialiseerde centra, terwijl het onderhoud een taak is van het Centrum. De databank zelf werd geplaatst bij een extern bedrijf dat gespecialiseerd is in het “hosten” van websites. Deze databank werd operationeel begin 2003.

Om de werkzaamheden van de Centra op het vlak van de begeleiding beter te structureren, werden in 2002 de verschillende begeleidingscontracten die in gebruik waren door de centra, op elkaar afgestemd. Ieder centrum kan natuurlijk zijn eigen accenten leggen in deze begeleidingscontracten, maar het algemeen kader is identiek. Ook hier weer een treffend voorbeeld van de coördinerende rol van het Centrum voor gelijkheid van kansen naar de gespecialiseerde centra toe.

DEEL I: EEN INTEGRALE BENADERING VAN DE DOSSIERS GEBRUIKMAKEND VAN HET GEHEEL VAN DE BESTAANDE WETGEVING

1. *De noodzaak tot een meer integrale benadering van de dossiers*

1.1 Te snelle rechtsafhandeling kan de kwalitatieve diepgang van het gerechtelijk onderzoek aantasten

Er wordt tegenwoordig veel geklaagd over de traagheid van het gerecht. Terecht wordt erop gewezen dat jarenlange procedures een gevoel van rechtsonzekerheid en straffeloosheid teweegbrengen. Verschillende instanties en partijen hebben van een snellere rechtsafhandeling een prioritair punt gemaakt.

Dit heeft wel een keerzijde op de medaille. Onder druk van de publieke opinie en politieke beleidsinstanties worden de gerechtelijke instanties aangespoord om hun dossier snel en efficiënt af te werken. Eenvoudige dossiers met gemakkelijk aanwijsbare verdachten zijn nu éénmaal sneller af te handelen dan complexe mammoetdossiers met vertakkingen waarbij de organisatoren zich goed ingedekt hebben. De efficiëntiegraad van een eenvoudig dossier met een duidelijke verdachte ligt ook veel hoger omdat de kans tot een veroordeling veel groter is.

Het gevolg hiervan is dat de onderzoeksrechter en de parketten er soms voor opteren om hun dossier niet te moeilijk te maken, met zo weinig mogelijk vertakkingen. In deze gevallen beperkt het onderzoek zich hierdoor dikwijls tot de lokale entiteit en enkel tot de vervolging van duidelijk aantoonbare daders met een louter uitvoerende functie. De aanwezige verbindingslijnen tussen een aantal dossiers gaan zo totaal verloren. Een financieel onderzoek verloopt traag en is dus ook uit den boze. Van een kwalitatieve diepgaande netwerkanalyse en een onderzoek naar criminele organisaties kan er op deze manier dan ook geen sprake meer zijn.

De pressie van de publieke opinie en de politieke beleidsinstanties tot een te snelle rechtsgang kan op deze wijze ongewild bij de parketten tot een soort mechanisme van zelfcensuur aanleiding geven. Doordat de voorkeur gelegd wordt op eenvoudige afgesplitste dossiers in plaats van mammoetdossiers worden er ook geen middelen vrijgemaakt om mammoetdossiers samen te stellen.

Wanneer het bestrijden van mensenhandel enkel georiënteerd wordt op het opsporen van de tussenpersonen zoals trafikanten, zullen er altijd veel plaatsvervangers klaarstaan om het lege gat op te vullen en draait de carrousel voort, zelfs in een meer effectieve vorm. Want het netwerk krijgt de kans om te leren uit zijn fouten en zich aan te passen en te versterken. Bestrijding van mensenhandel dreigt dan enkel symptoombestrijding te worden, waarbij de focus ligt op de jacht op illegalen.

1.2 Vaststellingen in enkele dossiers

Het CGKR heeft zich in verschillende dossiers burgerlijke partij gesteld. Uit deze dossiers blijkt het cruciaal te zijn om de onderlinge verbindingslijnen tussen deze dossiers bloot te leggen. Dit lijkt zelfs onontbeerlijk om heel het systeem van de trafiek te kunnen ontwarren. Een andere interessante vaststelling is dat dergelijke trafieken dikwijls samengaan met documentenzwendel. Uit deze dossiers blijkt ook de noodzaak aan een dienst die op een gestructureerde wijze corruptie kan bestrijden. Hieronder geven we enkele illustraties.

1.2.1 De visums in het dossier T.

Uit onze dossiers blijkt er volgens onze raadsman een verband te bestaan tussen het dossier T. en de visumfraude die in één van de Schengen-ambassades vastgesteld werd.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft op 2 april 2002¹ de publicatie van naturalisaties in het Staatsblad van enkele Oost-Europeanen ingetrokken, die door de staatsveiligheid in verband gebracht werden met de georganiseerde misdaad.

Tegen één van deze verdachten wiens naturalisatie ingetrokken werd, heeft het CGKR op 26 maart 2002 een klacht met burgerlijke partijstelling neergelegd. Het parket heeft zelf geen vordering ingesteld.

De in de pers² uitgelekte nota van de Staatsveiligheid omschrijft T. als *“actief verantwoordelijk in een bedrijf met een connectie met de Bulgaarse tak van de maffia, bekend voor geweld en het leveren van valse documenten, visa en arbeidskaarten”*. Volgens deze nota is T. ook actief betrokken in de Albanese en Turkse prostitutieaffia.

Sinds enkele jaren heeft T. zich in het Belgische bedrijfsleven genesteld. Momenteel zit T. in een managementbureau met vertakkingen naar expeditie- en transportfirma's en naar een ander adviesbureau. Zelf heeft hij verschillende mandaten vervuld in het adviesbureau X³, het expeditiekantoor 'K'⁴ en het adviesbureau Y⁵. Deze drie gelieerde bedrijven waren of zijn gevestigd op hetzelfde adres in Antwerpen.

Officieel bestaat enkel X nog. Het adviesbureau Y is in 2000 in vereffening gegaan. De Belgische zetel van het Bulgaarse expeditiekantoor K werd in 2001 failliet⁶ verklaard. De internationale tak van K blijkt momenteel nog wel volledig intact te zijn en is een onderdeel van een transportmultinational. Het Amerikaanse moederbedrijf dat zich nog steeds specialiseert in transport met het voormalige Oostblok, is actief in 140 landen en heeft een omzet van 1,5 miljard dollar.

Via onze raadsman hebben we vernomen dat het dossier stilligt doordat er een probleem van informatiedoorstroming tussen de Staatsveiligheid, het parket en de onderzoeksrechter opgetreden is. Het Antwerps parket zou het nodige doen om dit te trachten te verhelpen.

1 De Standaard, Trends

2 Staatsblad 8 mei 2002

3 bijlage Staatsblad 08/12/94, handelsvennootschappen, 941208-328

4 bijlage Staatsblad 15/09/94, handelsvennootschappen, 940915-146

5 bijlage Staatsblad 11/02/98, handelsvennootschappen, 980211-150

6 Staatsblad 07/06/01, blz.18934

Opmerkelijk is dat er een mogelijke link bestaat tussen dit dossier T. en de visumfraude die in één van de Schengen-ambassades vastgesteld werd. Zo bleek bij controle van de betrokken Schengen-ambassade dezelfde firma K van T. op te duiken in de visumlijst van de firma's. Via onze raadsman hebben we tevens vernomen dat enkele getuigenissen in deze visumfraude terloops verwijzen naar de expeditiefirma K van T.

Het CGKR ziet in dat zijn beschrijving van het dossier T. hier wat abstract gehouden wordt. Dit is een bewuste keuze. Het enige wat ermee aangetoond wil worden, is dat meerdere afzonderlijke dossiers die gescheiden behandeld worden eigenlijk op een of andere manier een zelfde persoon, namelijk T., zien opduiken.

1.2.2 Hetzelfde modellenbureau

In enkele dossiers blijkt hetzelfde modellenbureau op te duiken.

In een dossier rond visumfraude konden we via onze raadsman vernemen dat een getuige verklaard heeft dat volgens hem de medevennoot van zijn firma ernstig met visums zou gesjoemeld hebben. Via deze firma heeft zijn medevennoot voor enkele meisjes visums aangevraagd en uitgereikt gekregen voor een modellenbureau.

Opmerkelijk is dat dit modellenbureau enkele jaren later eveneens opduikt in een gerechtelijk dossier van mensenhandel en criminele organisatie waarvoor in eerste aanleg in april 2003⁷ zware straffen werden uitgesproken. Concreet werd in 2002 in het Antwerps dossier A. bij R., de organisator van het transport van de prostitutieslachtoffers, een groen passagiersboek met slachtoffers gevonden die naar België getransporteerd waren. Bij de doorzoeking van de auto van dezelfde organisator van het transport van de prostitutieslachtoffers werd een visitekaartje gevonden van hetzelfde modellenbureau.

Toeval of niet maar de betrokken firma heeft naast anderen ook gebruik gemaakt van de Belgische expeditiefirma van T.

1.2.3 Dezelfde transportfirma

In enkele dossiers blijkt dezelfde transportfirma op te duiken.

In het Antwerps dossier A.⁸, dicit de gerechtelijke synthesenota over het aspect 'criminele organisatie', maakte de organisatie voor het transport van prostitutieslachtoffers gebruik van busmaatschappijen onder het mom van toerisme. In dit dossier werd volgens onze raadsman bij dezelfde R., de organisator van het transport van de prostitutieslachtoffers, een groen passagiersboek met slachtoffers gevonden die met onder meer de busmaatschappij X naar België getransporteerd waren.

In een dossier rond visumfraude in één van de Schengen-ambassades duikt dezelfde busmaatschappij X op. Via onze raadsman konden we vernemen dat enkele getuigenissen ernaar verwijzen.

Op vraag van een touroperator, tevens gespecialiseerd in het organiseren van autoverkopen en sinds jaren een goede bekende van verschillende Schengen-ambassades, werd een visum voor een maand geleverd aan een persoon in het Brusselse, die achteraf een pooier bleek te zijn. Deze touroperator maakte voor zijn toeristen ook onder meer gebruik van deze busmaatschappij X. Na enkele incidenten met de Franse en Belgische overheid moest deze touroperator zijn toeristische reizen staken.

⁷ Antwerpen, Correctionele Rechtbank, Kamer 4c, vonnis 1503, 07/04/03

⁸ *Idem*

Uit verklaringen uit het dossier, dixit onze raadsman, blijkt dat er enkele jaren geleden een joint venture geweest is tussen deze busmaatschappij X en een Belgische transportfirma. Via de zaakvoerder van de Belgische transportfirma werden de contacten met de ambassadeur van één der Schengenlanden geregeld. De Belgische transporteur maakte de contracten op voor de chauffeurs van zijn buitenlandse zakenpartner en vroeg hiervoor de visa aan. Dit worden de '*visa de chauffeurs*' genoemd, dixit de Belgische zaakvoerder. Het zijn *visa multiples*, die een heel jaar geldig zijn. Opmerkelijk is dat bij een controle van de Sociale Inspectie bij de Belgische transportfirma geconstateerd werd dat er visa aangevraagd werden voor personen die nooit gearriveerd zijn.

1.2.4 Visums voor een failliete en veroordeelde touroperator

Een touroperator doet visumaanvragen voor toeristen in 1996 en 1997 en geeft het adres op van zijn voormalige firma in Antwerpen. Via onze raadsman hebben we vernomen dat op dat moment die firma wel niet meer bestond. Hij heeft via de firma op dit adres activiteiten gehad tot 1993 maar werd door de rechtbank failliet verklaard. Nochtans werden de visums zonder problemen uitgereikt. Uit getuigenissen blijkt de touroperator goede contacten te hebben met een Schengen-ambassade.

Opmerkelijk is dat de betrokken touroperator in 1995 België verlaten heeft, enkele maanden voor hij hier bij verstek veroordeeld werd voor oplichting. In 1996 en 1997 kon hij via zijn buitenlands reisagentschap tot tweemaal toe visums krijgen terwijl hij op hetzelfde moment in het CBS geseind stond. De reservatie in 1996 voor het betrokken hotel te Antwerpen bleek dan ook nog vals te zijn. Volgens de zaakvoerder van het hotel was de visumaanvraag een vervalsing. In de opgegeven hotels heeft er niemand van de personen die op de visumaanvragen voorkwamen ooit gelogeed. Het hotelregister bevatte trouwens geen enkele van deze namen.

Deze zaak wordt momenteel grondig onderzocht door het Antwerps gerecht.

1.2.5 Een firma gelieerd met een vroegere Oost-Europese veiligheidsdienst

Via onze raadsman hebben we vernomen dat tot juli 1996 alle toeristische visumaanvragen voor een bepaalde Belgische firma allemaal positief waren. Nadien worden tot 1997 de visumaanvragen door DVZ bijna allemaal systematisch geweigerd. Soms waren er uitnodigingen bij voor dezelfde personen binnen de twee maanden voor een nieuwe toeristische trip in België. Tussen de uitgenodigde toeristen van deze firma zaten volgens onze raadsman toch wel enkele frappante personen tussen.

Eén van de genodigden van oktober 1996 duikt op in een gerechtelijk dossier rond prostitutie van Gent uit 1996. In dit dossier was er sprake in 1995 van Bulgaarse meisjes die via een gestructureerde filière in België geïmporteerd werden. Zijn aanvraag maakte deel uit van een collectief visum dat door DVZ geweigerd werd.

Een andere genodigde uit deze geweigerde groep van oktober 1996 werd geciteerd in een internationaal gerechtelijk dossier over de Koerdische groep PKK rond kindsoldaten en wapens. Tevens werden er in dit dossier 70 illegalen ontdekt en 2,5 miljoen euro in beslag genomen. Het dossier werd wel in 1997 gesloten.

Een derde genodigde staat geseind voor internationale trafiek in gestolen auto's, bendevoorming en valsheid in geschrifte. Hij wordt geciteerd in een dossier van autotrafiek die actief zou geweest zijn in de jaren negentig. Zijn visumaanvraag via de Belgische firma dateerde nog van april 1996, dus nog net voor de periode dat al deze visumaanvragen door DVZ geweigerd werden. Dit collectief visum voor de toeristen van de betrokken Belgische firma werd dus goedgekeurd.

De betrokken Belgische firma van deze visumaanvragen, die plots in 1997 van naam veranderde⁹, werd op basis van gegevens van de staatsveiligheid in 2000 door de rechtbank failliet verklaard. De zaakvoerder en een ex-vennoot van deze firma zijn naaste familieleden van het voormalige hoofd van één der Oost-Europese veiligheidsdiensten. Tegen verschillende leden van deze familie lopen in het betrokken Oost-Europese land verschillende juridische procedures voor witwassen. Ze zouden hiervoor eind jaren tachtig bij de val van het communisme verschillende joint ventures opgezet hebben met Westerse bedrijven om een kapitaalvlucht naar het Westen te organiseren. De Belgische Staatsveiligheid zou over deze Belgische firma met haar visumaanvragen over een dossier beschikken met informatie over witwassen en mensenhandel.

De directeur van het CGKR getuigde tijdens zijn hoorzitting in de Senaat voor de subcommissie Mensenhandel in 2000 dat deze visumzwendel paste in het kader van een algemene witwasoperatie¹⁰.

Tegen de zaakvoerder van deze firma met al haar visumaanvragen, die in 1997 tot Belg genaturaliseerd werd, werd reeds in 1992 in Brussel een gerechtelijk dossier rond één van haar vroegere firma's geopend voor witwassen maar dit werd in 1994 gesloten wegens gebrek aan bewijzen. Deze vroegere firma werd door de diensten van buitenlandse zaken eveneens in verband gebracht met de ex-leden van een vroegere communistische veiligheidsdienst.

Eén van de andere verdachten in dit dossier was de persoon die reeds zoals vermeld in ons vroeger jaarverslag 'beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak'¹¹ regelmatig met een open diplomatiek koffertje toebehorend aan één van de Schengen-ambassades tussen twee Oost-Europese landen reisde. Reeds in 1986 zou hij driemaal voor oplichting veroordeeld zijn. Via onze raadsman hebben we vernomen dat hij zelf toegegeven heeft een vriendschappelijke band te hebben met de betrokken Schengen-ambassadeur.

Illustreerend is dat de directeur van het CGKR tijdens zijn getuigenis in de Senaat voor de Subcommissie Mensenhandel verwees naar een systeem van visummisbruik waarbij beroep gedaan wordt op "bemiddelaars, algemeen gesproken uitgaande van kleine commerciële ondernemingen, met een veelheid van activiteiten, die gemakkelijk van naam kunnen veranderen of failliet gaan. Deze firma's 'zenden' uitnodigingen in opdracht, nu eens geïsoleerde dan weer in korte lijsten (variërend van enkele namen tot enkele tientallen), die toegang tot het Belgisch grondgebied toelaten."¹²

1.2.6 Omkoping van een ambtenaar

Een ambtenaar heeft moeten toegeven dat hij tegen betaling minstens 300 verblijfskaarten verpatst heeft aan personen met vermeende banden met de Russische maffia. Een ex-politieagent wordt verdacht van medeplichtigheid. Eén van de medebetichten, die beschuldigd wordt van valsheid in geschrifte, is een topfiguur van één van de grootste Russische gasfirma's. Via onze raadsman mochten we vernemen dat deze firma in Interpol-berichten als verdachte vennootschap omschreven wordt. Deze firma had een vijftal speciale verblijfskaarten op illegale wijze verkregen.

⁹ *Bijlage Staatsblad* 17/05/97, handelsvennootschappen, 970517-59

¹⁰ Senaat, *document* 2-1018-1, blz.7

¹¹ *Jaarverslag 2000 mensenhandel CGKR, beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak*, blz.17

¹² Senaat, *document* 2-1018-1, blz.7

Interessant is dat bij al de Russische en andere vennoten van een Ierse beleggingsfirma er ook illegaal verkregen speciale verblijfskaarten aangetroffen werden. Reeds in 1995 heeft Interpol berichten met informatieverzoeken rondgestuurd over deze firma voor een onderzoek over witwassen.

Via onze raadsman konden we vernemen dat volgens een anonieme getuige die zich bedreigd voelde er ook een link was met de visumfraude van één der Schengenambassades. Dit werd in het gerechtelijk onderzoek niet uitgevlooid.

In dit dossier is net zoals bij enkele andere dossiers een citaat over het corruptiefenomeen uit het jaarrapport georganiseerde misdaad wel erg toepasselijk:

“Corruptie is een instrument waarmee een zekere mate van macht kan verworven worden. De organisaties nemen gewoonlijk personen met bijzondere bevoegdheden op verschillende machtsniveaus in dienst of in hun rangen op. Corruptie is een subtiele methode om zowel op politiek als op politieel niveau invloed uit te oefenen.... De uitbuiting van een zekere mate van vervlakking van de norm is ook een wijze om invloed te krijgen op een persoon. Zo worden soms sociale contacten aangeknoopt tussen personen uit criminele kringen en ambtenaren teneinde vertrouwensrelaties te bewerkstelligen waarvan later slinks gebruik kan gemaakt worden.”¹³ Dit lijkt ons een bekend verhaal uit onze dossiers.

1.3 Opvallende vonnissen

Opvallend is dat in een aantal zaken, vooral bij smokkeldossiers, slechts één of twee snel vervangbare onbelangrijke tussenfiguren vervolgd werden.

In een concrete zaak werd bijvoorbeeld slechts één beklagde in verdenking gesteld van een netwerk dat een minderjarig meisje naar Engeland moest overbrengen om ze daar in de prostitutie te dumpen.

In één dossier, dat we apart bespreken, werd bij een huiszoeking bij de beklagde een hele marihuanaplantage en niet-getaxeerde sigaretten gevonden maar bij de rechtsartikelen op basis waarvan de betichte vervolgd werd, wordt hier verder niet naar verwezen. De beklagde werd in dit vonnis enkel en alleen vervolgd op basis van artikel 77 bis.

In een ander dossier werd de organisator van de trafiektransport veroordeeld maar heel het exploitatienetwerk in de horeca werd door de rechter als een toevallig trefpunt van de slachtoffers beschouwd.

1.3.1 Correctionele Rechtbank Brugge, 16e kamer, 4 febr02

In dit smokkeldossier was er maar sprake van slechts één beklagde, die enkel en alleen op basis van artikel 77 bis vervolgd werd. Volgens de rechtbank heeft de beklagde zijn medewerking verleend aan een internationale georganiseerde mensensmokkel.

De feiten dateren van 15 april 2000 waarbij drie illegale personen van Sri-Lankese afkomst vanuit Moskou naar België gesmokkeld werden. De slachtoffers werden geronseld via een agentschap in Sri-Lanka. Dit agentschap stelde hen in het bezit van valse paspoorten en regelde de volledige overtocht voor de prijs van 450.000fr. per persoon.

¹³ Justitie, jaarverslag 2001, *De georganiseerde criminaliteit in België in 2000*, blz.63

Op de beklaagde zelf werd een grote som geld in diverse vreemde valuta gevonden en bij een huiszoeking in zijn woning werden naast een marihuanaplantage, een grote hoeveelheid ongetaxeerde sigaretten, tientallen paspoorten, documenten en stempels aangetroffen. In de rechtsartikelen op basis waarvan de betichte vervolgd werd, werd hier verder niet op ingegaan. Of er werd ook niet verwezen naar een ander aansluitend vonnis dat dit zou behandeld hebben. Nochtans wijst dergelijk bezit van de beklaagde van een marihuanaplantage, een grote hoeveelheid niet-getaxeerde sigaretten, tientallen paspoorten, documenten en stempels toch duidelijk op betrokkenheid in een netwerk dat naast mensensmokkel ook actief is in illegale drughandel, sigarettensmokkel en documentenzwandel.

De betichte werd tot 1 jaar gevangenisstraf veroordeeld.

1.3.2 Correctionele Rechtbank Brussel, 52e Kamer, 3 januari 2003

In dit dossier van economische exploitatie waren er vier beklaagden. Eén van de beklaagden was de organisator van het transport van de slachtoffers vanuit Bulgarije naar België. De andere drie beklaagden waren exploitanten van horecazaken en een bouwwerf in België.

Het vonnis is streng voor de organisator van het transport van de slachtoffers maar erg mild voor de exploitanten. Enkele citaten uit de motivatie van het vonnis van de rechter spreken boekdelen:

“Dat echter uit geen enkele verklaring van de aangetroffen vreemdelingen blijkt dat een der beklaagden misbruik zou hebben gemaakt van de bijzonder kwetsbare positie van de in België illegaal verblijvende vreemdeling, noch dat er door hen gebruik werd gemaakt van geweld, listige kunstgrepen, bedreigingen of enige vorm van dwang.

Dat uit de verklaringen van de aangetroffen illegale tewerkgestelde vreemdelingen juist is bevestigd dat zij hun werkgever dankbaar zijn dat zij een plaats hebben gekregen op de 'zwarte' arbeidsmarkt en de beklaagden in de ogen van de illegaal tewerkgestelde vreemdelingen hen de hoop geven en die de door henuitgevoerde werken apprecieert.

Dat deze illegale vreemdelingen zich ook niet inlaten met het zich beklagen over de werkomstandigheden, verblijfssituatie en geld, nu in hun thuisland de situatie nog erbarmelijker is en zij elke opdracht tot arbeid aanvaarden.”

Dat deze illegale Bulgaarse vreemdelingen in ons land slechts één hoop kennen, namelijk hun diensten aanbieden tegen een zo laag mogelijke prijs zodat de Poolse concurrentie kan worden uitgeschakeld.”

Volgens het vonnis is het de organisator van het transport die de slachtoffers vanuit zijn hoedanigheid van ploegbaas van de schoonmaakploeg in contact gebracht heeft met hun illegale tewerkstellingsplaats. Verder wordt de volledige verantwoordelijkheid voor de situatie van uitbuiting van de slachtoffers bij de transporteur gelegd.

Het gevolg is dat de organisator van het transport van de slachtoffers vanuit Bulgarije op basis van artikel 77 bis veroordeeld werd tot drie jaar gevangenisstraf terwijl de vordering bij de exploitanten hergekwalificeerd werd tot artikel 77, wat geen mensenhandel meer inhoudt, en ze er met enkele maanden gevangenisstraf vanaf kwamen.

De exploitanten hebben als het ware niets te maken met het netwerk van mensenhandel dat vanuit Bulgarije opgezet werd, maar zijn er op toevallige wijze ingerold. Ze worden enkel verantwoordelijk gesteld voor illegale tewerkstelling van de illegalen en hebben niets te maken met de uitbuiting van hun preciaire situatie.

Nochtans is het exploitatieluik, wat de afzetmarkt en de winstmaximalisatie van het netwerk inhoudt, een cruciaal aspect van de werking en de belangrijkste schakel van het netwerk waarbij niets aan het toeval overgelaten wordt. In het vonnis wordt zelfs verwezen naar de verklaringen van de Bulgaarse slachtoffers die hun concurrentieprijs willen verstevigen ten koste van de Poolse illegale zwartwerkers. Wat wijst op een etnische 'verdeel en heers' techniek tussen de verschillende groepen van illegalen zodat de prijs van de lonen laag gehouden wordt en de winsten van de exploitanten gemaximaliseerd worden.

Met de exploitatie van de slachtoffers maken de trafikanten veel meer winst dan met het transport van de slachtoffers. Voor de goede werking van hun netwerk zullen de daders in de eerste plaats de exploitatie-afzetmarkt van hun slachtoffers optimaal moeten verzekeren en organiseren. Het is dus weinig geloofwaardig dat de betrokken restaurants en de bouwwerf geen deel zouden uitmaken van het netwerk van mensenhandel en de slachtoffers er toevallig zouden terechtgekomen zijn.

1.4 Documentenzwandel

“*Documentenfraude loopt als een rode draad doorheen de georganiseerde criminaliteit*”¹⁴ was één van de besluiten van de parlementaire Onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de georganiseerde misdaad in de Senaat. Een reeds bekende stelling die niet genoeg kan herhaald worden. Ook Europolrapporten verwijzen regelmatig naar de problemen rond documentenzwandel. In onze vorige jaarverslagen kwam deze thematiek reeds meermaals aan bod.

Ondertussen hebben de Belgische en Franse overheden in het Europol-rapport 'Crime Assessment - Trafficking of Human Beings into the European Union'¹⁵ de problemen rond de diplomatieke posten bij documentenzwandel erkend: “*Belgium recognises the danger created by the sometimes lax attitude of Embassies, Consulates and Diplomatic representatives. France supports this, in particular identifying the Spanish North African cities of Ceuta and Melilla as vulnerable points.*”¹⁶

Een inspectierapport van een immigratieambtenaar in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken schetst het probleem van visumtrafiek glashelder:

“*Misbruik van Schengenvisa is één van de methodes bij uitstek om op legale wijze naar België te komen. Het verschillend gedrag van afgifte van visa voor korte duur bij de verschillende Schengenlidstaten werkt ‘visumshopping’ en de bloei van malafide reisagentschappen in de hand.*”¹⁷

¹⁴ Senaat, *document 1-326/9*, blz.531

¹⁵ Raadpleegbaar op internet: www.europol.eu.int

¹⁶ *Idem*

¹⁷ *Rapport missie Bulgarije 3 oktober –15 december 2000*, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Algemene Directie van de Dienst Vreemdelingenzaken

*De desbetreffende agentschappen verkrijgen deze visa bij de Schengenambassades op frauduleuze wijze door gebruik te maken van valse uitnodigingsbrieven, valse bankuitreksels, valse werkattesten, ... en vragen sommen die kunnen oplopen tot 850 dollar.*¹⁸

Het is duidelijk dat het nationaal belang bij sommige Schengenpartners nog steeds primeert op de Schengenharmonisatie. Zo laten 3 Schengenambassades de 'reisagentschappen' toe om visa-aanvragen in te dienen, enkel omwille van het toeristisch belang voor dat land. Bovendien worden sommige ambassades ertoe verplicht soepeler op te treden omwille van bilaterale belangen."¹⁹

In het rapport georganiseerde misdaad van Justitie werd reeds in het verleden verwezen naar de rol van de Russische maffia in de visumzwendel:

"Het visum voor kort verblijf is geldig voor een verblijf gaande van het louter doorreizen in een luchthaven zonder toegang tot het grondgebied tot een verblijf van drie maanden. Een dergelijk visum kan worden uitgereikt voor toeristische reizen en zakenreizen (bij voorbeeld firmabezoek, ondertekening van een contract, te volgen opleiding, handelscontacten...). Uit een onderzoek van de Veiligheid van de Staat in verband met de uitreiking van bedoeld visum blijkt dat sommige bedrijven meewerken met Russische criminele organisaties en herhaaldelijk een visum aanvragen voor zakenvergaderingen die nooit doorgaan."

Ondertussen heeft de subcommissie mensenhandel van de Senaat hierover een sessie hoorzittingen georganiseerd, met onder meer de directeur van het CGKR, en een eigen rapport 'mensenhandel en visafraude'²⁰ opgesteld.

In het rapport staat vermeld: "In sommige «gevoelige» landen, zoals Oekraïne en Rusland, dienen de plaatselijke ambtenaren advies in te winnen bij het centraal bestuur, het ministerie van Binnenlandse Zaken in Brussel, dat op zijn beurt de Dienst Vreemdelingenzaken of de Staatsveiligheid kan raadplegen, om na te gaan of de aanvrager voordien al in de Schengenruimte is geweest. In principe verloopt de visumuitreiking automatisch voor zakenlui, bekende bedrijven en personen die al in de Schengenruimte gereisd hebben."²¹ Betekent dit dat een dubieuze firma die er op een of andere wijze via een Schengen-ambassade éénmaal in slaagt toegang te krijgen tot het Schengengebied, in de toekomst bij een aanvraag altijd automatisch een Schengenvisum uitgereikt krijgt?

Interessant zijn de verslagen van de Subcommissie Mensenhandel over hun werkbezoeken aan de ambassades en consulaten in enkele risicolanden.

De illegale activiteiten van reisbureaus zijn bekend. Maar een andere manier om een Schengenvisum te verkrijgen, dixit de ambassade te Moskou, "bestaat erin een visumaanvraag in te dienen voor «sportploegen » die willen reizen. De moeilijkheid is dat het vaak ook effectief om sportploegen gaat, maar dat er zich ook jonge vrouwen bij de groep voegen die er eigenlijk niet bij horen en bestemd zijn voor de prostitutienetwerken."²²

¹⁸ *Idem*

¹⁹ *Idem*

²⁰ Senaat, *document 2-1018-1*

²¹ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.65

²² Senaat, *document 2-1018-1*, blz.65

De verbindingsofficier van de ambassade in Kiev (Oekraïne) verwijst voor de problemen rond mensenhandel expliciet naar de rol van visazwendel: *“De kernproblematiek draait rond frauduleus verkregen visa (reisbureaus, deelname aan sportevenementen, dubieuze uitnodigingen van bedrijven). Deze mogelijkheden zijn zo talrijk dat de weg van de valse en vervalste documenten minder wordt bewandeld.”*²³ De criminele organisaties hebben er volgens hem de trafieken van mensenhandel en specifiek de seksuele exploitatie van vrouwen volledig in handen: *“Op grotere schaal: belangrijke georganiseerde criminele Russische en Oekraïense groeperingen met wereldwijd vertakkingen en contactpunten. Landen van bestemming zijn vooral Turkije en Israël, en verder Griekenland, Cyprus en sommige West-Europese landen waaronder Duitsland, Italië en de Benelux. Het ronselen gebeurt vooral onder valse voorwendsels (jobaanbieding) en in een volgende fase wordt bedreiging en geweld gebruikt. Concreet wordt er vooral geronseld via modellenbureaus, reisbureaus, arbeidsbureaus, huwelijksbureaus en op individuele wijze.”*²⁴ Een visa-agent van de ambassade te Kiev vertelde de leden van de subcommissie Mensenhandel nog dat België weigert samen te werken met reisbureaus maar dat de Schengenlanden Duitsland, Italië, Spanje en Frankrijk dit wel doen.²⁵

In het Belgisch consulaat-generaal in Casablanca worden er vooral mogelijke fraudegevallen gesignaleerd bij de visa voor lang verblijf in het kader van gezinshereniging en de studentenvisa. Sommige scholen laten zelfs 200 à 300 studenten toe.²⁶ Bij de gevallen van schijnhuwelijk in het kader van een aanvraag voor gezinshereniging verwijst het verslag naar de rol van sommige Belgische advocaten: *“Schijnhuwelijken (bijvoorbeeld een 70-jarige Belgische man met een 18-jarig Marokkaans meisje): Sommige Belgische advocaten zijn er blijkbaar in gespecialiseerd. Het is onmogelijk schijnhuwelijken aan het licht te brengen. Ofwel wordt het huwelijk in België voltrokken (met toerisme als voorwendsel of soms ook via internet), ofwel in Marokko. Hiervoor wordt een verklaring van huwelijksbevoegdheid uitgereikt. Er worden hoorzittingen gehouden, waarop de toekomstige echtgenoten afzonderlijk worden gehoord en met elkaars verklaringen worden geconfronteerd. In enkele gevallen spreekt een van beide zelfs niet de taal van de andere. Ofwel wordt de verklaring afgeleverd, ofwel wordt zij geweigerd en wordt het dossier overgemaakt naar België, waar een onderzoek wordt verricht (parket en Buitenlandse Zaken).”*²⁷

1.5 Beïnvloedingsmechanismen: corruptie

Mensenhandel is verweven met georganiseerde misdaad. Uit verschillende studies over beeldvorming rond mensenhandel blijkt dat mensenhandel slechts een onderdeel is van een globaler crimineel project waarvan ook drughandel en witwassen een onderdeel uitmaken en dat de prioriteiten naargelang plaats en tijdstip kunnen wisselen. Mensenhandel vereist meer en meer de stevige hand van een maffia. En wie maffia zegt, weet dat dit betekent: intimidatie, infiltratie in instellingen en corrumpering.

Eén van de meest bedreigende aspecten van de maffia is haar poging om een machtspositie in onze samenleving te verwerven. Zo kan ze op een subtiele en efficiënte manier invloed uitoefenen op belangrijke maatschappelijke beslissingen en projecten.

²³ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.72

²⁴ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.74

²⁵ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.80

²⁶ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.67

²⁷ Senaat, *document 2-1018-1*, blz.66

Concreet gebeurt dit via beïnvloedingsmechanismen zoals corruptie. Al was het al zoals uit onze dossiers blijkt om toegang te krijgen tot essentiële delen van het staatsapparaat om bijvoorbeeld op een gestructureerde wijze een systeem van documentenzwandel op poten te kunnen zetten.

Uit onze dossiers blijkt corruptie een gegeerde contrastrategie te zijn van de Russische maffia om te infiltreren in het staatsapparaat. Dit is trouwens ook een vaststelling van het justitierapport over de georganiseerde misdaad.²⁸

Het grote probleem is dat het corruptieprobleem momenteel niet op een gestructureerde wijze kan aangepakt worden. In het eindrapport van de opvolgingscommissie georganiseerde misdaad staan een aantal opmerkelijke verklaringen van de bevoegde magistraat over de disfuncties in de corruptiebestrijding.

Volgens Philippe Ullman, destijds door het College PG aangesteld als bijstandsmagistraat in de financieel-economische criminaliteit, hebben veel speurders de huidige anticorruptiedienst CDBC verlaten omdat ze niet meer gemotiveerd zijn.²⁹ In tegenstelling tot het vroegere Hoog Comité van Toezicht mag het CDBC ‘geen preventieve controles meer uitoefenen’.³⁰

De gevolgen zijn volgens hem desastreus.

Ullman: “*Het CDBC werkt alleen op vordering van het parket of de onderzoeksrechter. De dienst kan niet op eigen initiatief optreden. De controle is verdwenen omdat er geen aanvoer van dossiers meer is. Dat is een ernstig probleem*”.³¹ Rapporten van interne controlediensten en de Inspectie van Financiën, die onregelmatigheden aan het licht brengen, bereiken hierdoor de onderzoeksdiensten niet meer, dixit Ullman.³² Tegenwoordig neemt het parket enkel indirect kennis van corruptiedossiers ten gevolge van bijvoorbeeld een groot financieel onderzoek. Het gevolg is dat corruptie niet meer op een gestructureerde wijze kan opgespoord worden.³³

2. Belang van financiële analyses

2.1 De geldstromen, het hart van de georganiseerde mensenhandel

Om mensenhandel effectief te kunnen bestrijden moet je het hart van het misdaadsysteem zelf treffen. Dit is de plaats waar dat het meest pijn doet. Net zoals bij de andere vormen van georganiseerde misdaad zijn dit de geldstromen van hun systeem. Hiervoor moeten er financiële analyses van het systeem opgemaakt worden. Op deze wijze kan het misdaadnetwerk van en rond mensenhandel geanalyseerd en lamgelegd worden.

“Mafia makes billions of dollars from trafficking people.... The trafficking in people is the fastest growing transnational criminal activity.... Never before has there been so much opportunity for criminal organisations to exploit the system.”

²⁸ Justitie, jaarverslag 2001, *De georganiseerde criminaliteit in België in 2000*, blz.65

²⁹ Senaat, *document 2-425-2*, blz.64

³⁰ Senaat, *document 2-425-2*, blz.63

³¹ Senaat, *document 2-425-2*, blz.64

³² Senaat, *document 2-425-2*, blz.66

³³ Senaat, *document 2-425-2*, blz.66

Dit zijn enkele uitspraken van VN-adjunct-secretaris-generaal Pino Arlacchi van het United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention die hij aflegde tijdens een VN-colloquium over georganiseerde misdaad op 15 december 2000.

Het Parket van Brugge schrijft in zijn beleidsplan over mensenhandel van 2002: *“De mensenhandel is thans uitgegroeid tot een volwaardige industrie geleid door «vakmensen». Het aangeboden gamma is zeer ruim en varieert van het bevoorraden van de bordelen in Europa met vrouwen, over het leveren van uiterst goedkope werkrachten tot het aanbieden van een « beter leven » in het rijke westen. Hiertoe wordt onder meer gebruik gemaakt van valse of vervalste documenten waarvan de kwaliteit recht evenredig is met de betaalde prijs.”*³⁴

Mensenhandel is net zoals drugs de big business van de georganiseerde misdaad. De gevaarlijkste bedreiging van de georganiseerde misdaad ligt vooral in het besmetten en beïnvloeden van het maatschappelijk stelsel om het winstaspect van de maffia op lange termijn te maximaliseren. Concreet doen ze dit via de overname en het opstarten van en het infiltreren in kleine en grote firma's. Zo tracht de georganiseerde misdaad niet alleen haar crimineel geld wit te wassen in de legale economie. Maar het is des te bedreigender dat ze op deze wijze in staat is om monopolieposities in bepaalde economische sectoren te verwerven. Geen enkele legitieme firma die zich correct aan de regels houdt kan opboksen tegen een 'maffia' firma die beschikt over onuitputtelijke financiële bronnen van witgewassen misdaadgeld. Het gevolg is dat ze via dergelijke 'oneerlijke' concurrentiepraktijken alle legitieme concurrenten weg kan concurreren en uiteindelijk een economische monopoliesituatie kan verwerven.

Om het kluwen van de georganiseerde misdaadwereld effectief te bestrijden is het noodzakelijk om deze netwerken van mensenhandel financieel door te lichten en de witwaspraktijken te bestrijden. Enkel hierdoor kan de georganiseerde misdaad en haar vertakkingen naar mensenhandeltrafiek in haar wortels aangepakt worden. Ter vergelijking, de alom bekende maffiaboss Al Capone hebben ze destijds in de jaren dertig alleen maar kunnen klein krijgen door zijn geldstromen te analyseren en ze via fraudebestrijding droog te leggen.

Enkel op deze wijze kan het systeem van het crimineel netwerk aangepakt en ontmanteld worden. Er moet duidelijk een beleidskeuze gemaakt worden waarbij ook de middelen vrijgemaakt worden bij en voor de parketten om mammoetdossiers rond de systemen van mensenhandel en criminele organisaties samen te stellen en hiervoor de financiële analyses van de geldstromen te kunnen uitvoeren.

Indien dit niet gebeurt en het systeem gewoon kan verder blijven functioneren dan zal het vanuit het principe van de 'lerende organisatie' uit zijn fouten leren, zich aanpassen en er zelfs versterkt uitkomen. Een beleid dat zich enkel richt tegen onbelangrijke snel vervangbare tussenpersonen of de onuitputtelijke stroom van illegalen en het systeem van de criminele netwerken gerust laat, is zeer ontoereikend voor de strijd tegen de mensenhandel.

In 2000 schreef de parlementaire subcommissie 'mensenhandel en prostitutie' in haar conclusies: *“Overigens meent de commissie dat ook meer werk gemaakt moet worden van onderzoek naar en vervolging van financiële netwerken en witwassen van geld in verband met de mensenhandel. Alleen op die manier zal men de mensenhandelaars effectief kunnen treffen.”*³⁵.

³⁴ *Beleidsplan mensenhandel 2002*, Parket Brugge

³⁵ Senaat, *De mensenhandel en prostitutie in België, subcommissie 'mensenhandel en prostitutie'*, Senaatszitting 1999-2000, 12 juli 2000, p. 160.

2.2 Case-study A: mensenhandel en criminele organisatie

Het dossier A. is één van de dossiers waarin het CGKR zich burgerlijke partij gesteld heeft. Hierdoor hebben we de mogelijkheid gehad om het dossier, dat in april jongstleden in eerste aanleg voor de correctionele rechtbank van Antwerpen gevonnist werd, grondig te analyseren en te bestuderen.

Het dossier A. is een mooi voorbeeld van een goed uitgewerkt gerechtelijk dossier met een analyse van de vertakkingen van mensenhandel met een aantal economische sectoren vanuit Bulgarije. In dit dossier werden de betichten in eerste aanleg in april jongstleden veroordeeld tot zware gevangenisstraffen van 7 en 5 jaar. Naast mensenhandel werden ze ook veroordeeld voor lidmaatschap van een criminele organisatie. De veroordeelden waren het hoofd van het prostitutienetwerk in België en Nederland.

Het dossier heeft een filière blootgelegd vanuit Bulgarije naar België en Nederland. De Bulgaarse vrouwen, waaronder een minderjarige, werden in België, Nederland en Spanje in de prostitutie gedumpt. Ze moesten, al dan niet gedeeltelijk, hun inkomsten afgeven aan de leden van de criminele organisatie. De trafikanten waren zelf eigenaar van één van de busmaatschappijen waarmee ze de transporten van de prostitutieslachtoffers organiseerden.

De synthesenota met de gegevens over de criminele organisatie schrijft: *“Uit verschillende verklaringen en allerlei vaststellingen blijkt dat er in de organisatie verschillende leden actief waren met ieder zijn specifieke rol. Teneinde hun activiteiten te kunnen uitvoeren werd gebruik gemaakt van commerciële structuren zoals een busmaatschappij, onder het mom van het overbrengen van toeristen, en financiële instellingen voor het overmaken van sommen geld naar Bulgarije afkomstig uit de prostitutie.”* Voor de moneytransfers naar Bulgarije werd steeds dezelfde financiële instelling gebruikt.

Het hoofd van het netwerk in Bulgarije (namelijk te Pernik) is een gekende maffiabaas die er een keten van restaurants, cafébedrijven, een lommerdsbank en een taxibedrijf bezit. Hij werd net op tijd door zijn kompanen verwittigd en kon ontsnappen.

Volgens het getuigenis van een slachtoffer zou hij volop de prostitutie aan het overnemen zijn in Nederland. Zijn handlangers zijn geen kleine jongens en staan bekend bij alle pooiers in Nederland. Vele prostitutieslachtoffers die er werken komen uit Pernik. De maffiabaas kent hun familieleden en kan dus gemakkelijk druk uitoefenen. Als er een meisje vlucht, wordt de familie ervan in Bulgarije mishandeld. Opvallend is dat volgens een rapport van de federale politie ook in België het laatste jaar veel melding gemaakt wordt van vooral Bulgaarse slachtoffers.

In het dossier staat vermeld dat er meer dan tien criminele organisaties actief zijn in Bulgarije. In elke groep heeft de betrokken maffiabaas zijn contacten. Daarnaast beschikt hij ook over een eigen organisatie. Volgens een getuige is er een vergadering geweest tussen deze criminele groepen waarbij een verdeling werd opgemaakt. De branches werden onder andere verdeeld in België en Nederland. Deze maffiabaas is via drie economische sectoren, namelijk toerisme, busmaatschappijen, restaurantketens diep geïnfiltrerd in het economisch weefsel in Bulgarije.

Eén van de prostitutieslachtoffers die in Bulgarije een kledingzaak had, doet haar verhaal hoe ze in contact kwam met de maffiabaas S.K. in Bulgarije:

“Ik heb S.K. toevallig een keer in een café ontmoet. Hij had kennissen in de kledingbranche en via hem kon ik goedkoop kleding inkopen. Ook heeft hij mij in contact gebracht met andere mensen die in de kledingbranche bezig waren.”

Enkele voorbeeldjes van zijn maffiapraktijken: *“Hij leent geld uit met als zekerstelling jouw appartement. Ook als je dan het geld terugbetaald hebt, ben je toch je appartement kwijt. Dat gaat schijnbaar legaal omdat hij relaties heeft binnen de politie, rechtbanken, notarissen en in de banken. Overal heeft hij zijn eigen mensen.*

Hij pleegt ook geweld. Hij doet dit niet zelf maar heeft daarvoor zijn eigen mensen die hij naar de betrokken slachtoffers stuurt.”

Tussen de criminele organisaties werden verschillende afspraken gemaakt rond de verdeling van de verschillende sectoren: *“Er is een aantal criminele groepen in Bulgarije. Er zijn veel van die organisaties. In ieder geval meer dan tien. De meest bekende zijn VIS, opgericht door twee broers uit Sofia, en SIK en 777. De grote chef van SIK staat vaak in de kranten. De maffioso S.K. heeft kennissen bij al deze groeperingen.*

Er is een soort conferentie geweest tussen al deze groeperingen. Daarbij is er een verdeling gemaakt van wie wat doet. Dus, jij neemt deze branche en jij mengt je niet in mijn zaken en ik meng mij niet in jouw zaken. De branches die verdeeld werden waren onder andere de prostitutie in België en Nederland. De prostitutie in Bulgarije valt weer onder een andere organisatie dan die in België en Nederland. Ook de hotels in Bulgarije zijn weer in handen van een andere organisatie. Ook de autohandel is daarbij verdeeld.”

De getuige reveleert uit eigen ervaring welke de impact is van de maffia op het maatschappelijk stelsel en het dagelijks leven in Bulgarije. Ter verduidelijking, haar vriend had in Bulgarije een reisbureau, zijzelf een kledingzaak en een café:

“Sinds 1995 heeft de organisatie die wij VIS noemen geld gekregen van busorganisaties om te voorkomen dat ze problemen kregen. Eerst moest er maandelijks 1500 dollar betaald worden. Daarna stegen de prijzen naar 3000 dollar. Mijn vriend heeft dat ook moeten betalen. Op het laatst moest er 5000 dollar betaald worden. Tot 3000 dollar heeft mijn vriend betaald. Daarna in de periode van 1997 vond hij het te duur worden.... Voor dit hotel is de bus van mijn vriend met machinegeweren beschoten door mensen van VIS omdat hij het beschermingsgeld weigerde te betalen. In het kantoor van mijn vriend is er een bom gelegd die voor zijn deur is afgegaan.

U vraagt waarom mijn bedrijven zijn stuk gegaan. Ik moest maandelijks 300 dollar betalen aan beschermingsgeld voor de kledingwinkel. Voor het café moest ik maandelijks 150 dollar betalen. Toen ik weigerde aan de SIK te betalen, ging mijn kledingwinkel in vlammen op en werd het café kort en klein geslagen.... Iedereen met een bedrijf moest betalen of kapot gaan.

Als je je beklagt bij de politie dan wordt dat doorgegeven aan de maffia. Dan weet je helemaal niet wat er gaat gebeuren.”

Eén van de hoofdverdachten uit het dossier ging liever voor jaren de cel in dan enige info te lossen aan de speurders over het maffiasysteem in Bulgarije. Toen een speurder hem op de rooster wou leggen zei de verdachte:

“Mijnheer u weet goed genoeg hoe de zaak in elkaar zit. U weet het van uw onderzoek. Ik wil echter nog verder leven als ik uit de gevangenis kom. Als ik 5 of 10 jaar moet zitten, wil ik achteraf nog terug kunnen naar eender waar. Diegenen waarvoor we werken zijn de top in Bulgarije. Daar zitten zeer invloedrijke mensen bij: rechters, procureurs, parlamentsleden. Als ik spreek zal ook mijn familie uitgeroeid worden.”

Opmerkelijk genoeg werd bij de doorzoeking van de auto van dezelfde organisator van het transport van de prostitutieslachtoffers een visitekaartje gevonden van een mannequinbureau.

Dit modellenbureau is net zoals één van de betrokken busmaatschappijen enkele jaren daarvoor reeds opgedoken in een gerechtelijk dossier rond visumfraude. Via onze raadsman konden we vernemen dat in dit dossier een getuige verklaard heeft dat volgens hem de medevenoot van zijn firma ernstig met visums zou gesjoemeld hebben. Het is voor dezelfde firma dat zijn medevenoot voor enkele meisjes visums aangevraagd en uitgereikt gekregen heeft voor dit modellenbureau.

2.3 Georganiseerde misdaad als business

Het Europolrapport 2002 van de EU over de georganiseerde misdaad werpt een interessant licht op de werking van de criminele misdaadgroepen die zich onder meer met mensenhandel inlaten. De criminele organisaties zijn in Europa vooral gericht op drugs, mensenhandel, illegale immigratie, allerhande goederensmokkel, witwassen, fraude en BTW-carroussels. Het gebeurt nog zelden dat criminele misdaadorganisaties zich concentreren op slechts één criminele activiteit. Veel misdaadorganisaties hebben een uitgebreid Europees netwerk met veel vertakkingen daarbuiten. Ze zijn op verschillende vlakken tegelijkertijd actief zoals bijvoorbeeld drugtrafiek, mensenhandel, mensensmokkel, goederensmokkel, autodiefstallen enz... Concreet zijn bijvoorbeeld de criminele drugsyndicaten regelmatig ook gelieerd met illegale immigratie, witwassen en fraude.

Door grensoverschrijdend te opereren kunnen de misdaadorganisaties zich versterken door de onderlinge kwetsbare juridische posities van de verschillende EU-landen tegen elkaar uit te spelen. De gerechtelijke instanties hebben louter een nationale bevoegdheid zodat ze buiten de grenzen niet optreden. De verschillende juridische systemen en wetten van de verschillende EU-landen zijn onvoldoende op elkaar afgestemd.

De Luikse Procureur-generaal Thilly gaf als verantwoordelijke magistraat voor mensenhandel binnen het College PG hiervan een mooi voorbeeld in de Senaat tijdens haar hoorzitting voor de opvolgingscommissie inzake de georganiseerde criminaliteit. Ze reveleerde over de actieve criminele prostitutienetwerken dat *“de belangrijke souteneurs niet meer in België wonen maar hun activiteiten organiseren vanuit het buitenland en op internationaal vlak, zodat Justitie steeds minder vat op hen heeft”*.³⁶

Volgens Europol is er een stijgende groei van criminele organisaties die zich op het actieterrein gooien van mensenhandel en mensensmokkel. Binnen de criminele sectoren van de georganiseerde misdaad is mensenhandel het snelst groeiende segment. Zolang de push (armoede in herkomstland) en pullfactoren (beeldvorming over het rijke Westen) een even sterke rol blijven spelen zal er een continue druk zijn op de slachtoffers van mensenhandel en blijft deze criminele markt even onverzadigbaar. De betrokkenheid van de georganiseerde misdaad binnen mensenhandel zal blijven stijgen zolang de mogelijkheden voor het slachtoffer om op een legale basis naar de EU-landen te migreren dalen. De daarmee samenhangende stijgende winstcijfers voor de criminele organisaties stijgen zolang de veroordeelde trafikanten hier een relatief milde straf blijven krijgen.

³⁶ Senaat, document 2-425-2, blz.98

De toenmalige minister van Justitie heeft verscheidene indicatoren opgesteld om de criminele organisaties die betrokken zijn bij mensenhandel te helpen opsporen. Deze werden uitgevaardigd in de richtlijnen betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake mensenhandel en kinderpornografie van 1999. De criteria richten zich bijna uitsluitend op de gegevens die verband houden met de route, en weinig op het startpunt en de eindfase van het netwerk.

Opvallend is dat in deze criteria geen enkel verwijzing staat naar de infiltratie in het economisch weefsel zoals reisagentschappen, transportfirma's, interimbureaus enz... en de verwevenheid met exploiters op het niveau van de economische afzetmarkt zoals prostitutiebars, bouw, horeca, confectie. Nochtans worden slachtoffers van een crimineel netwerk van mensenhandel in het land van bestemming systematisch gedumpt in een soort economische tewerkstellingsplaats zoals prostitutiebars, horeca, bouw enz... en geronseld via een reisagentschap of arbeidsbureau.

Het Belgisch jaarrapport georganiseerde misdaad geeft een mooi voorbeeld van hoe de werkwijze van de criminele organisaties geëvolueerd is en zich aangepast heeft aan de moderne managementtechnieken. Criminele organisaties specialiseren zich in een specifiek segment van een crimineel circuit zoals bijvoorbeeld het vervoer.³⁷ Deze gespecialiseerde criminele business unit kan immers om het even wat verhandelen zoals drugs, mensen, sigaretten of wapens. Bepaalde groepen geven ook een specifieke training. Die specialisatie betekent dat criminele organisaties optreden als ondernemers. Zoals elk internationaal bedrijf proberen criminele organisaties netwerken te creëren over heel de EU en daarbuiten, met vervoerders en andere specialisten aanwezig in het crimineel opzet.

De laatste jaren stellen de internationale misdaadorganisaties zich meer op als criminele entrepreneurs. Ze functioneren meer en meer zoals criminele multinationals, zetten professionele samenwerkingsverbanden op en starten criminele business units op voor de specifieke segmenten. Diensten worden uitbesteed. Advocaten worden geronseld. Aan de leden van de organisatie worden speciale vormingssessies op verschillende terreinen aangeboden.

Het Antwerps Parket heeft met deze nieuwe wending rekening gehouden in zijn laatste beleidsplannen rond mensenhandel: *“Internationaal agerende criminele organisaties sluiten onderling tactische en strategische allianties met als doel het creëren van een monopoliepositie in bepaalde criminele domeinen.”*

Het enige verschil met de internationale bedrijfswereld is dat er bij de maffia een totaal andere vorm van regelgeving geldt. Volgens Europol³⁸ vormen geweld, corruptie en andere beïnvloedingsmechanismen een integraal aspect in het crimineel 'markt'systeem van vraag en aanbod.

De criminele organisaties gebruiken legale bedrijven niet enkel om hun criminele gelden wit te wassen of hun criminele deals toe te dekken. Tegenwoordig investeren ze hun criminele gelden in de legale economie en verstoren ze zo via oneigenlijke concurrentie de normale economische marktprincipes. Volgens Europol³⁹ is het gebruik van legale structuren door de maffia zo alom verspreid dat het moeilijk geworden is om een duidelijke scheidingslijn te trekken tussen wat legaal en illegaal is.

³⁷ Justitie, jaarverslag 2001, *De georganiseerde criminaliteit in België in 2000*, blz.96

³⁸ Raadpleegbaar op internet: www.europol.eu.int

³⁹ Raadpleegbaar op internet: www.europol.eu.int

2.4 Economische risicosectoren

Tijdens de recruiteringsfase van het slachtoffer maken de criminele netwerken gemakkelijk gebruik van reisagentschappen en arbeidsbureaus. De rol van de reisbureaus is reeds in een aantal inspectierapporten van Binnenlandse Zaken bij verschillende Belgische ambassadeposten reeds aan bod gebracht. Dit blijkt ook uit een aantal dossiers waarin het CGKR zich burgerlijke partij gesteld heeft.

In het dossier A. (zie supra), waarin het CGKR zich burgerlijke partij gesteld heeft, bleek een reisagentschap en haar vennoten een prioritaire rol te spelen in het netwerk van een criminele organisatie die systematisch slachtoffers van Bulgarije naar België en Nederland overbracht om ze hier in prostitutiebars te dumpen. Dit reisagentschap bleek in Bulgarije verweven te zijn met een hele keten van cafés, restaurants, pizzeria's, busmaatschappijen en taxibedrijven van een Bulgaarse maffiabaas.

Tijdens de trafiekroute kunnen uiteraard transportfirma's en busmaatschappijen door de criminele netwerken ingezet worden. In het dossier T. van Antwerpen wordt zijn vroegere Antwerpse transportfirma, naar aanleiding van een naturalisatieaanvraag, door de staatsveiligheid gelieerd met de prostitutieaffia en documentenzwandel. Deze zaak is nog lopende.

In de fase van de uitbuiting van het slachtoffer komen verschillende sectoren in het vizier. Dit is onder meer het geval voor prostitutiebars, horeca, textiel, bouw, land- en tuinbouw, petroleum, nachtwinkels.enz.

Interessant is dat er volgens het Europol-dossier over mensenhandel in een aantal dossiers sprake zou zijn van vermenging en/of betrokkenheid van grote firma's. Concreet zou bijvoorbeeld een internationaal modehuis zijn winstmarges opgedreven hebben door gebruik te maken van erg goedkope arbeidskrachten.⁴⁰

In het dossier Si. uit Luik, waartegen het CGKR zich burgerlijke partij gesteld heeft, werden Thaïse slachtoffers uitgebuit in een tiental clandestiene confectieateliers. Enkel de eigenaars van de ateliers werden vervolgd en veroordeeld.

In het dossier Sl. uit Luik is er sprake van uitbuiting van Chinese slachtoffers in enkele Chinese restaurants. Naast de economische uitbuiting waren er ook feiten van bedreiging, geweld en vervalsing van documenten in het dossier aanwezig. Deze zaak is officieel nog steeds lopende maar vordert heel langzaam.

In het dossier A. uit Leuven is er sprake van uitbuiting van Bulgaarse en Turkse slachtoffers door een bouwfirma. De Bulgaarse slachtoffers bleken in een safehouse met twintig stapelbedden te verblijven. De eigenaar van dit safehouse, die een band had met de betrokken bouwfirma, bezat in totaal 6 huizen. De zaak werd afgerond en zit eind mei 2003 (datum van het schrijven van deze tekst) in de procedure om te worden doorverwezen naar de rechtbank.

⁴⁰ Raadpleegbaar op internet: www.europol.eu.int

2.5 Een voorbeeld van een risicosector: De clandestiene confectieateliers in Brussel

Uit de zaak "silkworm", die zijn naam ontleende aan de clandestiene textielateliers die ontdekt werden in de regio's van Luik en Brussel, is gebleken dat niet alleen de uitbaters, van wie er meerdere veroordeeld werden voor mensenhandel⁴¹, winst maken door dit systeem. Er zijn andere personen die hier nog meer geld uit slaan, namelijk de opdrachtgevers. Merken en confectiebedrijven, die te goeder naam en faam bekend staan, worden vernoemd in het dossier, zelfs als er geen enkele rechtsvordering tegen hen is ingesteld. Het jongste rapport van Europol over de mensenhandel in de Europese Unie maakt gewag van de mogelijkheid dat internationale modebedrijven hun winsten aanzienlijk verhogen door gebruik te maken van extreem goedkope arbeidskrachten⁴². Overigens is ook bekend dat zowel de juridische als de humanitaire middelen geheel ontoereikend zijn om dit soort uitbuiting op een hoger niveau te bestrijden, en meer in het bijzonder om de opdrachtgevers te kunnen vervolgen.

Dientengevolge leek het ons belangrijk, in dit verslag, om de problematiek beter te duiden, daarnaast te wijzen op de problemen die inherent zijn aan de behandeling van dergelijke dossiers en tenslotte te pleiten voor een oplossing waarmee het probleem doeltreffend kan bestreden worden.

Om dit te kunnen verwezenlijken, hebben we het genoegen gehad medewerking te krijgen van de dienst Sociale Inspectie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, die gespecialiseerd is op het gebied van buitenlandse arbeidskrachten en die over vele jaren verschillende dossiers van deze aard behandeld heeft.

2.5.1 Kenmerken van het fenomeen

a) *Twee soorten confectieateliers*

In 1995-1996 heeft men voor het eerst, dankzij onderzoeken en administratief speurwerk, clandestiene confectieateliers ontdekt, die in Brussel uitgebaat werden door Aziaten. Tot in 1997 zijn er talrijke controles gevoerd in de sector, enkel gericht op de Aziatische eigenaars. Dankzij deze controles konden er verbanden worden gelegd met clandestiene ateliers in Luik.

Er zijn 2 soorten confectieateliers te onderscheiden:

- a) Confectieateliers die een handelsregister hebben, ofwel onder de vorm van vennootschap, ofwel als een natuurlijke persoon. Ze maken gebruik van clandestiene arbeidskrachten. Hierbij kan het gaan om vreemdelingen, maar evenwel om Belgen, vaak van buitenlandse afkomst, die werkloos zijn of van een uitkering van het OCMW leven. Zij werken vaak in onderaanneming voor diverse opdrachtgevers. Maar toch kan er in dit soort ateliers, ook ingeschreven personeel werken.

⁴¹ Uitspraak van de Correctionele Rechtbank in Luik op 26 januari 2001, kamer 11 bis: deze uitspraak werd gepubliceerd in onze jurisprudentie van mei 2002, pag. 422 e.v. Er was eerder al een uitspraak gedaan door de Correctionele Rechtbank van Luik op 29 november 1996, ingevolge de clandestiene naaiateliers die in de regio van Waremmes werden ontdekt. Deze uitspraak werd geanalyseerd in ons jaarverslag van 1998, gepubliceerd mei 1999, "Aandacht voor de slachtoffers", p 17 e.v.

⁴² Het verslag van Europol is beschikbaar op: www.europol.eu.int, pag. 9.

- b) De ‘puur’ clandestiene ateliers, die door particulieren op een volledig illegale wijze uitgebaat worden, niet ingeschreven zijn in het handelsregister,... en die in de grootste clandestiniteit draaien. Enkele van die uitbaters staan nochtans ingeschreven als werklozen of leven van de ziekteverzekering. De clandestiene arbeiders werken er in zeer hachelijke en ronduit schandalige omstandigheden. Hier vindt men de meest overduidelijke gevallen van mensenhandel. De werknemers verdienen er gemiddeld 50 tot 150 BEF/uur (de prijs hangt af van de moeilijkheidsgraad van het te verwezenlijken model). Ze werken er 10 tot 15 uur per dag en soms moeten ze zelfs huur betalen om in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest te worden (wonen ter plaatse, onverluchte omgeving, walgelijke hygiënische omstandigheden).

Deze ateliers werken ofwel in onderaanneming voor de officieel gekende naaiateliers, soms zonder dat de opdrachtgever op de hoogte is, ofwel rechtstreeks voor merken.

In de “driehoekswijk” in Anderlecht bevinden zich hoofdzakelijk de groothandelaars. Bovendien is de wijk de ontmoetingsplaats van Belgische groothandelaars. Daarom zijn er in de naburige wijken een groot aantal naaiateliers en modebedrijven.

b) De werking van het systeem

Er bestaat geen specifiek schema, maar men kan vaststellen dat de top van de piramide over het algemeen een merk is dat een beroep doet op één of meerdere groothandelaars of dat zijn kleding rechtstreeks laat fabriceren in een van de reeds vermelde naaiateliers. De opdrachtgever is daarom ofwel het merk zelf, ofwel de groothandelaar, of zelfs de boetiek. Onder de beheerders van die merkfirma's en de groothandelaars vindt men soms dezelfde mensen.

2.5.2 Problemen die inherent zijn aan de behandeling van dergelijke dossiers

In het algemeen zijn het alleen de zaakvoerders van die ateliers die iets te vrezen hebben. Het is immers moeilijk te bewijzen dat de opdrachtgever op de hoogte was van de omstandigheden waarin zijn kleding is gefabriceerd. Toch is nu vooruitgang geboekt: wanneer er een controle wordt verricht naar aanleiding van zo'n sociaal misdrijf, wordt het onderzoek dankzij de medewerking van de politiediensten verder doorgevoerd, zodat er gepoogd wordt om de verschillende opdrachtgevers te vinden.

De grootste problemen met betrekking tot dit soort dossiers zijn de volgende:

- de clandestiene confectiesector is een van de moeilijkste om te controleren, aangezien de ateliers vaak voorzien zijn van camera's, geheime bergplaatsen en een snelle vluchtroute. Bovendien werken de ateliers alleen per seizoen en op bestelling, wat de controles moeilijker maakt dan wanneer het om regelmatige werktijden zou gaan;
- in het kader van de mensenhandel, houdt men zich niet voldoende bezig met het financiële aspect van de dossiers, terwijl het toch gaat om een echte parallelle economie. Maar wanneer het om dit soort uitbuiting gaat, zijn de financiële transacties van de ateliers moeilijk te identificeren;
- in de gevallen van mensenhandel, vinden soms voorwaardelijke invrijheidsstellingen op borgtocht plaats (zelfs tegen aanzienlijke bedragen), iets wat de verdachten niet alleen toelaat hun praktijken verder te zetten, maar ook om het verdere verloop van het onderzoek te verstoren (mogelijkheid om eventuele bewijzen te doen verdwijnen,...)

- ingevolge de politiehervorming zijn bepaalde gespecialiseerde politiemensen van afdeling veranderd, en men heeft nieuwe teams moeten vormen met andere agenten die niet volledig op de hoogte zijn van de problematiek;
- de gerechtelijke en humanitaire middelen zijn ontoereikend om dit probleem op een efficiënte manier te bestrijden: de opdrachtgever is vaak op de hoogte van de beklagenswaardige omstandigheden waarin zijn kleding gefabriceerd wordt. Bovendien beschikken het parket en het auditoraat over onvoldoende personeel: slechts 2 magistraten bij het auditoraat en één bij het Brusselse parket zijn belast met het onderzoek naar mensenhandel. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er zo weinig mammoetdossiers zijn.

Indien er politieke bereidheid is om dit soort parallelle economie te bestrijden, die niet enkel voor oneerlijke concurrentie zorgt, maar ook bijdraagt tot het bestaan van de mensenhandel, moeten ook de nodige middelen worden vrijgegeven. Boven op de hoogstnodige versterking van het personeelsbestand, pleiten wij er ook voor dat er onder de volgende legislatuur een wetgeving wordt aangenomen die een financiële hoofdelijkheid invoert van de opdrachtgevers.

2.5.3 De financiële medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgevers: een noodzaak

Om een daadwerkelijk impact te kunnen hebben op dit soort parallelle economie, moet het kwaad bij de wortel worden uitgeroeid, en moet het financiële aspect van die activiteit worden aangepakt.

Een van de denkpijlers die reeds werd aangehaald in een van onze vorige verslagen⁴³ is het invoeren van een systeem van financiële medeverantwoordelijkheid van de opdrachtgevers, want zij zijn het namelijk die het meeste van die parallelle economie profiteren. In België zijn er namelijk geen wettelijke bepalingen waardoor hun burgerlijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid kan worden ingeroepen.

In Frankrijk bestaat er wel een dergelijk systeem en het lijkt een doeltreffend werkinstrument in het kader van de bestrijding van het zwartwerk. Dankzij het Arbeidswetboek (artikelen 324-9 en volgende⁴⁴) kan de burgerlijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de professionele of privé-opdrachtgever worden ingeroepen. De verantwoordelijkheid heeft betrekking op fiscale en sociale schulden, maar ook op de bezoldiging en de eventuele tewerkstellingshulp die wordt toegekend aan de onderneming die veroordeeld wordt tot terugbetaling. Daartoe moet er geen vonnis uitgesproken zijn voor economische uitbuiting; een veroordeling voor illegaal werk volstaat. Het idee dat aan de basis ligt van dit systeem, dat de opdrachtgever al het nodige onderzoek moet doen naar zijn medecontractant en dan ook de verschillende noodzakelijke attesten en bewijsstukken moet eisen.

Bij ons hebben de volksvertegenwoordigers Giet en Frédéric tijdens de vorige legislatuur op 16 maart 2000 bij de Kamer een wetsvoorstel ingediend met het oog op de invoer van een gelijkaardig systeem in België⁴⁵ maar verder dan dit stadium is men jammer genoeg nooit geraakt.

⁴³ Zie (ook) ons jaarverslag 1998, dat in mei 1999 werd gepubliceerd, "Aandacht voor de slachtoffers", p 21.

⁴⁴ Deze teksten kunnen worden nagelezen op de website <http://www.legifrance.gouv.fr>.

⁴⁵ Wetsvoorstel van 16 maart 2000 betreffende de bestrijding van het zwartwerk, tot invoering van een financiële hoofdelijkheid tussen de opdrachtgevers en de aannemers of onderaannemers en tot wijziging van de het Gerechtelijk wetboek en de wet van 16 november 1972 betreffende de arbeidsinspectie, *Parl stukken.*, Kamer, 1999-2000, nr. 0513/001

Tijdens de vorige legislatuur poogde de Minister van Tewerkstelling binnen de regering een consensus te bereiken over een dergelijk werkinstrument, maar ook dat kreeg geen gevolg. Het systeem dat werd voorgesteld was het volgende: het systeem dat in de bouwsector bestaat zou worden veralgemeend, daar is namelijk een solidariteit voorzien inzake de bijdragen tot de sociale zekerheid en het betalen van BTW wanneer er een beroep wordt gedaan op niet-geregistreerde ondernemers of onderaannemers⁴⁶.

Het voorgestelde systeem ging echter verder, gezien het er ook om ging de onderneming strafrechtelijk te kunnen veroordelen, gezien de niet-betaling van de bezoldiging een misdrijf is, maar ook – en dat was de nieuwigheid – op burgerrechtelijk vlak, door de onderneming burgerlijk verantwoordelijk te stellen voor de niet-betaalde bedragen. Het aldus voorgestelde systeem ging echter minder ver dan het Franse systeem, gezien het geen financiële solidariteit voorzag voor de privé-opdrachtgever.

Wij pleiten er dan ook voor dat een dergelijk systeem uiteindelijk ook in België wordt ingevoerd.

Ondertussen heeft de huidige regering de bestraffing van de opdrachtgevers die werkzaamheden opdragen aan onderaannemers die clandestiene arbeidskrachten uitbuiten in haar regeringsverklaring opgenomen. Wij hopen dan ook dat deze maatregel effectief en zo snel mogelijk uitgevoerd en geconcretiseerd wordt.

⁴⁶ Art. 30 bis van de wet van 27 juni 1969 betreffende de sociale zekerheid van werknemers, B.S. 25 juli 1969.

3. Hoe wordt de Wet Criminele Organisaties toegepast in de strijd tegen mensenhandel

In 1999 werd de nieuwe wet op de criminele organisaties van kracht. Hij verscheen in het Staatsblad op 26 februari 1999. De stemming van wetten ter bestrijding van mensenhandel en georganiseerde misdaad is belangrijk maar het belangrijkste is nog altijd om na te gaan hoe deze nieuwe wetten geïmplementeerd worden.

3.1 Wet betreffende de criminele organisaties

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Het opschrift van het eerste hoofdstuk in titel VI van boek II van het Strafwetboek wordt vervangen als volgt:

«Hoofdstuk I. - Vereniging met het oogmerk om een aanslag te plegen op personen of op eigendommen en criminele organisatie. »

Art. 3

Tussen de artikelen 324 en 325 van hetzelfde Wetboek worden de artikelen 324bis en 324ter ingevoegd, luidende :

«Art. 324bis. - Met criminele organisatie wordt bedoeld iedere gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd, met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf, om direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen, en waarbij gebruik gemaakt wordt van intimidatie, bedreiging, geweld, listige kunstgrepen of corruptie, of waarbij commerciële of andere structuren worden aangewend om het plegen van de misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken. Een organisatie waarvan het feitelijke oogmerk uitsluitend politiek, vakorganisatorisch, menslievend, levensbeschouwelijk of godsdienstig is of die uitsluitend elk ander rechtmatig oogmerk nastreeft, kan als zodanig niet beschouwd worden als een criminele organisatie zoals omschreven in het eerste lid. Art. 324ter.

§ 1. Iedere persoon die wetens en willens, deel uitmaakt van een criminele organisatie, wordt gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en met een geldboete van honderd frank tot vijfduizend frank of met een van die straffen alleen, ook al heeft hij niet de bedoeling een misdrijf in het raam van die organisatie te plegen of daaraan deel te nemen op één van die wijzen bedoeld in de artikelen 66 en volgende.

§ 2. Ieder persoon die deelneemt aan de voorbereiding of de uitvoering van enige geoorloofde activiteit van die criminele organisatie, terwijl hij weet dat zijn deelneming bijdraagt tot de oogmerken van deze criminele organisatie, zoals bedoeld in artikel 324bis, wordt gestraft met gevangenisstraf van één jaar tot drie jaar en met geldboete van honderd frank tot vijfduizend frank of met een van die straffen alleen.

§ 3. Iedere persoon die deelneemt aan het nemen van welke beslissing dan ook in het raam van de activiteiten van de criminele organisatie, terwijl hij weet dat zijn deelneming bijdraagt tot de oogmerken van deze criminele organisatie, zoals bedoeld in artikel 324bis, wordt gestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met een geldboete van vijfhonderd frank tot honderdduizend frank of met een van die straffen alleen.

§ 4. Iedere leidend persoon van de criminele organisatie wordt gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met een geldboete van duizend frank tot tweehonderdduizend frank of met een van die straffen alleen. ».

Art.4

In artikel 325 van hetzelfde Wetboek worden de woorden «en 324» vervangen door de woorden «, 324 en 324*ter*

Art. 5

In artikel 90*ter*, § 2, van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd bij de wet van 30 juni 1994 en gewijzigd bij de wetten van 7 en 13 april 1995, wordt een 1^obis ingevoegd, luidende : « 1^obis de artikelen 324bis en 324*ter* van hetzelfde Wetboek; ».

Art. 6

Artikel 1, § 2, 2°, b), van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapenen en op den handel in munitie wordt vervangen als volgt :

«b) de artikelen 101 tot 135quinquies, 193 tot 214, 233 tot 236, 269 tot 274, 313, 322 tot 331, 336, 337, 347bis, 392 tot 415, 423 tot 442, 461 tot 488, 510 tot 518 en 520 tot 525 van het Strafwetboek. ».

Art. 7

In artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 betreffende het rechterlijk verbod aan veroordeelden en gefailleerden om bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen, gewijzigd bij de wetten van 4 augustus 1978, 15 juli 1985, 4 december 1990, 6 april 1995, 8 augustus 1997, en 2 juni 1998, wordt een littera j) toegevoegd, luidend als volgt: « j) inbreuken op de artikelen 324bis en 324*ter* van het Strafwetboek; ». Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het Belgisch Staatsblad zal worden bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 10 januari 1999

3.2 Dossiers in behandeling

Volgens de gegevens van het jaarrapport georganiseerde misdaad 2002 van Justitie waren er in 2001 in totaal 795 dossiers betreffende criminele organisaties in behandeling. Hiervan hadden 114 dossiers of 14,3% betrekking op mensenhandel. Hiertussen werd nog een onderscheid gemaakt tussen 69 criminele organisaties waarvan mensenhandel de core business (hoofdactiviteit) is en 45 criminele organisaties die zich bezighouden met mensenhandel als nevenactiviteit.

	hoofdactiviteit	bijkomende activiteit
smokkel en illegale migratie	27	20
economische uitbuiting	15	8
seksuele uitbuiting	23	8
andere	4	9
totaal mensenhandel	69	45

Opvallend is dat vooral smokkeldossiers gelieerd worden met criminele organisaties. Met 47 smokkeldossiers vertegenwoordigt dit ongeveer 40% van alle behandelde dossiers betreffende criminele organisaties en mensenhandel. Hier moet wel aan toegevoegd worden dat voor bijna de helft van deze groep criminele organisaties mensensmokkel een nevenactiviteit is.

Ongeveer een vierde van de in behandeling zijnde dossiers betreffende criminele organisaties en mensenhandel heeft te maken met seksuele uitbuiting (31 dossiers). In dit geval vormde mensenhandel voor bijna heel deze groep criminele organisaties de core business (hoofdactiviteit), wat ook het grote verschil is met de criminele organisaties die zich met mensensmokkel inlaten.

Slechts een vijfde van de in behandeling zijnde dossiers betreffende criminele organisaties en mensenhandel heeft te maken met economische uitbuiting (23 dossiers). Mensenhandel was voor een groot deel van deze criminele organisaties de hoofdactiviteit.

Er moet wel op gewezen worden dat het hier cijfers betreft van dossiers die nog in behandeling zijn. Hoeveel dossiers hiervan geseponneerd zijn of tot een veroordeling zullen leiden is nog niet bekend.

3.3 Vonnissen

De wet betreffende de criminele organisaties heeft in de bestrijding van mensenhandel nog niet tot veel vonnissen geleid. Het CGKR heeft zeven vonnissen gekregen waarin de verdachten vervolgd worden voor mensenhandel en criminele organisatie. In enkele van deze dossiers heeft het CGKR zich burgerlijke partij gesteld.

3.3.1 Correctioneel Antwerpen, 7 april 2003

In de zaak A. (die hierboven in hoofdstuk 2 in detail besproken werd) heeft het CGKR zich burgerlijke partij gesteld. Hier werden zeven personen veroordeeld voor feiten van mensenhandel, uitbating van prostitutie en criminele organisatie. Verzwarend feit was de betrokkenheid van een minderjarig meisje als slachtoffer.

De rechtbank heeft de tenlastelegging van criminele organisatie tegenover de twee bendeleiders volledig gevolgd:

“Uit de voormelde elementen van het strafdossier blijkt dat eerste en tweede beklaagden deel uitmaken van een criminele organisatie die op zeer georganiseerde wijze te werk gaat en waar aan elk lid een welbepaalde functie in de keten van mensenhandel en exploitatie prostitutie werd toebedeeld. Er wordt op internationaal niveau gehandeld waarbij meisjes uit Bulgarije naar België worden gebracht en zowel in België, Nederland en Spanje worden tewerkgesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een minibus om te doen voorkomen dat de meisjes om toeristische redenen naar België komen alsook van valse paspoorten die in Bulgarije worden opgemaakt. Uit de voormelde elementen van het strafdossier blijkt dat eerste en tweede de leidende personen waren binnen deze organisatie daar zij de overtocht van de meisjes met minibus vanuit Bulgarije organiseerden, dat zij beslisten in welke bars de meisjes moesten gaan werken en dat zij de opbrengsten uit prostitutie ontvingen.”

De twee hoofdverdachten kregen een gevangenisstraf van 7 jaar. De zaak zal opnieuw behandeld worden voor het Hof van Beroep op 1 oktober 2003.

3.3.2 Correctioneel Mechelen, 28 juni 2002

In deze zaak van economische exploitatie werden vier beklaagden veroordeeld. De betrokken firma als rechtspersoon was één van de veroordeelden. De andere beklaagden waren twee broers, die eigenaar waren van de firma, en de derde beklaagde was de ploegbaas van de illegalen.

Eén van de eigenaars, die de dagdagelijkse exploitatie van het bedrijf voor zijn rekening nam, ronselde de illegalen om in het bedrijf te werken en trachtte deze vreemdelingen doelbewust in hun illegaal statuut te houden door afname van identiteitsdocumenten of door hen af te raden het statuut van politiek vluchteling aan te vragen.

Volgens het vonnis toont de wijze van de tewerkstelling van de illegalen dat dit een voortdurend beleid van de firma was, die zelf ook een beklaagde was. De illegalen werden door één of meerdere personen geronseld, en ze werden via hen vanuit Brussel met de firma in contact gebracht. De illegalen werden gehuisvest in de lokalen van de firma. Dit beleid van de firma bleek eveneens uit de wijze waarop de illegalen vergoed werden voor hun werkzaamheden.

De rechtbank concludeert in haar vonnis: *“Uit het strafdossier blijkt derhalve dat er een taakverdeling bestond tussen de beklaagden en uit de objectieve gegevens van het strafdossier blijkt eveneens dat een specifieke winstverdeling voorzien werd. Zo hield de eerste beklaagde zich voornamelijk bezig met het verstrekken van advies en kreeg hij in ruil voor dat advies een deel van de inkomsten. De tweede beklaagde hield zich bezig met de dagdagelijkse exploitatie van het bedrijf en de derde beklaagde trad op als ploegbaas ten opzichte van de andere tewerkgestelde personen en kreeg hiervoor een bijkomende vergoeding (hij kreeg per maand ongeveer 35.000 frank in plaats van 25.000 frank.). De vierde beklaagde (de firma) gaf aan het geheel de illusie van een legale constructie en bonafide onderneming, bestaande uit enkel de beide broers en zonder de aanwezigheid van enige andere tewerkgestelde personen.”*

De rechtbank heeft dan ook de tenlastelegging van criminele organisatie weerhouden:

“Gelet op de objectieve elementen van het strafdossier, dat in de periode tussen 21 september 2001 tot en met 21 maart 2002 de vier beklaagden een gestructureerde vereniging vormden met als oogmerk het plegen van de in artikel 77bis, §3 van de Vreemdelingenwet beoogde misdaden teneinde zich aldus te verrijken. Hierbij werden commerciële structuren, in casu de bvba R, aangewend om het plegen van deze feiten te verbergen en te vergemakkelijken.

De eerste, de tweede en de vierde beklaagde dienen ter zake als leidinggevende personen beschouwd te worden nu zij een bepalende en sturende rol uitoefenden in de betreffende organisatie.”

De eigenaars van de firma werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van 18 maanden en twee jaar. De ploegbaas kreeg een gevangenisstraf van 6 maanden. De firma werd veroordeeld tot een geldboete van ongeveer 300.000 euro.

3.3.3 Correctioneel Brugge, 30 juli 2001

In dit smokkeldossier heeft Pag-Asa zich burgerlijke partij gesteld. Negen Iranese beklaagden werden op basis van artikel 77bis en criminele organisatie veroordeeld. Ze zijn allen betrokken bij een internationale organisatie van mensensmokkelaars. Op basis van telefoontap werd vastgesteld dat de spilfiguur internationale contacten heeft met Iran, Bosnië, Slovenië, Turkije, Litouwen, Italië, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Engeland,

Denemarken en Zweden. De trafiekroute doet zich voor vanuit Iran via Turkije, Bosnië, Slovenië, Italië, Frankrijk, Duitsland en België met als eindbestemming Engeland.

De rechtbank stelt in haar vonnis: *“Niet enkel dienen de illegalen, die het slachtoffer zijn van de georganiseerde trafieken, beschermd te worden tegen dergelijke moderne vormen van uitbuiting, doch ook dient het fenomeen van de mensenhandel, dat elk geloofwaardig asielbeleid in nationaal en Europees verband ondergraaft, te worden bestreden. Navolgende bestraffing komt gepast voor om betrokkenen te wijzen op de ernst van de feiten en om hen ertoe aan te zetten zich ten allen tijde te onthouden van mensensmokkel.”*

Van de negen beklaagden werden er vier veroordeeld tot een gevangenisstraf van 5 jaar. De andere vijf beklaagden kregen een gevangenisstraf van vier jaar.

Hof van Beroep Gent, 6 november 2001

Hetzelfde smokkeldossier werd in beroep behandeld. Voor de hoofdbeklaagde werd het vonnis in eerste aanleg en de gevangenisstraf van 5 jaar bevestigd. Voor de andere acht beklaagden werd de betichting van criminele organisatie niet weerhouden en hun gevangenisstraf werd verminderd tot twee jaar, waarvan één jaar met uitstel.

De rechtbank argumenteert in haar vonnis: *“Uit het schrijnend verhaal van de burgerlijke partijen blijkt ook dat deze activiteiten kunnen beschouwd worden als daden van deelneming aan de bedrijvigheid van een internationaal georganiseerde vereniging, ongeacht of beklaagden hierin een leidende rol speelden of niet.*

Het komt echter het Hof onvoldoende bewezen voor dat beklaagden, met uitzondering van de hoofdbeklaagde, wetens en willens deel hebben uitgemaakt van een criminele organisatie in de zin van artikelen 324bis en 324ter van het Strafwetboek, nu het strafonderzoek niet aan het licht heeft gebracht dat alle constitutieve elementen van dit misdrijf voorhanden zijn. Beklaagden vormden slechts de laatste schakel van een filière waarvan niet bewezen is dat zij de internationaal vertakte structuur ervan kenden; hun rol beperkte zich tot de noodzakelijke hulp om de vreemdelingen in Zeebrugge clandestien over te zetten over het Kanaal.”

Uitgezonderd voor de negende beklaagde, die door de rechtbank als spilfiguur wordt beschouwd en nauwer betrokken was met de internationaal vertakte clandestiene activiteiten, houdt het vonnis rekening met de verzachtende omstandigheden van de andere beklaagden: *“Uit het levensverhaal van de beklaagden die ter zitting omstandig werden gehoord, blijkt dat ook zij, net zoals hun 'slachtoffers' hun land zijn ontvlucht om politieke of socio-economische redenen en in zeer precaire omstandigheden in ons land zijn terechtgekomen; ook zij hebben aan een maffieuse organisatie veel geld moeten neertellen om in West-Europa te geraken, met achterlating van al hun hebben.”*

3.3.4 Correctionele Rechtbank Charleroi, 10 december 2002

De vijf hoofdverdachten worden onder meer vervolgd voor exploitatie van prostitutie van en mensenhandel in twee jonge vrouwen van vreemde afkomst en voor het opzetten van een criminele organisatie.

De rechtbank wijst de klacht m.b.t. tot het opzetten van een criminele organisatie af. Maar de rechtbank is van oordeel dat de tenlastelegging inzake uitbuiting van prostitutie bewezen is met de verzwarende omstandigheid van vereniging.

De rechtbank stelt inderdaad vast dat het uitbuiten van deze jonge vrouwen plaats vond binnen een vereniging die het uitbuiten van deze meisjes tot doel had en waaraan elk van de beklaagden met dit doel deelnam. Een van de beklaagden leverde de meisjes immers in ruil voor een percentage van hun verdiensten aan een andere beklagde die hen tewerkstelde. Het saldo van hun verdiensten ging naar de eerste beklagde, die toezicht op hen hield. De andere beklagden fungeerden als tussenpersonen bij het innen van het geld.

De tenlastelegging van artikel 77bis (van mensenhandel) wordt in aanmerking genomen, echter zonder de verzwarende omstandigheden van gewoontemisdrijf en vereniging. Interessant is dat de rechtbank onderstreept dat het er weinig toe doet te bepalen in welke mate de beklaagden betrokken zijn bij het verstrekken van toegang tot het grondgebied aan de slachtoffers. Het staat immers vast dat zij hun verblijf in België mede mogelijk hebben gemaakt. Telkens de meisjes buitenkwamen, hebben zij hen immers begeleid zodat ze hen in het oog konden houden. Bovendien kenden de meisjes de taal niet. Voorts brachten ze hen van de ene plek naar de andere en bezorgden zij hun valse identiteitspapieren.

De jonge vrouwen werden bedreigd en er werd dwang op hen uitgeoefend (ze mochten niet alleen naar buiten, deuren waren op slot en ze werden gedwongen om zich te prostitueren). Bovendien hebben de beklaagden misbruik gemaakt van de kwetsbare positie waarin de meisjes zich ten gevolge van hun illegaal verblijf bevonden. Ze verdeelden de verdiensten van de meisjes onder elkaar, ze verboden hen uit te gaan en ze verplichtten de meisjes zich te prostitueren, wat deze op zijn zachtst gezegd in deze omstandigheden niet wilden doen.

De rechtbank verwerpt echter de verzwarende omstandigheid van gewoontemisdrijf en vereniging, omdat ze van oordeel is dat er geen informatie beschikbaar is over andere slachtoffers die eventueel voor de eerste beklagde zouden werken, noch over de werkomstandigheden van andere meisjes die bij de beklagde verbleven.

Zoals reeds vermeld verwerpt de rechtbank ook, echter zonder uitdrukkelijke motivering, de tenlastelegging van criminele organisatie. Hierover verklaart de rechtbank eenvoudigweg dat geen enkel element in het dossier haar laat besluiten dat de vereniging van de beklaagden gestructureerd was en wat de aard van die structuur zou zijn.

3.3.5 Correctionele rechtbank Charleroi, 25 september 2002

De vijf beklagden worden onder meer vervolgd voor criminele organisatie, exploitatie van prostitutie en mensenhandel.

De rechtbank besluit dat er tussen meerdere personen een organisatie bestaat met als oogmerk de lucratieve exploitatie van prostitutie door bedreiging en geweld en door frauduleuze praktijken.

Eén beklagde regelde immers de overbrenging van meisjes uit het voormalige Oostblok – voornamelijk uit Bulgarije – en kreeg hiervoor in ruil een deel van hun verdiensten. Hij bracht hen naar bars waar ze door twee andere beklagden werden geëxploiteerd: die maakten hun immers meer dan de helft van hun verdiensten afhandig. Een andere betichte leidde de zaak en regelde de plaatsing van de meisjes. Hierbij ging de man zo ver dat hij een van de meisjes van een Nederlandse pooier terugkocht, om haar voor zijn rekening te laten werken. Een laatste beklagde fungeerde als handlanger.

Bergen, 9 april 2003, (beroep m.b.t. het voorgaande vonnis)

Op basis van de verklaringen van de slachtoffers, van anonieme getuigen, van vaststellingen door de politie en telefoontaps, bevestigt het hof van beroep het vonnis in eerste aanleg, behalve wat de tenlastelegging van criminele organisatie betreft. Het hof van beroep spreekt de betichten hiervan vrij zonder specifieke motivering.

Het vonnis op verzet van een beklaagde, die in eerste instantie niet was verschenen, had deze al van deze tenlastelegging vrijgesproken. De rechtbank was immers van oordeel dat geen element in het dossier toeliet te besluiten dat de vereniging gestructureerd was en wat de aard van die structuur was (correctionele rechtbank Charleroi, 4 februari 2003, 6de kamer).

Het hof van beroep gaat in op de rol van de beklaagden. Twee van hen waren de feitelijke eigenaars van de bar; een derde beklaagde leidde de bar en aarzelde niet om de meisjes met represailles te bedreigen. Deze drie beklaagden eigenden zich ook het overgrote deel van de verdiensten van exploitatie van prostitutie toe (50% van de inkomsten van klanten om zagezegd sociale bijdragen en de torenhoge huur voor flats te betalen...). De laatste beklaagde leverde de meisjes en streek hiervoor een percentage van de verdiensten op. Alle vier bedienden zij zich bovendien van bedreigingen en geweld en maakten misbruik van de administratieve illegaliteit waarin de buitenlandse slachtoffers verkeerden om ze op een hardhandige manier te overhalen om zich te prostitueren.

3.3.6 Correctionele Rechtbank Brugge, 7 mei 2002

In dit smokkeldossier zijn er 13 betichten, allen met vorderingen voor artikel 77bis en een aantal onder voor de wet betreffende de criminele organisaties. Vier betichten werden volledig vrijgesproken. De vijf hoofdbeklaagden werden veroordeeld voor deelname en leiderschap van een criminele organisatie. Nog twee beklaagden werden veroordeeld voor deelname aan een criminele organisatie. Twee andere beklaagden werden veroordeeld op basis van artikel 77 bis.

In haar vonnis oordeelde de rechtbank dat voor de vijf hoofdbeklaagden *“het voldoende bewezen is dat zij wetens en willens deel hebben uitgemaakt van een criminele organisatie in de zin van artikel 324bis SW.”*

Sommigen regelden de geldoverdrachten via Western Union op rekening van een kopstuk van een organisatie van Iranese mensensmokkelaars in Slovenië of naar het Iranese thuisfront. Eén van de beklaagden heeft nog aan een slachtoffer verklaard dat hij met de betaalde gelden gronden en huizen kocht in Iran.

Sommigen organiseerden het transport, het ronselen en het verblijf van de illegalen in de safehouses. Hierbij werd geweldpleging niet geschuwd. Eén beklaagde was tevens de Belgische contactpersoon van de filière naar Groot-Brittannië. Een andere beklaagde was de leverancier van de valse paspoorten en ronselde illegalen aan het Zuidstation te Brussel.

Eén van de beklaagden was aanvankelijk actief in Slovenië in een café rechtover een vluchtelingenkamp maar verlegde zijn activiteiten naar België aangezien hij in Slovenië te veel in de kijker liep.

Vier hoofdbeklaagden kregen een gevangenisstraf van 5 jaar. De vijfde hoofdbeklaagde kreeg een gevangenisstraf van 2 jaar.

Twee 'runners' van de organisatie, wiens taak erin bestond om de slachtoffers naar de containers en de haventerreinen te begeleiden, werden veroordeeld voor deelname aan een criminele organisatie maar werden beschouwd als tweederangsfiguren. Dat beide beklaagden gebruik maakte van een valse naam werd door de rechtbank in haar vonnis zwaar op de korrel genomen: *“Beklaagde maakte gebruik van een valse naam. Wie recht in zijn schoenen staat en niets te verbergen heeft komt uit voor zijn identiteit en probeert zich niet achter valse of onvolledige identiteiten te verschuilen. Wanneer men al niet eerlijk kan zijn omtrent iets dermate essentieel als zijn identiteit, dan kunnen uiteraard des te meer vraagtekens gezet worden bij het waarheidsgehalte van de rest van zijn verklaringen.”*

Beide beklaagden kregen een gevangenisstraf van één jaar opgelegd.

Twee beklaagden, die chauffeur waren van de illegale transporten, werden veroordeeld voor artikel 77 bis maar vrijgesproken voor deelname en leiderschap van een criminele organisatie. Volgens het vonnis "heeft het strafonderzoek geenszins aangetoond dat voldaan werd aan de constitutieve elementen van dit misdrijf nu zij niet konden vermoeden dat achter de handelingen van 10^e beklaagde een georganiseerde structuur werkzaam was. Het is niet bewezen dat deze beklaagden op de hoogte waren van de structuur van de organisatie. Hun rol was beperkt tot het transporteren van de vluchtelingen in opdracht van de 10^e beklaagde."

3.3.7 Correctionele Rechtbank Brugge, 3 december 2002

In dit smokkeldossier werd de vervolging tegen de drie beklaagden voor criminele organisatie niet weerhouden door de rechtbank.

De rechtbank argumenteert hierover in haar vonnis ten aanzien van de hoofdbeklaagde: *“Beklaagde maakte aldus van de internationaal georganiseerde mensenhandel een gewoonte en uit de diverse verklaringen in het strafdossier blijkt tevens dat hij als leidend figuur in deze lucratieve handel een centrale positie innam, zodat de verzwarende omstandigheden, voorzien in §2 en §3 van artikel 77 bis van de Vreemdelingenwet ten genoeg van recht bewezen zijn.*

Dat beklaagde de leider was van een criminele organisatie in de zin van artikel 324bis Sw. wordt niet afdoende bewezen.”

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 4 jaar.

DEEL II: NIEUWE BELANGRIJKE WETGEVENDE BEPALINGEN INZAKE DE STRIJD TEGEN DE MENSENHANDEL

In dit hoofdstuk komen de laatste belangrijke instrumenten, zowel op internationaal als op Europees en Belgisch niveau, aan bod die werden aangenomen ten einde efficiënter tegen de mensenhandel te strijden alsook de slachtoffers van dergelijke praktijken te helpen.

Op internationaal en Europees vlak gaat het voornamelijk om instrumenten die een definitie geven van het begrip “mensenhandel” om het te onderscheiden van “mensensmokkel”. Tevens worden er maatregelen voorzien die de Staten dienen te treffen om de daders te bestraffen en de slachtoffers hulp te bieden. Welnu, we weten dat de Belgische wetgever geen definitie gegeven heeft van wat dient verstaan te worden onder “mensenhandel” wat in praktijk aanleiding geeft tot moeilijkheden⁴⁷.

Daarenboven evolueert het fenomeen en worden we geconfronteerd met “nieuwe” vormen van mensenhandel (zoals illegale organenhandel) en is het dus belangrijk een vrij ruime definitie te hanteren die het mogelijk maakt om het hoofd te bieden aan deze nieuwe vormen van mensenhandel.

Op Belgisch niveau zijn verschillende belangrijke wijzigingen ingetreden van verschillende aard. Vooreerst maatregelen ter bestrijding van zware georganiseerde criminaliteit waarvan mensenhandel een vorm kan zijn (punt 3.1). Vervolgens maatregelen die het moeten mogelijk maken om te ageren tegen het zwartwerk (punt 3.2) en deze die tot doel hebben om efficiënter de huisjesmelkers aan te pakken (punt 3.3). Tenslotte zijn er verschillende wijzigingen opgetreden ten gunste van de bijstand aan slachtoffers van dergelijke praktijken (punt 3.4).

1. *Internationaal niveau*

België tekende op 12 december 2000 te Palermo het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de georganiseerde grensoverschrijdende criminaliteit⁴⁸.

Dit Verdrag voorziet dat de Staten wettelijke en andere maatregelen moeten nemen die onder meer nodig zijn om te strijden tegen het witwassen van geld, corruptie alsook om beslag en verbeurdverklaring van de voordelen geput uit de inbreuken genoemd door het Verdrag mogelijk te maken. Ze moeten tevens maatregelen treffen ten einde de getuigen te beschermen tegen eventuele daden van vergelding of intimidaties, alsook om bijstand en bescherming te bieden aan de slachtoffers van deze inbreuken.

⁴⁷ De richtlijn van de Minister van Justitie en het College van de Procureurs-generaal betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake mensenhandel en kinderpornografie (COL 12/99) verduidelijkt wat dient verstaan te worden onder mensenhandel. Zowel de parketmagistraten als de arbeidsauditoraten of de federale politie ondervinden interpretatiemoeilijkheden betreffende dit begrip en worden geconfronteerd met grenssituaties die ze al dan niet onder het begrip mensenhandel gebracht hebben. Dit probleem kwam ruim aan bod in ons verslag, "Van integratie naar diversiteit", 10 jaar, 1993-2003, p.277 en verder.

⁴⁸ Ze werd evenwel door België nog niet geratificeerd. Het Verdrag is op 29 september 2003 in werking getreden.

Het Verdrag is voorzien van twee protocollen:

- Aanvullend protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, bij het verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad ⁴⁹;
- Aanvullend Protocol bij de Overeenkomst van de Verenigde Naties ter bestrijding van de transnationale georganiseerde misdaad inzake het smokkelen van migranten over land, door de lucht en over zee.

De bepalingen van het verdrag zijn van toepassing op deze beide protocollen tenzij het Verdrag iets anders voorziet.

Het begrip mensenhandel wordt in het eerste Protocol als volgt gedefinieerd:

“Voor de toepassing van dit Protocol wordt verstaan onder:

- a) *“mensenhandel” de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de daaropvolgende opneming van een persoon, door de dreiging met of het gebruik van geweld of van andere vormen van dwang, door ontvoering, fraude, misleiding, misbruik van machtspositie of een situatie van kwetsbaarheid, of wanneer betalingen worden gedaan of beloningen worden gegeven of ontvangen om de instemming te verkrijgen van een persoon die controle uitoefent over een andere persoon met het oog op uitbuiting. De uitbuiting bestaat ten minste uit de uitbuiting van de prostitutie van anderen of uit andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of diensten, slavernij of soortgelijke methoden, dienstbaarheid of orgaanextirpatie;*
- b) *de instemming van het slachtoffer van mensenhandel met voorgenomen uitbuiting zoals omschreven in lid a) van dit artikel, doet niet terzake indien enig in lid a) van dit artikel bedoelde middelen is aangewend;*
- c) *de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de opneming van een kind met het oog op uitbuiting worden beschouwd als “mensenhandel”, zelfs indien de in lid a) van dit artikel bedoelde middelen niet zijn aangewend;*
- d) *de term “kind” heeft betrekking op elke persoon die de volle leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt..”*

Het Protocol voorziet dat de Staten de nodige wettelijke maatregelen moeten treffen om deze praktijken strafrechtelijk te beteugelen. Ze moeten tevens een beleid en programma's ontwikkelen die gericht zijn op preventie. Er wordt eveneens voorzien dat de Staten maatregelen treffen aangaande de bijstand en de bescherming van slachtoffers van mensenhandel. Sommige maatregelen zijn verplicht (zoals de mogelijkheid voor het slachtoffer om schadeloosstelling te bekomen of inlichtingen te verkrijgen inzake de toe te passen gerechtelijke procedure), andere zijn facultatief (zoals sociale en psychologische bijstand of het toekennen van een tijdelijke of permanente verblijfstitel).

De aldus aangenomen definitie is meer dan waarschijnlijk de meest ruime die totnogtoe gehanteerd werd en schept toch duidelijkheid in de situaties die als mensenhandel dienen beschouwd te worden.

⁴⁹ Het Protocol werd tot op heden enkel geratificeerd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (verordening van 13 maart 2003, *BS* 1 april 2003), door de Franse Gemeenschapscommissie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (decreet van 15 mei 2003, *BS* 4 juni 2003) en door het Waals Gewest voor zijn bevoegdheden (decreet van 6 juni 2003, *BS* 23 juni 2003) als voor de door de Franse Gemeenschap overgedragen bevoegdheden (decreet van 6 juni 2003, *BS* 24 juni 2003)

De definitie van het begrip mensensmokkel is terug te vinden in het tweede Protocol.

De definitie zelf luidt als volgt:

“Aux fins du présent Protocole:

- a) *L’expression “trafic illicite de migrants” désigne le fait d’assurer, afin d’en tirer, directement ou indirectement, un avantage financier ou un autre avantage matériel, l’entrée illégale dans un Etat Partie d’une personne qui n’est ni un ressortissant ni un résident permanent de cet Etat;*
- b) *L’expression “entrée illégale” désigne le franchissement de frontières alors que les conditions nécessaires à l’entrée légale dans L’Etat d’accueil ne sont pas satisfaites;*
- c) *L’expression “document de voyage ou d’identité frauduleux” désigne tout document de voyage ou d’identité:*
 - i. *qui a été contrefait ou modifié de manière substantielle par quiconque autre qu’une personne ou une autorité légalement habilitée à établir ou à délivrer le document de voyage ou d’identité au nom d’un Etat; ou*
 - ii. *qui a été délivré ou obtenu de manière irrégulière moyennant fausse déclaration, corruption ou contrainte, ou de toute autre manière illégale; ou*
 - iii. *qui est utilisé par une personne autre que le titulaire légitime;*

Ook hier dienen de Staten de nodige wettelijke maatregelen te nemen om de smokkelaars strafrechtelijk aan te pakken. Dit geldt ook voor diegenen die, ten einde de smokkel te vergemakkelijken, valse reis- of identiteitsdocumenten gemaakt hebben, verschaft hebben, geleverd of in hun bezit gehad hebben alsook voor diegenen die het illegaal verblijf van een persoon mogelijk maken door valse documenten of elk ander onwettig middel. Daarenboven moeten de Staten verzwarende omstandigheden voor deze inbreuken voorzien wanneer de veiligheid of het leven van de migranten op het spel staat of kan op het spel staan, of wanneer ze onmenselijk of vernederend behandeld werden, de uitbuiting zijnde hierin begrepen. Dit geldt niet voor het verschaffen van valse documenten.

Belangrijk is op te merken dat artikel 5 van hoger genoemd protocol duidelijk voorziet dat de migranten geen voorwerp mogen uitmaken van strafrechtelijke vervolgingen wanneer ze slachtoffer zijn van deze strafbare daden.

Het Protocol bevestigt tevens de noodzaak om de migranten menselijk te behandelen en dat hun rechten ten volle moeten verdedigd worden.

2. Europees niveau

Op Europees niveau is op 1 augustus 2002 een kaderbesluit van de Raad inzake bestrijding van mensenhandel in werking getreden⁵⁰. Het bepaalt onder meer de daden die onder het begrip "mensenhandel" dienen begrepen te worden en voor dewelke de lidstaten maatregelen moeten treffen om ze strafbaar te maken. Zo moet elke vorm van werving, vervoer, overbrenging, huisvesting en daaropvolgende opnemings van een persoon ten einde de arbeid of de diensten van deze persoon uit te buiten of met het oog op seksuele exploitatie strafbaar gesteld worden wanneer er van verschillende middelen gebruik wordt gemaakt (zoals dwang of bedreigingen, misleiding of fraude, misbruik van machtspositie of van een kwetsbare situatie of nog het aanbieden van geld of voordelen om de instemming te bekomen van een persoon die controle heeft over een ander persoon). Er wordt overigens verduidelijkt dat de instemming van het slachtoffer geen rol speelt wanneer er van één van hoger genoemde middelen gebruik werd gemaakt. De Staten dienen doeltreffende, evenredige en afschrikkende strafrechtelijke sancties te voorzien.

Het begrip "mensensmokkel" is terug te vinden in een richtlijn⁵¹ en een kaderbesluit⁵² van de Raad betreffende de hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf. Hierbij wordt benadrukt dat het verlenen van hulp bij illegale immigratie tot doel kan hebben het bevoorraden van netwerken waarin mensen werden uitgebuit. Ook hier moeten de lidstaten de nodige maatregelen treffen ten einde personen te bestraffen die opzettelijk een niet EU burger helpen om het grondgebied van een lidstaat binnen te treden of zich daarover te verplaatsen, alsook diegenen die opzettelijk, uit winstbejag, een niet EU burger behulpzaam zijn bij het verblijven op het grondgebied van een lidstaat op een wijze die in strijd is met de wetsbepalingen van deze lidstaat inzake binnenkomst of doorreis van vreemdelingen⁵³.

In praktijk is het niet altijd eenvoudig om inzake het statuut van de slachtoffers het onderscheid te maken tussen handel en smokkel. Zoals de memorie van toelichting inzake het voorstel tot richtlijn van de Raad betreffende de verblijfstitel met een korte geldigheidsduur die wordt afgegeven aan de slachtoffers van hulp bij illegale immigratie of mensenhandel die met de bevoegde autoriteiten samenwerken⁵⁴ stelt: "Uit juridisch oogpunt zijn hulp bij illegale immigratie en mensenhandel twee verschillende delicten, maar in de praktijk blijken zij elkaar vaak te overlappen. Dat geldt bijvoorbeeld in het geval van migranten die reeds tijdens de reis worden uitgebuit om de door de mensensmokkelaar gevraagde prijs te betalen, die na aankomst in het land van bestemming gedwongen worden te werken om hun schuld af te betalen of die, hopen op een beter leven in een meer ontwikkeld land, slachtoffer worden van seksuele uitbuiting of uitbuiting op arbeidsgebied."⁵⁵

⁵⁰ Kaderbesluit van de Raad van 19 juli 2002, (2002/629/JBZ), J.O. L203, 1/8/2002.

⁵¹ Richtlijn 2002/90/EG van 28 november 2002, tot omschrijving van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf, J.O., L. 328 van 5.12.2002.

⁵² Kaderbesluit van 28 november 2002, tot versterking van het strafrechtelijk kader voor de bestrijding van hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf, J.O., L. 328 van 5.12.2002.

⁵³ Art.1 van de richtlijn. Voor een analyse van de richtlijn en van het kaderbesluit, zie S. Claisse en J-S. Jamart, "la lutte contre l'immigration irrégulière au sein de l'Union européenne: enjeux et perspectives de l'harmonisation pénale", *Rev. Dr. Pén.*, 2002, blz.35 e.v.

⁵⁴ COM (2002) 71 definitief-CNS, 2002/0043, J.O., C126E, 28 mei 2002, p.393-397.

⁵⁵ COM (2002) 71 definitief, *memorie van toelichting*, p. 2. Daarin staat ook duidelijk dat in tegenstelling tot de slachtoffers mensenhandel het begrip slachtoffers van hulp bij illegale immigratie moeilijkheden oplevert en een zeer specifieke betekenis heeft. Het gaat niet om alle personen die hun toevlucht nemen tot hulp bij illegale immigratie, maar uitsluitend diegenen die schade hebben geleden zoals de bedreiging van hun leven of de aantasting van hun lichamelijke integriteit.

De filosofie inzake de wil om te strijden op alle mogelijke vlakken inzake mensenhandel mag dan wel dezelfde zijn er bestaat toch een belangrijke nuance inzake het lot en de rechten van de slachtoffers van mensensmokkel.

Er is dus nog heel wat werk aan de winkel teneinde het fenomeen mensenhandel en mensensmokkel degelijk te omschrijven, de problematiek ruim genoeg te kaderen, ervoor te zorgen dan de slachtoffers hun rechten kunnen laten gelden en daartoe moeten de terreinwerkers over de nodige instrumenten kunnen beschikken. Op het vlak van de definitie is de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie duidelijk aan een opfrisbeurt toe.

Het voordeel van de internationale instrumenten en meer bepaald van de kaderbesluiten is wel dat de inhoud van de diverse wetgevingen in de verschillende Lidstaten beter op mekaar zal afgestemd zijn en dus samenwerking tussen de Lidstaten onderling coherenter en vlotter zal verlopen. Een grensoverschrijdende aanpak kan in deze materies enkel toegejuicht worden.

3. In België

3.1 Maatregelen ter bestrijding van de zware en de georganiseerde criminaliteit

De federale wetgever heeft de voorbije jaren toch wel een inspanning geleverd bij het uitvaardigen van maatregelen ter bestrijding van de zware en de georganiseerde criminaliteit, waar de mensenhandel één van de vormen van is. In dat kader diende de regering een aantal wetsontwerpen in, waarvan er voor het einde van de legislatuur een aantal werden goedgekeurd. In deze tekst willen wij deze nieuwe werkinstrumenten verder toelichten.

3.1.1 Wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, (BS, 31 mei 2002)

Het is geweten dat één van de belangrijkste problemen in de strijd tegen de mensenhandel erin bestaat, de slachtoffers zo ver te krijgen dat ze getuigen tegen hun uitbuiters. Veelal durven ze dit niet, uit vrees voor represaillemaatregelen tegen hen zelf of hun familieleden. Deze nieuwe wet maakt het mogelijk om onder bepaalde voorwaarden gedeeltelijk of volledig anoniem te getuigen, wat een belangrijke stimulerende en beschermende maatregel vormt voor de slachtoffers die wel getuigenis willen afleggen, maar zich geen burgerlijke partij willen stellen.

De noodzaak tot bescherming van personen die getuigen in het kader van een strafonderzoek over de zware en de georganiseerde criminaliteit werd reeds meermaals benadrukt.

Op 4 april 2001 diende de regering bij de Kamer een wetsontwerp in betreffende de anonieme getuigen. Nadat het ontwerp in de Kamer werd besproken en aan de Senaat werd doorgegeven, die er enkele wijzigingen in aanbracht, werd de wet op 8 april 2002 uiteindelijk afgekondigd en op 31 mei 2002 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. De wet werd van kracht op 1 november 2002.

Zelfs indien de Belgische wetgeving niet uitdrukkelijk de mogelijkheid voorzag om een getuige anoniem te verhoren, was het in de praktijk toch mogelijk om tot een dergelijk verhoor over te gaan tijdens de onderzoeksfase. Zo worden er in de strafdossiers rond mensenhandel vaak anonieme getuigenissen opgenomen.

Het Hof van Cassatie liet dergelijke praktijken toe⁵⁶, voor zoverre de veroordeling niet op exclusieve of bepalende wijze gebaseerd werd op een anonieme getuigenis.

De wet, die nieuwe bepalingen introduceert in het Wetboek van Strafvordering, is enkel van toepassing op personen die als getuige worden verhoord door ofwel de onderzoeksrechter, ofwel door de rechtsprekende rechtsmacht (Correctionele Rechtbank, Hof van Beroep of het Hof van Assisen). Ze kan dus niet worden toegepast tijdens ondervragingen door de politiediensten of door de magistraten van het openbaar ministerie, wat kan betreurd worden⁵⁷, gezien het overgrote deel van de verhoren in het kader van een gerechtelijk onderzoek

⁵⁶ Zie met name Cass. 2 mei 1999, Pas., 1999, I, p.1006 en Cass., 29 april 1998, J.L.M.B., 1999, p.230.

⁵⁷ Zie ook, M.A. Beernaert en D. Vandermeersch, « La loi du 8 avril 2002 relative à l'anonymat des témoins, R.D.P.C., 2002, p. 721 : dienvolgens hebben de informatie die met de bescherming van de anonimiteit bekomen worden buiten de strikte regels voorzien door de nieuwe wet geen enkele bewijsmacht en zijn ze

gebeurt door de politiediensten, zo ook voor de slachtoffers van mensenhandel. Men kan betreuren dat er een vorm van gedeeltelijke anonimiteit niet werd voorzien voor verhoren uitgevoerd door de politiediensten.

In de nieuwe bepalingen zijn er twee soorten anonimiteit voorzien:

- **De gedeeltelijke anonimiteit**, het niet vermelden van bepaalde identiteitsgegevens voor de burgerlijke getuigen (zoals het adres, de verblijfplaats, de leeftijd, de burgerlijke staat, het beroep) en het vermelden van het dienadres in plaats van de woonplaats voor de personen die beroepsmatig meewerken aan het strafonderzoek.

De onderzoeksrechter die beslist geen vermelding te maken van de identiteitsgegevens (nieuwe art. 75 bis van het Wetboek van Strafvordering), doet dat ofwel ambtshalve, ofwel op verzoek van een getuige of diens advocaat, hetzij op vordering van een van de partijen (het openbaar ministerie, de persoon tegen wie de strafvordering wordt ingesteld, de in verdenkinggestelde, de beklaagde, de beschuldigde of de burgerlijke partij) of van hun raadslieden. De rechtsprekende rechtsmachten hebben dezelfde mogelijkheden. Deze gedeeltelijke anonimiteit is vooral bedoeld voor toevallige getuigen, die door de verdachten niet gekend zijn, maar die toch redenen hebben om bepaalde represailles of intimidaties te vrezen⁵⁸.

Er zijn echter bepaalde voorwaarden verbonden aan deze gedeeltelijke anonimiteit: er moet een redelijk vermoeden bestaan dat de getuige of een persoon uit diens naaste omgeving een ernstig nadeel zou kunnen ondervinden ingevolge het bekend worden van deze gegevens en van het afleggen van zijn verklaring. Deze getuige moet ook ter zitting verschijnen.

De wetgever was dan ook van mening dat, in tegenstelling tot een getuigenis die werd afgelegd onder volledige anonimiteit, de verklaringen van een getuige die werd gehoord onder gedeeltelijke anonimiteit niet noodzakelijk dienen te worden gestaafd door andere bewijsmiddelen.

- **De volledige anonimiteit**: artikel 86 bis en volgende van het Wetboek van Strafvordering

De onderzoeksrechter heeft de mogelijkheid om te vorderen dat de identiteit van een getuige waarvan hij kennis heeft genomen volledig geheim gehouden wordt, dit om de betrouwbaarheid ervan na te gaan. Ook de rechtsprekende rechtsmachten kunnen de onderzoeksrechter gelasten deze getuige opnieuw te verhoren of een nieuwe getuige volledig anoniem te verhoren (art 189 bis, al 2 en 315 bis, al 2 WSV). De getuige kan ter zitting niet worden gedaagd als getuige, tenzij hij daarin toestemt.

De volledige anonimiteit wordt slechts toegestaan:

- Indien de getuige bedreigd lijkt: voor de burgerlijke getuige is dat een subjectief criterium dat wordt toegepast "indien er kan worden aangenomen dat de getuige of een persoon uit diens naaste omgeving zich redelijkerwijze door het afleggen van de getuigenis ernstig in zijn integriteit bedreigd voelt, en dat de getuige te kennen gegeven heeft wegens deze bedreiging geen verklaring te willen afleggen".
- Voor een beperkt aantal misdrijven: het moet gaan om een strafbaar feit als opgenomen in artikel 90 ter, §§ 2 tot 4 van het Wetboek van Strafvorderingen of een misdrijf dat gepleegd werd in het kader van een criminele organisatie als beoogd in artikel 324 bis van het Strafwetboek of een ernstige schending van het internationaal humanitair recht.

enkel op te vatten als aanwijzing of anonieme aangifte op grond waarvan het mogelijk is een onderzoek te starten of in een bepaalde richting te oriënteren.

⁵⁸ Memorie van toelichting, Parl.stukken, Kamer, 2000-2001, 1185/1, p.26.

- Indien het verborgen houden van bepaalde identiteitsgegevens van de getuige (gedeeltelijke anonimiteit), geen voldoende bescherming lijkt te kunnen garanderen
- Indien het onderzoek het vereist en de andere onderzoeksmiddelen niet voldoende blijken om de waarheid aan het licht te brengen.

Op het vlak van de strijd tegen de mensenhandel betekent dit dat de volledige anonimiteit slechts kan worden toegestaan voor zoverre de feiten een inbreuk vormen tegen ofwel artikel 77bis, §§2 en 3 van de wet van 15 december 1980 (wanneer van mensenhandel een gewoonte wordt gemaakt en dit gebeurt in het kader van een vereniging) ofwel tegen de artikelen 379 of 380 van het Strafwetboek (het bederf van de jeugd en misdrijven inzake prostitutie).

Bovendien kunnen de getuigenissen onder volledige anonimiteit enkel in aanmerking worden genomen als bewijs van een misdrijf waarvoor de maatregel kan worden toegestaan (art. 86 quinquies) en de veroordeling van een persoon mag nooit uitsluitend of zelfs in overheersende mate gegrond zijn op volledige anonieme getuigenverklaringen, ze moeten in afdoende mate steun vinden in andere bewijsmiddelen (art. 189bis, al3 WSV).

3.1.2 Wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen en andere bepalingen, B.S., 10 augustus 2002

Naast de wet betreffende de anonimiteit van de getuigen werd er ook een andere wet gestemd betreffende de bescherming van bedreigde getuigen. Het wetsontwerp werd ingediend op 31 oktober 2001 en zou leiden tot de wet van 7 juli 2002, een wet die eveneens kaderde in de maatregelen ter bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit. De wet beoogt een adequate bescherming te bieden voor personen die bereid zijn nuttige inlichtingen te verstrekken maar die zonder die bescherming, niet bereid zouden zijn dit te doen uit vrees voor represaillemaatregelen tegen henzelf of hun familieleden⁵⁹.

Ook hier wordt gedacht aan de slachtoffers van de mensenhandel. Het feit dat het het slachtoffer zelf is, die beschermd kan worden, werd duidelijk gepreciseerd in de voorbereidende werkzaamheden⁶⁰.

De bepalingen van deze wet verlenen de getuige, die de mogelijkheid van anonimiteit niet kreeg, een zekere materiële bescherming. Het is ook mogelijk dat een getuige die wel anoniem kan blijven een dergelijk bescherming behoeft⁶¹.

De wet kan ook worden toegepast op personen die getuigenis afleggen in een rechtszaak in het buitenland, indien België een overeenkomst of een akkoord heeft afgesloten met het land in kwestie.

⁵⁹ Memorie van toelichting, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/001, p.6.

⁶⁰ Memorie van toelichting, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/001, p.7 in fine; advies van de Raad van State, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/001, p43; verslag opgemaakt in naam van de Commissie van Justitie, Parl. stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/009, p 28-29.

⁶¹ Antwoord van de vertegenwoordigers van de minister aan de Raad van State over het verband met het wetsontwerp met betrekking tot de anonimiteit van getuigen, advies van de Raad van State, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/001, p.38. Zie ook nieuw artikel 111 van het Wetboek van Strafvorderingen, ingevoerd ingevolge een amendement van de regering dat voorziet dat een getuige die een verklaring heeft afgelegd onder anonimiteit en wiens identiteit bekend werd gemaakt door omstandigheden buiten diens wil, kan genieten van gewone of buitengewone beschermingsmaatregelen, op voorwaarde dat er voldaan wordt aan de voorwaarden om daarvan te kunnen genieten.

De naastbestaanden van de bedreigde getuige kunnen eveneens van die bescherming genieten.

De wet voorziet een nieuwe Commissie, de Getuigenbeschermingscommissie. Ze is samengesteld uit de federale procureur, die als voorzitter fungeert, en uit verschillende vertegenwoordigers van de politie en van justitie, die bevoegd is om de beschermingsmaatregelen en de financiële hulpmaatregelen toe te kennen, te wijzigen of in te trekken.

Het verzoek tot beschermingsmaatregelen en financiële hulpmaatregelen komt van het openbaar ministerie (procureur des Konings, procureur-generaal of federaal procureur) en van de onderzoeksrechter.

Er zijn twee soorten bescherming mogelijk: de gewone beschermingsmaatregelen (zoals het afschermen van de gegevens van de betrokken persoon bij de dienst bevolking en bij de burgerlijke stand, het plaatsen van technopreventieve middelen, het ter beschikking stellen van een geheim telefoonnummer, van een afgeschermd nummerplaat,..) en bijzondere beschermingsmaatregelen (het reloceren van de betrokken persoon gedurende meer dan 45 dagen, - dat betekent deze onderbrengen op een veilige plaats die niet zijn woonplaats is, met name in het buitenland, - en/of een wijziging van identiteit).

Wanneer een persoon moet genieten van bijzondere beschermingsmaatregelen, resulteert dat in aanzienlijke economische, maatschappelijke en psychologische gevolgen. De persoon moet eigenlijk alles achterlaten wat hij bezit, kan zijn beroep niet langer uitoefenen, moet de banden met zijn familie en zijn vrienden verbreken. Daarom zijn er hulpmaatregelen voorzien: psychologische begeleiding, hulp bij het zoeken naar werk en een tussenkomst bij de uitoefening van verworven pecuniaire rechten (zoals periodieke publieke of privé-uitkeringen, sociale uitkeringen, alimentatiegeld,...), die dan ook automatisch worden toegekend⁶². Indien de toestand van de getuige dit vereist, kan de Commissie bovendien beslissen om bovenop de buitengewone beschermingsmaatregelen ook financiële hulpmaatregelen toe te kennen.

Om te kunnen genieten van de door de wet voorziene gewone beschermingsmaatregelen moet aan de volgende voorwaarden zijn voldaan:

- De bedreigde getuige moet objectief in gevaar zijn ingevolge verklaringen die hij heeft afgelegd of zal afleggen als getuige in een strafzaak tijdens het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek;

De inachtneming van de beginselen van proportionaliteit (de verhouding tussen het belang van de zaak en het gevaar die de getuigenisverklaring zal teweegbrengen moet worden afgewogen) en van subsidiariteit (het onderzoek van de feiten moet dit vereisen en er moet blijken dat andere middelen niet voldoende zijn om de waarheid vast te stellen).

Voor de buitengewone beschermingsmaatregelen worden er bijkomende voorwaarden vereist. Deze bescherming wordt slechts toegekend:
- Indien de gewone beschermingsmaatregelen niet afdoende zijn om de veiligheid van de getuige te waarborgen;
- Voor een beperkt aantal misdrijven, in analogie met wat is voorzien in de wet over anonieme getuigen: het moet gaan over een misdrijf als beoogd in artikel 90 ter, §§ 2 tot 4 van het Wetboek van Strafvordering of een misdrijf gepleegd in het kader van een criminele organisatie zoals bedoeld in artikel 324bis van het Strafwetboek of een ernstige schending van het internationaal humanitair recht.

⁶² Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1483/001, p.20-21.

Op het vlak van de strijd tegen de mensenhandel betekent dit opnieuw dat – net als het geval is bij de anonimiteit - de bijzondere beschermingsmaatregelen slechts kunnen worden toegestaan voor zoverre de feiten een inbreuk zijn tegen ofwel artikel 77bis, §§2 en 3 van de wet van 15 december 1980 (wanneer van mensenhandel een gewoonte wordt gemaakt en dit gebeurt in het kader van een vereniging) ofwel tegen de artikelen 379 of 380 van het Strafwetboek (het bederf van de jeugd en misdrijven inzake prostitutie).

Na het toekennen van de beschermingsmaatregelen moet de bedreigde getuige een schriftelijk memorandum ondertekenen, waarin hij zich ertoe verbindt om oprechte en volledige verklaringen af te leggen betreffende de zaak waarin hij zal getuigen, en om te getuigen telkens als hij hierom verzocht wordt (dus met name tijdens de zitting, maar dat hoeft niet specifiek het geval te zijn). Ingeval bijzondere beschermingsmaatregelen worden toegekend, verbindt hij er zich bovendien toe om oprechte en volledige verklaringen af te leggen over alle burgerrechtelijke verplichtingen die hetzij op hemzelf, hetzij op de samen met hem te beschermen gezinsleden of andere bloedverwanten rusten.

Het verschil dat er bestaat tussen de twee wetten moet worden benadrukt, bij de ene gaat het om een subjectief criterium dat vereist wordt om de bescherming toe te staan, terwijl het bij de andere wet om een objectief criterium gaat.

3.1.3 Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media.; B.S. 12 september 2002.

Deze wet, die ook kadert in de strijd tegen de zware en georganiseerde criminaliteit, is eigenlijk een soort aanvulling van de twee voorgaande, en wil in een eerste luik, de getuigen en personen die aan justitie hun medewerking verlenen, beschermen tegen intimidatie, bedreigingen en geweld. De wet bestaat uit twee luiken: de mogelijkheid om te verhoren op afstand, dankzij verschillende audiovisuele middelen en de audiovisuele en auditieve opname van de verklaringen.

Het verhoor op afstand, dat wil zeggen het feit dat de persoon verhoord kan worden op een andere plaats dan diegene waar de instantie die het verhoor afneemt zich bevindt, en dit door middel van een video- of een telefoonconferentie, kan worden gebruikt voor het verhoren van bedreigde getuigen – diegenen aan wie de Getuigenbeschermingscommissie een gewone of buitengewone beschermingsmaatregel heeft toegestaan, alsook voor het verhoor van getuigen, experts of verdachten die in het buitenland verblijven. Het verhoor via een gesloten televisiecircuit is slechts mogelijk voor bedreigde getuigen.

Het verhoor op afstand kan dus niet worden gebruikt voor anonieme getuigen in België⁶³.

Naargelang van het geval is het de procureur des Konings of de onderzoeksrechter die kan beslissen om tot een verhoor op afstand over te gaan. De rechtsprekende rechtsmacht kan daar ook toe beslissen, op verzoek van het parket. In ieder geval is de instemming van de persoon in kwestie vereist.

De mogelijkheid daarentegen, om over te gaan tot de audiovisuele of auditieve opname van de verklaringen is niet bepaald tot een aantal personen dat beperkt wordt opgesomd.

⁶³ Verslag van de Commissie van Justitie van de Kamer, *Parl. stukken.*, Kamer, 2001-2002, 1590/004, p.8.

3.1.4 Wet van 19 december 2002 tot uitbreiding van de mogelijkheden tot inbeslagneming en verbeurdverklaring in strafzaken (B.S., 14 februari 2003, p. 7547)⁶⁴

Nog steeds bekommerd over de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit, diende de regering op 22 januari 2002 bij de Kamer een wetsvoorstel in, tot uitbreiding van de mogelijkheden tot inbeslagneming en verbeurdverklaring in strafzaken. Na heel wat debatten in de Kamer en de Senaat, werd het voorstel goedgekeurd op 19 december 2002. De nieuwe wet introduceert, zowel in het strafrecht als in de strafrechtelijke procedure, naast kleinere aanpassingen, drie belangrijke nieuwigheden: de mogelijkheid om over te gaan tot bewarend beslag bij equivalent, de introductie van een nieuwe 43 quater in het strafwetboek, dat een eigen confiscatieregeling in functie van bepaalde misdrijven bepaalt, en tenslotte de splitsing tussen de uitspraak (veroordeling) met betrekking tot het basismisdrijf en de uitspraak over de verbeurdverklaring, om over te gaan tot een vermogensonderzoek.

Tot de minder belangrijke wijzigingen behoren:

- De noodzaak van een vordering van het parket om de bijzondere verbeurdverklaring te kunnen uitspreken van vermogensvoordelen (nieuw artikel 43 bis van het strafwetboek);
- De uitbreiding naar de mogelijkheid om zaken verbeurd te verklaren die zich buiten het grondgebied van de Belgische Staat bevinden (nieuw artikel 43 ter van het strafwetboek);
- De mogelijkheid om over te gaan tot een derdenbeslag op schuldvorderingen (nieuw art. 37, §§ 2 - 4 WVS.)

a) Bewarend beslag bij equivalent (nieuw art. 35 ter van het WSV.): De mogelijkheid voor de rechter om als straf een verbeurdverklaring bij equivalent uit te spreken, was reeds voorzien in artikel 43 bis van het strafwetboek. Het nieuwe artikel 35 ter geeft aan het parket en aan de onderzoeksrechter het recht om beslag te leggen op het vermogen van de verdachte of de beschuldigde, zelfs indien er niet kan bewezen worden dat de in beslaggenomen goederen rechtstreeks voortkomen uit het misdrijf. Het volstaat dat er ernstige aanwijzingen zijn dat de verdachte een vermogensvoordeel heeft betrokken uit het gepleegde misdrijf. Tot nog toe kon er enkel beslag worden gelegd op vermogensvoordelen waarvan de rechtstreekse misdadige herkomst bewezen was, en er kon niet tot beslag bij equivalent worden overgegaan.

Deze bepaling, die zeker inspeelt op de noodzaak in de praktijk, maakt het blokkeren van bankrekeningen mogelijk, zonder dat daar bedragen moeten op staan, die verbonden zijn aan het misdrijf, wat voordien niet mogelijk was en het risico met zich meebracht dat er op het ogenblik van de veroordeling geen vermogen meer was waarover een vonnis tot verbeurdverklaring per equivalent kon uitgevoerd worden⁶⁵.

De Raad van State had aanbevolen dat de mogelijkheid tot conservatoir beslag beperkt zou blijven tot bepaalde categorieën zware misdrijven, maar dat advies werd niet gevolgd⁶⁶.

Daar de mensenhandel zeer lucratief is en de geldbedragen niet steeds even gemakkelijk identificeerbaar zijn, kan het invoeren van deze maatregel enkel positief genoemd worden. We mogen enkel verhopend dat de in beslag genomen en eventueel door de rechter verbeurd verklaarde bedragen gedeeltelijk en systematischer aan de slachtoffers zouden worden toegekend.

⁶⁴ Voor een gedetailleerde analyse van deze wet, zie MA Beernaert et D. Vandermeersch, « La loi du 29 décembre 2002 portant extension des possibilités de saisie et de confiscation en matière pénale », *R.D.P.C.*, 2003, blz.565 e.v. .

⁶⁵ Verslag van de Commissie van Justitie van de Kamer, *Parl. stukken.*, Kamer, 2001-2002, 1601/6, p. 7.

⁶⁶ Advies van de Raad van State, *Parl. stukken.*, Kamer 2001-2002, 1601/1, p. 79.

b) Confiscatieregeling van de vermogensvoordelen eigen aan bepaalde categorieën misdrijven (nieuw art. 43 quater van het strafwetboek): de bedoeling van de regering bestond erin, de financiële middelen van de criminele organisaties aan te pakken, door hen in hun vermogens te treffen⁶⁷. Omwille van het internationale karakter van de georganiseerde misdaad is het soms zeer moeilijk om de criminele herkomst van de voor verbeurdverklaring in aanmerking komende vermogensvoordelen te bewijzen⁶⁸.

- *Drie categorieën misdrijven* worden beoogd door het nieuwe artikel 43 quater van het strafwetboek, de eerste twee zijn belangrijk voor ons. In de eerste categorie vindt men met name de mensenhandel, voor zoverre die een gewone bezigheid is en in het kader van een vereniging (art 77 bis, §2 en 3 van de wet van 15 december 1980) past, zonder dat er moet worden bewezen dat de misdrijven werden gepleegd in het kader van een criminele organisatie. In de tweede categorie vindt men de verschillende vormen van deelname aan een criminele organisatie (art 324 ter van het strafwetboek) evenals bepaalde overtredingen, waaronder het bederf van jongeren en de prostitutie (art 379 en 380 van het strafwetboek).

Om de verbeurdverklaring echter te kunnen uitspreken, moeten de feiten gepleegd zijn in het kader van een criminele organisatie.⁶⁹

- De wet voert een **vorm van verdeling van de bewijslast** in voor wat betreft het debat over de eventuele uitspraak tot verbeurdverklaring. Zo moet, *“het openbaar ministerie het voor de rechter plausibel maken dat bepaalde activa van de verdachte een criminele oorsprong hebben. Van zodra de rechter daarvan overtuigd is, is het aan de verdachte om de wettelijke herkomst van die activa aan te tonen of tenminste geloofwaardig te maken”*⁷⁰. Het is noodzakelijk dat *“de beschuldigde niet enkel genoten heeft van bepaalde vermogensvoordelen, maar ook dat er ernstige en concrete aanwijzingen zijn dat de voordelen resulteren uit het misdrijf waarvoor de beschuldigde veroordeeld wordt of uit identieke feiten”*⁷¹.

Het is dus zo dat, indien *“het openbaar ministerie kan bewijzen dat de veroordeelde, gedurende een door de wet bepaalde periode – die een aanvang neemt 5 jaar voor de datum van inbeschuldigingstelling en die loopt tot aan de datum van het vonnis – genoten, uitgaven heeft gedaan of goederen in bezit heeft gehad die blijkbaar niet kunnen voortkomen uit legale bronnen en die gerelateerd kunnen worden aan het type misdrijf waarvoor de betrokkene werd veroordeeld, dan is het aan de verdachte om geloofwaardig te maken dat hij het verschil tussen zijn werkelijke activa en zijn legaal verantwoorde activa niet heeft behaald uit zulke misdrijven.”*⁷². Indien de veroordeelde dit niet geloofwaardig kan maken, dan kan de rechter- maar dat moet hij niet (de verbeurdverklaring blijft facultatief) – de bijzondere verbeurdverklaring uitspreken, behalve indien het gaat om de bezittingen van een criminele organisatie, waarbij de verbeurdverklaring verplicht is⁷³.

⁶⁷ Memorie van toelichting, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1601/1, p. 6.

⁶⁸ Ibidem, p 30.

⁶⁹ De reden waarom er voor de eerste (en derde) categorie misdrijven, en zo ook in net geval van mensenhandel, niet vereist is dat ze werden begaan in het kader van een criminele organisatie, rust op het feit dat het bestaan van een dergelijke organisatie moeilijk te bewijzen valt, terwijl het openbaar ministerie toch een doeltreffend instrument te zijner beschikking zou moeten hebben om deze vorm van misdrijven te bestrijden (Memorie van toelichting, Parl.stukken, Kamer, 2001-2002, 1601/1, p. 39-40)

⁷⁰ Verslag van de Commissie van Justitie van de Senaat, *Parl. stukken.*, Senaat, 2002-2003, 1197/3, p. 3.

⁷¹ Memorie van toelichting, *Parl.stukken*, Kamer, 2001-2002, 1601/1, p. 43.

⁷² Verslag van de Commissie van Justitie van de Senaat, *Parl. stukken.*, Senaat, 2002-2003, 1197/3, p4.

⁷³ Memorie van toelichting, *Parl.stukken*, Kamer, 2001-2002, 1601/1, p. 37.

- Tenslotte wordt de verbeurdverklaring niet langer beperkt tot enkel de voordelen die in rechtstreeks verband staan met het misdrijf waarvoor de beklaagde schuldig werd verklaard, maar ze beoogt ook de voordelen die afkomstig zijn van *identieke misdrijven*, wat wel voor kritiek zorgt over het respect voor het vermoeden van onschuld⁷⁴.
- c) **splitsing van het strafproces om een speciaal onderzoek te kunnen voeren naar de vermogensvoordelen:** Het is geweten dat een grondig onderzoek naar het vermogen veel tijd in beslag neemt en het verloop van de procedure ten gronde onnodig kan vertragen, evenals het ogenblik waarop er een vonnis wordt uitgesproken. In de bewoordingen van het nieuwe artikel 524 van het wetboek van Strafvordering, kan de rechter ten gronde de uitspraak rond de schuld afsplitsen - en hierover uitspraak doen – en de hoofdstraffen van de eventuele verbeurdverklaring, om het parket toe te staan na de veroordeling een grondige enquête te voeren over de aard en het belang van de vermogensvoordelen die de veroordeelde betrokken kan hebben uit zijn misdadige activiteit.

Vermelden wij eveneens het tweede luik van die maatregelen, namelijk de oprichting van een **Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring**, die verwezenlijkt werd door de wet van 26 maart 2003⁷⁵. Dit Orgaan werkt als een expertisecentrum ter zake en wordt onder meer gelast, advies uit te brengen over de reglementering die moet worden uitgewerkt en het beleid dat moet worden bepaald op het gebied van de inbeslagneming en verbeurdverklaring, het beheer van de in beslag genomen activa en het ten uitvoer brengen van vermogenssancties.

We mogen enkel hopen dat die laatste maatregelen met betrekking tot het vermogen van de veroordeelden een efficiënte hulp zullen vormen in de strijd tegen de mensenhandel. Maar hiervoor moeten wel de nodige middelen ter beschikking gesteld worden.

3.1.5 Diversen

Vermelden wij nog:

- het aannemen op 6 januari 2003 van de wet betreffende de bijzondere opsporingsmethodes en enkele andere onderzoeksmethodes (B.S., 12 mei 2003). Deze wet regelt en bepaalt het beroep op bijzondere opsporingsmethodes zoals de observatie, de infiltratie en de informantenwerking, evenals andere onderzoeksmethodes zoals het onderscheppen van de post, de inijkoperatie, het direct afluisteren, de uitgestelde tussenkomst en het inwinnen van gegevens over bankrekeningen en -transacties.
- Het KB van 9 april 2003 (B.S., 12 mei 2003) betreffende de politionele onderzoekstechnieken.
- Nieuwe bepalingen inzake het bestrijden van het witwassen van geld en met name de strengere controle op de overdracht van fondsen. Zo zullen de wisselkantoren die fondsen overdragen in het vervolg strenger worden gereguleerd (zie de wet van 3 mei 2002⁷⁶ en het KB van 10 juni 2002⁷⁷ B.S.).

⁷⁴ Zie. MA Beernaert, et D. Vandermeersch, op. Cit., p. 582.

⁷⁵ Wet van 26 maart 2003 houdende oprichting van een Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van inbeslaggenomen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancties, B.S., 2 mei 2003.

⁷⁶ Wet tot wijziging van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en tot wijziging van de wet van 6 april 1995 inzake de secundaire markten, het statuut van en het toezicht op de beleggingsondernemingen, de bemiddelaars en beleggingsadviseurs.

3.2 Maatregelen ter bestrijding van illegale arbeid

3.2.1 Wet van 3 mei 2003 houdende oprichting van de Federale Raad voor de strijd tegen de illegale arbeid en de sociale fraude, het Federale Coördinatiecomité en de Arrondissementscellen, B.S. 10 juni 2003

Om het illegaal werk en de sociale fraude nog doeltreffender te kunnen bestrijden en om op dat vlak een optimale coördinatie te verzekeren, stemde het Parlement op 20 februari 2003 het voormelde wetsontwerp. Dit beoogt een permanente coördinatiestructuur op punt te stellen, dat het Federale coördinatiecomité wordt genoemd, en dat onder meer als opdracht zal hebben om binnen de verschillende arrondissementscellen, de verschillende acties te coördineren die worden gevoerd door de diensten van de sociale inspectie en de arbeidsinspectie tegen illegaal werk en sociale fraude.

De wet wijzigt de samenstelling van de arrondissementscellen, deze zullen worden voorgezeten door de arbeidsauditeur en samengesteld uit de diensten die belang hebben bij de bestrijding van het illegale werk en de sociale fraude en ze zullen over een secretariaat kunnen beschikken. Het voert eveneens een Federale Raad in ter bestrijding van het illegale werk en de sociale fraude, waarvan de opdracht zal zijn het beleid uit te voeren dat op dat vlak bepaald werd door de Ministerraad. Deze Raad beschikt eveneens over een adviserende en een aanbevelende bevoegdheid.

3.2.2 Diversen

Vermelden wij nog:

- de derogatie van de toestand op de arbeidsmarkt voor professionele sportlui van buiten de EU op voorwaarde dat zij minstens 8 maal het minimumloon krijgen voor professionele sportlui (in de plaats van 4 maal als voorheen) (KB van 9 maart 2003⁷⁸)
- de bevoegdheid van de inspecteurs en de controleurs van de sociale inspectie, van de sociale wetten en van het RSZ inzake de uitoefening door vreemdelingen van een zelfstandige beroepsactiviteit (KB van 27 november 2002⁷⁹).
- De collectieve arbeidsovereenkomst die de loon- en arbeidsvoorwaarden bepaalt voor seizoens- en gelegenhedswerk binnen het Paritair Comité voor het Tuinbouwbedrijf⁸⁰.

⁷⁷ Koninklijk besluit tot uitvoering van artikel 14ter van de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en tot wijziging van het koninklijk besluit van 27 december 1994 betreffende de wisselkantoren en de valutahandel, B.S., 29 juni 2002.

⁷⁸ K.B. tot wijziging van het K.B. van 9 juni 1999 houdende uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, B.S., 1 april 2003.

⁷⁹ K.B. van 27 november 2002 tot wijziging van het koninklijk besluit van 26 mei 1965 getroffen in uitvoering van de wet van 19 februari 1965 betreffende de uitoefening van de zelfstandige beroepsactiviteiten der vreemdelingen en houdende aanduiding der ambtenaren, gelast te waken over de toepassing van hierboven vermelde wet, gewijzigd door het koninklijk besluit van 13 juni 1973, B.S., 20 december 2002.

⁸⁰ K.B. van 15 oktober 2002 waarbij de collectieve arbeidsovereenkomst van 26 september 2001 algemeen verbindend wordt verklaard, afgesloten binnen het Paritair Comité voor het tuinbouwbedrijf, tot vaststelling van de loon- en arbeidsvoorwaarden voor seizoen- en gelegenhedswerk, B.S., 7 januari 2003.

3.3 Maatregelen voor een efficiëntere bestrijding van de huisjesmelkers

Wijziging van artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980 door de programmawet van 2 augustus 2002, B.S., 29 augustus 2002.

De wet van 2 januari 2001 houdende diverse budgettaire maatregelen had reeds het toepassingsdomein uitgebreid van artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980 door daar een § 1 bis⁸¹ aan toe te voegen, om de huisjesmelkers te kunnen vervolgen, namelijk die personen die aan vreemdelingen kamers of een lokaal verkopen of verhuren tegen veel te hoge prijzen; of lokalen die onbewoonbaar zijn, wetende dat die vreemdelingen veelal onwettig in het land verblijven en onmogelijk hun rechten kunnen doen gelden.

De programmawet van 2 augustus 2002 wijzigt eveneens deze § 1 bis⁸², door de mogelijkheid te bieden personen te vervolgen, die niet enkel kamers verkopen of ter beschikking stellen, maar ook volledige panden.

Voor de procureur des Konings of voor de onderzoeksrechter heeft de wet ook de mogelijkheid voorzien om over te gaan tot de beslaglegging van het goed in kwestie. Het goed wordt dan verzegeld of kan, mits de schriftelijke toestemming van de eigenaar of de verhuurder, ter beschikking worden gesteld van het OCMW om het op te knappen en tijdelijk te verhuren (nieuwe § 4 bis)⁸³.

De programmawet heeft ook rekening willen houden met het lot van de slachtoffers van dergelijke praktijken. Ze voorziet namelijk dat vreemdelingen die in dat soort woonsten worden ontdekt, opgevangen of gehuisvest kunnen worden op beslissing van de Minister van Binnenlandse Zaken of een daartoe gemachtigde ambtenaar en dit in overleg met de bevoegde diensten ter zake (nieuwe § 4ter)⁸⁴.

Tenslotte wordt de bijzondere verbeurdverklaring van het onroerend goed, de kamers of het lokaal uitgesproken door de rechter, zelfs indien deze niet aan de veroordeelde toebehoren (nieuwe §5)⁸⁵.

Het Centrum voor gelijkheid van kansen is gemachtigd om in rechte op te treden voor artikel 77bis als dusdanig. De vraag die daarbij kan worden gesteld is of, ingevolge die uitbreiding, het Centrum ook zou kunnen optreden inzake huisjesmelkerij. Dit lijkt ons in tegenspraak met de geest van de wet (die het Centrum bevoegd verklaart voor mensenhandel, doch niet alle slachtoffers van huisjesmelkerij zijn ook het slachtoffer van mensenhandel), maar zou strikt juridisch gesproken niet onmogelijk zijn.

⁸¹ Deze wordt aldus geformuleerd: “bestraft diegene die rechtstreeks of via een tussenpersoon misbruik maakt van de bijzonder kwetsbare positie van een vreemdeling ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand door de verkoop, verhuur of terbeschikkingstelling van kamers of enige andere ruimte met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren.”

⁸² Artikel 190 van de programmawet.

⁸³ Ingevoerd door artikel 191 van de programmawet

⁸⁴ Ingevoerd door artikel 192 van de programmawet

⁸⁵ Ingevoerd door artikel 193 van de programmawet

3.4 Maatregelen ten gunste van de slachtoffers van mensenhandel

3.4.1. Wijzigingen van 17 april 2003 aan de richtlijnen van 13 januari 1997 omtrent de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel, B. S., 27 mei 2003

We hebben drie jaar op deze wijzigingen gewacht. Hoewel de nieuwe tekst al in 1999 klaar was, is hij sindsdien herhaaldelijk van het ene bevoegde ministerie naar het andere gegaan vooraleer hij uiteindelijk werd ondertekend en op 27 mei laatstleden in het Belgisch Staatsblad werd gepubliceerd⁸⁶.

We herinneren hierna aan de problemen die de gespecialiseerde onthaalcentra in de praktijk hebben vastgesteld. Daarom hebben de drie centra en het Centrum voor gelijkheid van kansen een gemeenschappelijke nota opgesteld voor de Dienst Vreemdelingenzaken⁸⁷. Vervolgens behandelen we de wijzigingen aan de richtlijnen van 13 januari 1997 door de gewijzigde richtlijnen van 17 april 2003.

Omzendbrief van 07.07.94

Pro memorie, de omzendbrief van 7 juli 1994 betreft de aflevering van verblijfsvergunningen aan de slachtoffers van mensenhandel.

In een eerste fase wordt een bevel gegeven het grondgebied binnen 45 dagen te verlaten, op voorwaarde echter dat de persoon het milieu van de mensenhandelaars heeft verlaten en door een van de drie erkende onthaalcentra wordt begeleid.

In een tweede fase levert de Dienst Vreemdelingenzaken een aankomstverklaring (drie maanden) af indien het slachtoffer in deze periode van 45 dagen een klacht indient of bij een politiedienst aangifte doet.

Wanneer het parket meedeelt dat deze klacht of aangifte niet zonder gevolg werd geklasseerd, wordt een verblijfsvergunning voor meer dan drie maanden (over het algemeen voor zes maanden) uitgereikt. Dit is het bewijs van de overgang naar de derde fase.

Een verblijfsvergunning van onbeperkte duur kan worden toegekend wanneer de dader gedagvaard wordt om voor de (correctionele) rechtbank te verschijnen en de verklaring van het slachtoffer van betekenisvol belang is voor de procedure.

De richtlijnen van 13.01.97 preciseren voor hen de praktische toepassingsmodaliteiten van de vorige omzendbrief.

⁸⁶ In ons jaarverslag 1999 zijn we reeds in detail ingegaan op deze nieuwe ontwerp-richtlijnen: “Tussen beleid en middelen: de diepe kloof?”, gepubliceerd in juni 2000, blz. 10 en 11.

⁸⁷ In ons jaarverslag 1999, blz. 9 en 10, hebben we die reeds uitvoerig behandeld. We nemen de tekst voor het grootste deel over.

Knelpunten

Op 12 augustus 1999 heeft het Centrum een vergadering georganiseerd met de drie onthaal- en opvolgingscentra van de slachtoffers van de mensenhandel, met name Pag-Asa, Payoke en Sürya. Op die vergadering werden een aantal problemen in verband met de toepassing van de richtlijnen van 13/01/97 door de Dienst Vreemdelingenzaken besproken. Deze vergadering werd gevolgd door een gemeenschappelijke nota aan de Dienst Vreemdelingenzaken, met bepaalde aanbevelingen voor een betere toepassing van de richtlijnen van 1997.

De volgende problemen werden behandeld:

a) Overgang naar de derde fase – afgifte van het BIVR

De richtlijnen van 1997 voorzien in de overgang naar de derde fase van de bijstand aan slachtoffers – afgifte van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister – wanneer het parket op de volgende twee vragen positief antwoordt:

- betreft het een dossier van mensenhandel?
- is dit dossier nog steeds in behandeling?

De problemen voor de Dienst Vreemdelingenzaken waren vooral het gevolg van het gebrek aan uniforme antwoorden van de parketten; bepaalde parketten antwoordden van bij het begin van het onderzoek bevestigend op de twee vragen, andere wachtten tot het einde van het onderzoek, zelfs tot de beslissing van de raadkamer.

Door dit gebrek aan uniformiteit heeft de Dienst Vreemdelingenzaken in de praktijk de gewoonte aangenomen slechts een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister te verstrekken wanneer de raadkamer de feiten wel degelijk als mensenhandel had gekwalificeerd, wat tot gevolg had dat de aankomstverklaring meerdere keren verlengd werd (eens meer dan één jaar). De Dienst Vreemdelingenzaken is vooral bezorgd dat het slachtoffer naar het milieu terugkeert, een risico dat volgens de dienst nog groter is wanneer het slachtoffer over een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister beschikt.

De Dienst moest dus objectieve (die geen subjectieve beoordeling toelaten) en redelijke criteria uitwerken om de richtlijnen toe te passen.

De gezamenlijke ervaring van de drie VZW's toont echter aan dat deze praktijk de positie van het slachtoffer in grote mate dreigt te verslechteren en de betrokkenen een tweede maal tot slachtoffer maakt.

Daarom hebben de drie VZW's en het Centrum voor gelijkheid van kansen – in het belang van het slachtoffer – ervoor gepleit het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister zo snel mogelijk te verstrekken.

In het kader van het onthaal is de afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor het slachtoffer bovendien een voorwaarde voor talrijke essentiële stappen: ondertekening van een huurcontract, inschrijving in scholen, opening van een bankrekening, opstarten van een procedure voor gezinshereniging... De snelle afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister geeft het slachtoffer zo de mogelijkheid om zijn/haar leven in de nabije toekomst te plannen.

De drie VZW's en het Centrum meenden bijgevolg dat de beslissing van de raadkamer te lang op zich liet wachten, wat onaanvaardbaar was en in tegenspraak met de geest van de richtlijnen.

In antwoord op de gewettigde bezorgdheid van de Dienst Vreemdelingenzaken onderstreepten de drie centra dat de slachtoffers die naar het milieu terugkeren, dit in de overgrote meerderheid van de gevallen doen tijdens de eerste dagen van hun opvang, en in praktisch alle gevallen binnen 45 dagen. Deze termijn is in de richtlijnen opgenomen als de periode waarin de slachtoffers moeten beslissen of ze al dan niet aangifte doen.

b) Definitieve regularisatie

De richtlijnen van 1997 vermelden voor het slachtoffer de mogelijkheid een aanvraag voor een verblijfsvergunning van onbeperkte duur in te dienen, wanneer de klacht leidde tot een dagvaarding voor de rechtbank en wanneer de verklaring van betekenisvol belang was voor de lopende procedure.

In de praktijk verleende de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) deze vergunning slechts voor onbeperkte duur wanneer een veroordeling wordt uitgesproken in het kader van een definitief vonnis.

In zijn nota aan DVZ heeft het Centrum onderstreept dat de veralgemening van deze oorspronkelijk niet opgenomen voorwaarde de situatie van de slachtoffers aanzienlijk verslechtert. We mogen niet vergeten dat het personen betreft die een risico genomen hebben door een klacht in te dienen tegen machtiger en beter georganiseerde personen dan zichzelf en die bovendien gevaar lopen op represailles, ongeacht de afloop van het proces.

Nieuwe richtlijnen

Ingevolge de nota van het Centrum en de drie onthaalcentra aan de Dienst Vreemdelingenzaken heeft de dienst op zijn beurt een nota naar de bevoegde minister gestuurd met het verzoek de voorstellen te steunen.

De Dienst Vreemdelingenzaken heeft bijgevolg nieuwe ontwerp-richtlijnen opgesteld, waarbij rekening werd gehouden met de aanbevelingen van het Centrum en de drie onthaalcentra.

Dit – licht gewijzigd – ontwerp werd door alle bevoegde ministers ondertekend, met name de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken, Tewerkstelling en Arbeid, Sociale Zaken en Pensioenen evenals die van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, en op 27 mei laatstleden gepubliceerd.

Hierna volgen de wijzigingen aan de richtlijnen van 1997:

a) Wat betreft de vragen gesteld tijdens de tweede fase en de overgang naar de derde fase:

a.1) **In punt 8.2 van de richtlijnen van 13 januari 1997** betreffende de aan het parket of het auditoraat te stellen vragen: deze vragen worden minder categorisch gesteld om duidelijke en samenhangende antwoorden te krijgen.

Dit punt wordt als volgt gewijzigd:

“De door het parket of het arbeidsauditoraat verstrekte informatie moet een antwoord bevatten op twee vragen:

(1) Is het onderzoek nog steeds aan de gang?

(2) Is men – in de huidige stand van het dossier - van mening dat de persoon in kwestie een slachtoffer van mensenhandel is?”.

a.2) **Punt 8.3. van de richtlijnen van 13.01.97** betreffende de derde fase, dat wil zeggen de afgifte van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, bevatte de volgende richtlijn:

“Als het antwoord van de procureur des Konings op beide vragen positief is, krijgt het slachtoffer een verblijfsvergunning voor meer dan drie maanden (gewoonlijk zes maanden) die tot het einde van de gerechtelijke procedure kan worden verlengd.”

De nieuwe tekst preciseert:

“Indien de procureur des Konings of de arbeidsauditeur nog niet op beide vragen kan antwoorden, wordt de aankomstverklaring van het slachtoffer éénmalig verlengd met een zelfde periode van drie maanden.

Indien bij het verstrijken van de geldigheidsduur van de éénmalig verlengde aankomstverklaring nog geen duidelijk antwoord kan verstrekt worden op de twee vragen mogelijk is, wordt een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (tijdelijk verblijf – zes maanden geldig) afgeleverd aan het slachtoffer.”

b) wat betreft de mogelijkheid tot definitieve regularisatie

De volgende richtlijnen worden toegevoegd (punt 8.3) :

“Een verblijfsvergunning van onbeperkte duur zal worden toegekend:

- *wanneer de verklaring of de klacht heeft geleid tot een veroordeling in eerste aanleg;*
- *indien – ook zonder veroordeling voor feiten van mensenhandel – het Openbaar Ministerie in zijn vordering de tenlastelegging van mensenhandel weerhouden heeft en de verklaring of de klacht van betekenisvol belang is geweest voor de procedure.”*

Van tevoren preciseert de tekst eveneens dat een verblijfsvergunning van onbeperkte duur niet alleen mag worden aangevraagd wanneer de verklaring of de klacht van het slachtoffer aanleiding heeft gegeven tot een dagvaarding, maar eveneens wanneer deze verklaring geleid heeft tot een verwijzing door de onderzoeksgerechten of tot een vordering of een aanvraag tot internering voor de onderzoeksgerechten. Deze laatste preciseringen werden aangebracht voor de gevallen waarbij het slachtoffer actief aan het onderzoek meegewerkt heeft en de dader uiteindelijk niet voor de correctionele rechtbank kon verschijnen, bijvoorbeeld omdat hij tussen de beslissing van verwijzing door de raadkamer en de dagvaarding voor de correctionele rechtbank, overleden is of het land verlaten heeft of omdat de raadkamer besloten heeft de dader op te sluiten. Ook in deze gevallen zal het slachtoffer een verblijfsvergunning van onbeperkte duur mogen aanvragen en verkrijgen.

3.4.2. De nieuwe arbeidskaart C

Voor de slachtoffers van de mensenhandel is de mogelijkheid tot werken nauw verbonden met hun verblijfsstatuut. De omzendbrief van 7 juli 1994 heeft zowel betrekking op het verlenen van verblijfsvergunningen als op de toelating tot tewerkstelling.

Werk vinden was al niet gemakkelijk, omwille van de zware administratieve formaliteiten.

Het systeem was namelijk het volgende:

- * In de **eerste fase** van 45 dagen (bevel om het grondgebied te verlaten), hebben de slachtoffers geen recht tot tewerkstelling.
- * Tijdens de **tweede fase** (aankomstverklaring) mogen de slachtoffers voorlopig tewerkgesteld worden. Hun eventuele werkgever krijgt van het bevoegde Gewest een voorlopige arbeidsvergunning, gelijkaardig aan deze voor de kandidaat-vluchtelingen (omzendbrief van 7 juli 1994 en art. 37 van het KB van 9 juni 1999 houdende uitvoering van de wet van 30 april 1999 inzake de tewerkstelling van buitenlandse werknemers⁸⁸).
- * Tijdens de **derde fase** tenslotte, mogen de slachtoffers die de machtiging hebben gekregen om hier langer dan drie maanden te verblijven (tijdelijke verblijfsvergunning van 6 maanden) worden tewerkgesteld met een arbeidskaart B, door de werkgever die voor hen een arbeidsvergunning zal hebben gekregen van het bevoegde Gewest.

Normaal gezien wordt de arbeidsvergunning alleen toegekend wanneer het niet mogelijk is om binnen een redelijke termijn onder de werknemers op de arbeidsmarkt een werknemer te vinden die al of niet door een nog te volgen gepaste opleiding in staat is om op een bevredigende wijze en binnen een billijke termijn, zelfs middels een adequate beroepsopleiding het beoogde werk te doen, conform artikel 8 van het Koninklijk Besluit van 9 juni 1999.

Het vroegere artikel 9 (15°) van datzelfde Koninklijk Besluit voorzag nochtans een uitzondering voor de personen die wettelijk in België verblijven, in het kader van de maatregelen ter bestrijding van de mensenhandel: er wordt geen rekening gehouden met de toestand op de arbeidsmarkt voor het toekennen van hun arbeidsvergunning.

Deze reglementering zorgde natuurlijk voor enorm veel administratieve formaliteiten, wat niet evident was voor het slachtoffer, noch voor zijn potentiële werkgever.

De Ministerraad heeft op 19 juli 2002 dan ook een globale hervorming goedgekeurd van de reglementering inzake de tewerkstelling van buitenlandse werknemers en over de arbeidsvergunningen. Het belangrijkste doel van deze hervorming bestond erin, het systeem te vereenvoudigen, onnodige formaliteiten en tijd- en energieverlies te vermijden, zowel in het voordeel van de werkgevers als van de werknemers.

De hervorming werd ten uitvoer gebracht door het van kracht worden op 1 april 2003 van het Koninklijk Besluit van 6 februari 2003, dat belangrijke wijzigingen invoerde in het Koninklijk Besluit van 9 juni 1999⁸⁹.

Wat betreft de slachtoffers van de mensenhandel, werd het systeem van de voorlopige tewerkstelling (tijdens de duur van de aankomstverklaring) en van de arbeidskaart B (wanneer het slachtoffer in het bezit is van een BIVR - tijdelijk verblijf) afgeschaft en vervangen door de arbeidskaart C⁹⁰.

⁸⁸ BS 26 juni 1999.

⁸⁹ Koninklijk besluit van 6 februari 2003 tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 houdende uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, B. S. van 27 februari 2003.

⁹⁰ Zie de nieuwe artikels 17 en 18 van het K.B. van 9 juni 1999, evenals het nieuwe artikel 4, § 3 van het K.B. van 9 juni 1999, dat stipuleert dat "wanneer de werknemer houder is van een arbeidskaart C, is geen arbeidsvergunning vereist in hoofde van de werkgever".

Dit soort werkvergunning heeft een beperkte duur en is geldig voor alle bezoldigde beroepen (nieuw art. 3, 3° van het KB van 9 juni 1999). Ze heeft een maximale duur van één jaar en kan vernieuwd worden (nieuw art. 18 van het KB van 9 juni 1999, als vervangen door artikel 7 van het KB van 6 februari 2003). Deze arbeidskaart verloopt in elk geval met het verlies op de verblijfsvergunning van de houder ervan (nieuw art 4, §3, van het KB van 9 juni 1999).

Op die manier kunnen de slachtoffers van de mensenhandel genieten van de arbeidskaart C zowel wanneer zij in het bezit zijn van een aankomstverklaring (nieuw artikel 17, 2° van het KB van 9 juni 1999) dan wanneer zij over een BIVR - tijdelijk verblijf beschikken. (nieuw art 17, 3 van het KB van 9 juni 1999).

De modaliteiten voor het aanvragen en het verlenen van die arbeidskaart C werden in detail beschreven in een Koninklijk Besluit van 2 april 2003⁹¹.

Ingevolgde de invoering van de arbeidskaart C heeft de Minister van Tewerkstelling bovendien een omzendbrief opgesteld die de vorige omzendbrieven opheft waarbij in een voorlopige arbeidsvergunning werd voorzien, zo onder meer in de bepalingen van de omzendbrief van 7 juli 1994 inzake de materies die onder zijn bevoegdheid vallen⁹².

De voordelen van het nieuwe systeem zijn voor alle betrokken partijen duidelijk:

- De taak van de werkgever wordt verlicht, gezien hij geen werkvergunning meer hoeft aan te vragen ; het is de werknemer die de aanvraag moet indienen.
- In de loop van het jaar kan de werknemer van werkgever veranderen, zonder dat hij een nieuwe arbeidskaart moet aanvragen. Een belangrijk gevolg voor de slachtoffers van de mensenhandel bestaat erin, dat zij ook recht hebben op uitzendwerk.
- Ook het werk van de Gewesten wordt verlicht, maar ze verliezen hun controlerende bevoegdheid niet, gezien de arbeidskaarten elk jaar moeten worden vernieuwd en de Gewesten van die gelegenheid gebruik kunnen maken om na te gaan of de houder in kwestie nog steeds wettelijk in het land verblijft.

We kunnen ons enkel verheugen over die wijzigingen, die het zoeken naar een betrekking voor de slachtoffers van de mensenhandel zeker zullen vergemakkelijken.

Bovendien heft artikel 11 van het KB van 6 februari 2003 het artikel 37 van het K.B. van 9 juni 1999 op, dat betrekking had op de voorlopige werkvergunning voor de slachtoffers van de mensenhandel die in het bezit waren van een aankomstverklaring. Artikel 5, 4° van het KB van 6 februari 2003 vervangt het vroegere artikel 9, 15° van het KB van 9 juni 1999 met andere bepalingen. Dit artikel 9, 15° betrof de derogatie over de toestand op de arbeidsmarkt waarvan de slachtoffers van mensenhandel genieten, die in het bezit waren van een BIVR en gemachtigd zijn te werken met een arbeidskaart B.

⁹¹ B.S., 9 april 2003.

⁹² Omzendbrief die van kracht werd op 1 april 2003, B.S., 14 mei 2003.

3.4.3. Toegang tot het Commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden wordt uitgebreid tot de slachtoffers van mensenhandel

Buiten de “klassieke” vormen van schadeloosstelling is het ook mogelijk om een beroep te doen op het bijzonder Fonds tot hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden⁹³. Het gaat hier echter wel om een vorm van subsidiaire hulp die gebonden is aan zeer beperkende voorwaarden.

Een van de voorwaarden bestaat erin, dat het slachtoffer gepoogd heeft om schadevergoeding te krijgen voor het nadeel dat haar/hem werd berokkend, met name door zich burgerlijke partij te stellen en dat het slachtoffer niet voldoende schadeloosstelling heeft verkregen vanwege de persoon die veroordeeld werd voor de gewelddaden. De slachtoffers van de mensenhandel zijn heel dikwijls in dit geval, maar één beletsel stond gewoonlijk hun toegang tot het Fonds in de weg.

De wet stipuleerde namelijk dat *“het slachtoffer moet, op het ogenblik dat de gewelddaad wordt gepleegd, de Belgische nationaliteit bezitten of gerechtigd zijn het Rijk binnen te komen, er te verblijven of er zich te vestigen”*⁹⁴. En daar knelde het schoentje natuurlijk.

Dit probleem maakte het onderwerp uit van een prejudiciële vraag die werd gesteld aan het Arbitragehof door de Commissie voor hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden.

De vraag bestond erin, te weten of die nationaliteitsvoorwaarde of die machtiging tot verblijf geen discriminatie creëerde doordat ze *“de personen die slachtoffer zijn van de mensenhandel uitsluit van schadeloosstelling die per definitie geen verblijfsvergunning hebben wanneer zij op het grondgebied aankomen”*.

In een arrest van 13 december 2000⁹⁵ meende het Hof dat, rekening houdend met de tekst en de doelstellingen van de wet, deze voorwaarde geen discriminatie vormt en dat het *“aan de wetgever toekomt om de geboden bescherming al dan niet uit te breiden tot de slachtoffers van de mensenhandel.”*

Om tot die conclusie te komen vertrekt het Hof van het beginsel dat de hulp die door de wet wordt ingevoerd ten gunste van de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden geen materiële hulpverlening is in de zin van artikel 1 van de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, maar een subsidiaire hulp die beperkt blijft tot bepaalde situaties. Door het aannemen van die wet had de Staat niet de bedoeling gehad enig vermoeden van verantwoordelijkheid op te nemen, maar wel om leden van een zelfde land te laten spelen. Na een analyse van het specifieke statuut van de slachtoffers van de mensenhandel en dus van de doelstelling van het Fonds, zoals bovendien werd benadrukt tijdens de voorbereidende werkzaamheden, heeft het Hof afgekondigd, dat de wet van 1 augustus 1985 en de wetgeving inzake de mensenhandel deze verschillende sociale fenomenen regelen en niet dezelfde finaliteit hebben.

Feit is dat wanneer de slachtoffers op het grondgebied binnenkomen, zij niet beantwoorden aan de voorwaarden als gesteld om te kunnen genieten van een tussenkomst van het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en dat zij hier nog niet wettig verblijven op het ogenblik dat deze gewelddaden worden gepleegd. Op het ogenblik echter dat zij hun aanvraag tot de Commissie zouden kunnen richten, genieten zij van een officieel statuut, als is het misschien van bijzondere aard.

⁹³ Wet van 1 augustus 1985.

⁹⁴ Artikel 31, § 1, 2.

⁹⁵ Arbitragehof, 13 december 2000, Rechtspraak, mei 2002, p. 379.

De wetgever heeft ook wel gereageerd op deze problematiek. Er werd een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere maatregelen door Dhr. Servais Verherstraeten⁹⁶. Deze eerste versie beoogde vooral het invoeren van wijzigingen in de bevoegdheden en de werking van de Commissie, zodat deze de aanvragen op een eenvoudiger en meer soepele manier kan behandelen⁹⁷.

Het voorstel werd door de regering bij amendement gewijzigd⁹⁸, die de toegankelijkheid tot de Commissie wilde uitbreiden naar de slachtoffers van de mensenhandel, en er de werking van wilde verbeteren. Een van de nieuwe bepalingen stipuleerde dan ook dat: “*op het ogenblik dat de gewelddaad wordt gepleegd, het slachtoffer de Belgische nationaliteit heeft, gerechtigd is het Rijk binnen te komen, er te verblijven of er zich te vestigen of naderhand van de Dienst Vreemdelingenzaken een verblijfsvergunning verkregen heeft in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel*”.

Later, op 16 juli 2002 heeft de regering een nieuw amendement ingediend ter inlassing van de bewoordingen “van onbepaalde duur” tussen de woorden “verblijfsvergunning” en “verkregen”⁹⁹.

De regering wenste namelijk op die manier de toename van het aantal verzoeken en de werklust van de Commissie binnen redelijke perken te houden, zodat er weer geen belangrijke achterstand zou ontstaan in de behandeling van de dossiers. Het was dan ook wenselijk de toegang tot de Commissie te beperken tot de slachtoffers die een verblijfsvergunning van onbeperkte duur hadden gekregen.

Dit amendement werd aangenomen door de Commissie van Justitie van de Kamer¹⁰⁰, voordat de algemene tekst in plenaire zitting werd aangenomen en doorgegeven aan de Senaat¹⁰¹.

De Senaat gebruikte haar recht van evocatie en wijzigde de tekst op verschillende punten, met name betreffende de inwerkingtreding, maar niet voor wat betreft de uitbreiding van de toegankelijkheid tot de Commissie¹⁰².

De tekst ging terug naar de Kamer en deze bracht er slechts één wijziging aan toe betreffende het van kracht worden van de wet. De Senaat had namelijk voorzien dat de wet van kracht zou worden drie maanden na zijn publicatie in het Belgisch Staatsblad. De Kamer herstelt op dat punt de tekst in zijn oorspronkelijke versie, die stipuleerde dat de wet van kracht zou worden op een door de Koning vastgestelde datum.

⁹⁶ Wetsvoorstel van 3 mei 2000, tot wijziging van de wet van 1 augustus 1985, houdende fiscale en andere maatregelen, *Parl. stukken.*, Kamer, 1999-2000, 0626/001..

⁹⁷ Tegelijk met dit wetsvoorstel diende ditzelfde lid van de Kamer een ander wetsvoorstel in tot wijziging van de organisatie van de Commissie, door het invoeren van permanente kamers voor te stellen, zie ook het wetsvoorstel van 3 mei 2000, tot wijziging van de artikel 30 en 34 van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere maatregelen, *Parl. stukken.*, Kamer, 1999-2000, 0625/001. Dit wetsvoorstel werd door de regering bij amendement gewijzigd op 7 juni 2002, zie *Parl. stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0625/002. De twee wetsvoorstellen werden telkens samen bestudeerd.

⁹⁸ Amendement nr. 1 van 7 juni 2002, *Parl. stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0626/002.

⁹⁹ Amendement nr.8 van 16 juli 2002, *Parl. stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0626/004.

¹⁰⁰ *Parl. stukken.*, Kamer, 2002-2003, 0626/006.

¹⁰¹ *Parl. stukken.*, Kamer, 2002-2003, 0626/007.

¹⁰² Zie de tekst als gewijzigd door de Commissie van Justitie van 20 december 2002, *Parl. stukken.*, Senaat, 2002-2003, 1325/6. Die tekst werd als dusdanig aangenomen in plenaire zitting en teruggestuurd naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers, (*Parl. stukken.*, Senaat, 2002-2003, 1325/7).

Er moet namelijk een koninklijk besluit worden opgesteld dat een snellere procedure voorziet voor de dringende hulp en dat de voorwaarden en de maximale bedragen moet voorzien voor bepaalde soorten schadeloosstelling die door de Commissie kunnen worden toegekend. Een termijn van drie maanden leek dan ook te kort¹⁰³.

De aldus gewijzigde tekst werd aangenomen door de Commissie van Justitie op 4 maart 2003 en in plenaire zitting op 13 maart 2003 en voorgelegd voor bekrachtiging door de Koning.

De tekst werd op 22 mei 2003 in het Belgische Staatsblad gepubliceerd¹⁰⁴ maar zal slechts van kracht worden op de door de Koning vastgestelde datum. Dit koninklijk besluit wordt op dit ogenblik voorbereid op de Federale Overheidsdienst Justitie.

De doelstelling is in wezen deze wet van kracht te laten worden tegelijkertijd met de wet van 22 april 2003 houdende de samenstelling en de werking van de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, die eveneens werd gepubliceerd in het Staatsblad van 22 mei 2003 en van kracht zal worden op 1 januari 2004¹⁰⁵.

We mogen er ons dan ook over verheugen dat in de toekomst de slachtoffers van de mensenhandel toegang zullen hebben tot de Commissie. Ze zullen echter wel in het bezit moeten zijn van een verblijfsvergunning van onbepaalde duur en voldoen aan andere voorwaarden die door de wet zijn voorzien.

De belangrijkste vraag die men zich in dit kader kan stellen is hoe de Commissie het begrip 'opzettelijke gewelddaad' ten opzichte van de slachtoffers van de mensenhandel zal interpreteren. Om aan de Commissie financiële hulp te kunnen vragen moet het slachtoffer een ernstige lichamelijke of psychisch nadeel hebben ondervonden dat rechtstreeks resulteert uit de opzettelijke gewelddaad (nieuw artikel 31, 1 van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere maatregelen). Het is namelijk zo, dat niet alle slachtoffers van de mensenhandel slachtoffers zijn van opzettelijke gewelddaden in de strikte betekenis van het woord, met name van opzettelijke slagen en verwondingen. Het geweld dat zij ondergaan is veel geniepiger en valt eerder onder de noemer psychologisch geweld (intimidatie, bedreigingen, vrijheidsberoving, isolement)¹⁰⁶.

Zelfs indien er in strikte zin geen sprake is van opzettelijk geweld dan moet er nog op gewezen worden dat de slachtoffers van de mensenhandel een niet te ontkennen psychisch letsel ondervinden. Dit kan zich manifesteren onder de vorm van posttraumatische stressstoornis, een vorm van psychisch nadeel die uitdrukkelijk wordt vermeld door de regering in haar memorie van toelichting van het eerste amendement¹⁰⁷.

¹⁰³ Zie het amendement van Dhr. Erdman, *Parl stukken*, Kamer, 2002-2003, 0626/009.

¹⁰⁴ Wet van 26 maart 2003 houdende de voorwaarden waaronder de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden een hulp kan toekennen.

¹⁰⁵ Artikel 12 van de wet die stipuleert dat deze van kracht zal worden op de eerste dag van de achtste maand na degene waarin de wet in het Belgisch Staatsblad zal zijn gepubliceerd.

¹⁰⁶ Wij hebben reeds de aandacht gevestigd op het feit dat er rekening moet worden gehouden met dit soort geweld in ons jaarverslag 1998 "Aandacht voor de slachtoffers, dat werd gepubliceerd in mei 1999, pp. 29-30 en in ons jaarverslag 2000, "Beeldvorming van de mensenhandel en analyse van de rechtspraak", gepubliceerd in mei 2001, p. 53.

¹⁰⁷ *Parl stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0626/002, p. 9.

Het feit dat de hoven en de rechtbanken aan de slachtoffers gewoonlijk een morele schadevergoeding toekennen in hun veroordeling van diegenen die zich schuldig maakten aan mensenhandel, is daar nog een bijkomend bewijs van. Dit soort schadevergoeding wordt uitdrukkelijk voorzien door de wet (artikel 32, §1, 1°) en is een samenvatting van de begrippen “psychisch of lichamelijk letsel” uit de oude wet (vroeger art. 32, § 1er, 8°).¹⁰⁸

Het Centrum is van plan om in samenwerking met de drie onthaalcentra een ontmoeting te beleggen met de leden van de Commissie, om hen te sensibiliseren voor de bijzondere situatie van de slachtoffers van de mensenhandel.

¹⁰⁸ In het eerste amendement van de regering (*Parl stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0626/002, p. 3 en 11), was er voorzien dat de commissie een hulp zou mogen toekennen voor "morele schade in gevolge de tijdelijke en/of blijvende invaliditeit alsook de pretium doloris, daar deze term inhoudelijk overeenstemt met "fysiek of psychisch lijden". Nadien diende de regering een nieuw amendement in (*Parl stukken.*, Kamer, 2001-2002, 0626/004, p. 3 en 4), met het oog op "morele schade, rekening houdend met de tijdelijke en/of blijvende invaliditeit, door dit te rechtvaardigen door het feit dat "de morele schade een algemene en gebruikelijke term is, die ook het fysiek of psychisch lijden (het pretium doloris) omvat. De omvang van de morele schade wordt op de eerste plaats ingeschat aan de hand van de duur en de graad van de tijdelijke en blijvende invaliditeit. Bij uitzonderlijk lijden van het slachtoffer kan de commissie met dit element rekening houden om de financiële hulp te bepalen". Deze formulering werd uiteindelijk weerhouden.

DEEL III. ANALYSE VAN DE RECHTSPRAAK 2001-2002

1. Enkele cijfers

Het College van procureurs-generaal heeft de parketten en de auditoraten van het Rijk weer de toestemming verleend aan het Centrum de beslissingen van 2001 en 2002 mee te delen. We ontvingen ook al een aantal beslissingen van 2003. Voorts heeft het Centrum de gespecialiseerde onthaalcentra gevraagd om ons de significante vonnissen te bezorgen met betrekking tot dossiers van slachtoffers die zij begeleiden. Ten slotte heeft het Centrum zich in een aantal zaken burgerlijke partij gesteld.

Zo ontvingen we van de rechterlijke overheid ongeveer 350 vonnissen en arresten op basis van de wet op de mensenhandel van 13 april 1995. Bepaalde van de ons toegestuurde arresten hadden geen betrekking op deze problematiek (hoofdzakelijk inbreuken enkel uitsluitend op de sociale wetten, vervolging van vreemdelingen omdat ze illegaal op het grondgebied verblijven – samen ongeveer 70 beslissingen). Van de beslissingen in verband met mensenhandel leverden 60 beslissingen geen significante informatie op. Deze werden dan ook niet geïnventariseerd.

Wat de aantallen betreft zijn de beslissingen inzake smokkel het talrijkst (ongeveer 160 beslissingen). Het arrondissement Brugge alleen al stuurde er ongeveer 100! Daarna volgen prostitutie (ongeveer 80 zaken) en economische uitbuiting (35 zaken). De analyses van deze beslissingen worden weergegeven in punt 2.

Er vielen ook beslissingen met betrekking tot nieuwe probleemdomeneinen: huisjesmelkerij, voetbal of het ronselen van mensen om misdrijven te plegen. Er werden ook bepaalde significante beslissingen getroffen inzake uitbuiting van huishoudpersoneel. Al deze beslissingen worden meer gedetailleerd behandeld in punt 3.

2. Analyse van de beslissingen op basis van de wet van 13 april 1995

2.1 Beslissingen inzake mensensmokkel

Aan de hand van de bestudeerde vonnissen en arresten hebben we kunnen vaststellen dat bijna alle beslissingen van Brugge zaken van mensensmokkel betroffen. Dat was ook het geval voor het hof van beroep van Brussel.

In die zaken worden vaak één of twee personen vervolgd. Jammer genoeg geldt dat al te zelden voor ‘grote netwerken’¹⁰⁹. We stellen ook vast dat zelfs wanneer er maar één persoon wordt vervolgd – vaak alleen de laatste schakel van een internationale filière – de rechters toch oordelen dat die persoon in het kader van een vereniging actief was en ze bijgevolg de verzwarende omstandigheid van artikel 77bis, §3 van de wet van 15 december 1980¹¹⁰ in aanmerking nemen.

¹⁰⁹ Zie o.a. Corr. Gent, 28 oktober 2002, 19e k.(7 beklagden); Corr. Gent, 18 februari 2002, 19^e k.(10 beklagden); Corr. Brugge, 30 juli 2001, vakantiekamer en in beroep: Gent, 6 november 2001, 6^e k. (9 beklagden), Corr. Brugge, 28 mei 2002, 14^e k., nr.923 (6 beklagden). Corr. Brugge, 7 mei 2002, 14^e k. (nr. onleesbaar) (13 beklagden).

¹¹⁰ Zie verschillende beslissingen geveeld door de 16^e k. van de Correctionele Rechtbank Brugge, 11 maart 2002, 7 oktober 2002, 18 november 2002.

Over het algemeen gaan de rechters die op basis van artikel 77bis veroordelen, ervan uit dat het misbruik van de kwetsbare positie van de vervoerde personen bestond uit het feit dat deze personen afhankelijk waren van de beklagden onder meer omdat ze geld hadden moeten betalen voor hun reis¹¹¹, omdat ze hun eindbestemming niet kenden¹¹², omdat ze de taal niet spraken¹¹³ of omdat de beklagde hun reisdocumenten afgenomen had¹¹⁴.

Het feit dat de slachtoffers met dergelijke praktijken akkoord gingen, sluit misbruik overigens niet uit¹¹⁵.

Soms herkwalficeren de rechters de feiten op basis van artikel 77¹¹⁶ overwegende dat er geen bewijskrachtige elementen zijn om te oordelen dat de beklagde listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of om het even enige vorm van dwang zou hebben gebruikt of misbruik zou hebben gemaakt van de kwetsbare positie van de onderduikers¹¹⁷.

¹¹¹ Zie Corr. Brugge, 7 mei 2002, 14^e k., nr. onleesbaar: Het volstaat dat kan worden uitgemaakt dat de vluchtelingen een geldsom hebben moeten betalen voor hun overbrenging om te besluiten tot de toepassing van artikel 77bis te kunnen inroepen waarbij het uiteraard niet vereist is dat iedere medebeklaagde van iedere vluchteling persoonlijk geld heeft ontvangen; Het is uiteraard niet vereist dat iedere beklagde aan ieder transport heeft deelgenomen om van daderschap te kunnen worden beschuldigd; in dezelfde zin: Corr. Brugge, 31 juli 2002, vakantiekamer; Corr. Brugge, 28 mei 2002, 14^e k., nr.923; Corr. Brugge, 7 april 2003. Corr. Gent, 28 oktober 2002, 19^e k.: de slachtoffer moesten grote sommen geld betalen voor een nachtelijke reis opeengestapeld in een laadruimte van een vrachtwagen.;

Corr. Namen, 7 februari 2002, 16^e k.; Corr. Turnhout, 2002 (datum weggelaten): De beklagden organiseerden een transport van vreemdelingen naar België door hen werk te beloven of zelfs een maandelijks inkomen van 500 dollar zonder tegenprestatie. De slachtoffers hebben hun goederen verkocht en hun kinderen achtergelaten in de hoop in België te vinden wat de beklagden hun beloofd hadden. Ze moesten 2000 dollar betalen wat de prijs van de reis en het visum ver overtreft. Eens in België toonden de beklagden hen hoe ze zich moesten inschrijven voor een asielaanvraag en een illegale OCMW-uitkering moesten bekomen. Trouwens in plaats van het beloofde werk te bekomen, zijn de slachtoffers in de illegaliteit beland en verkeerden ze in de onmogelijkheid om naar hun land van herkomst terug te gaan.

¹¹² Brussel, 26 september 2001, 13^e k.

¹¹³ Brussel, 23 januari 2002, 13^e k.; Brussel, 19 juni 2002, 13^e k.

¹¹⁴ Brussel, 30 oktober 2002, 13^e k.; Corr. Charleroi, 12 augustus 2001, vakantiekamer. Door de kandidaat-vluchteling te beroven van zijn enige identiteitsbewijs om te vermijden dat hij zich niet van zijn passeur kan bevrijden, ontstaat er een drukkingsmiddel dat kan beschouwd worden als een vorm van bedreiging zoals in de wet voorzien is. Zo wordt de vrijheid van de kandidaat-vluchteling effectief belemmerd.

¹¹⁵ Brussel, 27 maart 2002, 13^e k.: De bewering van de beklagde dat de vreemdeling zichzelf niet als een slachtoffer beschouwd en hijzelf vragende partij was, wordt door de rechtbank als niet relevant beschouwd. Dit doet niet het misbruik teniet, gegeven het dat 'beschouwen' een subjectieve indruk is die niet uitsluit dat het vermelde misbruik plaatsgevonden heeft. Onder meer het feit dat dat het slachtoffer vragende partij was, sluit niet uit dat ze geëxploiteerd werden in een preciaire situatie, des te meer wanneer de beklagde zich hierbij sterk verrijkt heeft. Gent, 26 juni 2002, 8^e k. (beroep van Corr. Gent, 18 februari 2002, 19^e k.) Het Hof onderlijnt dat het niet is omdat de slachtoffers - die in feite op basis van valse levensverwachtingen in een afhankelijkheidspositie geduwd werden en een gemakkelijke prooi vormden voor mensenhandelaars- toestemming gegeven hebben aan dergelijke praktijken dat dergelijke feiten hun strafbaar karakter verliezen.

¹¹⁶ Ter herinnering, Deze beslissing herneemt het gegeven dat hulp aan een vreemdeling om het Koninkrijk illegaal binnen te komen of te betreden zonder dat er sprake is van bedreiging of misbruik.

¹¹⁷ Zie Brussel, 11 april 2002, 12e k.; Brussel, 6 november 2002, 13e k.: Eén van de illegalen heeft in tegenstelling tot zijn verklaringen, zijn huis niet moeten verkopen om zijn reis te betalen; onder meer wachtten de respectievelijke echtgenoten van de illegalen hen gedurende verschillende maanden in België op, waarbij één van hen zelfs op de luchthaven aanwezig was om haar levensgezel op te vangen; Gent, 15 april 2002, 6e k.: In dit geval ging het om beklagden die familie en vrienden illegaal naar België lieten komen; Corr. Brussel, 10 september 2002, vakantiekamer: Het slachtoffer verklaarde geen geweldpleging, bedreiging of dwang ondergaan te hebben en niet heeft moeten betalen voor zijn reis.

Soms worden de verzwarende omstandigheden van gewoontemisbruik en bendevoorming weerhouden, waarbij de rechters zich over het algemeen baseren op verklaringen van de beklaagden en/of slachtoffers¹¹⁸, een overzicht van de telefoongesprekken van de beklaagde(n)¹¹⁹ of op het feit dat de verstekelingen het telefoonnummer van de beklaagde in hun bezit hadden¹²⁰.

2.2 Beslissingen inzake prostitutie

Inzake prostitutie gebeuren de vervolgingen en veroordelingen voornamelijk op basis van artikel 380 van het strafwetboek, vaak gepaard met de verzwarende omstandigheid van het gebruik van dwang of misbruik van de kwetsbare positie (artikel 380, §3 van het strafwetboek) en eventueel artikel 77bis van de wet van 15 december 1980.

De rechters hechten nog altijd veel belang aan de verklaringen van de slachtoffers¹²¹, meestal gestaafd met andere elementen uit het dossier (telefoontap, huiszoekingen, enz...)¹²².

¹¹⁸ Gent, 6 november 2001, 6^e k.

¹¹⁹ Corr. Namen, 7 februari 2002, 16^e k.; Corr. Brugge, 28 mei 2002, 14^e k., nr.923: Het nazicht van het GSM-telefoonverkeer heeft niet minder dan 1957 contacten met de hoofdbeklaagde aangetoond.

¹²⁰ Corr. Namen, 7 februari 2002, 16^e k.; Corr. Leuven, 1 februari 2002, 21^e k.

¹²¹ Brussel, 30 oktober 2002, 11^e k.: Het Hof hecht veel belang aan de verklaringen van het slachtoffer, die de beklaagde gekend heeft in Albanië en er een amoureuze relatie mee onderhield. Toen ze in België aankwamen dwong hij haar tot prostitutie, leverde hij haar valse documenten en dwong haar onder bedreiging om hem een groot deel van haar winsten af te dragen. Het Hof neemt de brief die het slachtoffer gericht had aan de onderzoeksrechter en de rechtbank, waarbij ze haar verklaring ingetrokken heeft, niet in beschouwing. Deze intrekking van haar verklaring was trouwens in tegenstelling met de verklaring van de beklaagde; Brussel, 23 december 2002, 11^e k.: De beklaagde heeft verschillende Albanese vrouwen naar België laten komen om zich te prostitueren. Het Hof baseert zich op de verklaringen van de slachtoffers om de tenlastelegging van de beklaagde ten aanzien van bepaalde slachtoffers als voldoende bewezen geacht te vinden. Deze verklaringen werden ondersteund door andere elementen uit het dossier zoals het financieel onderzoek, analyse van de telefoontap en geldstortingen. De tenlastelegging van uitbuiting in de prostitutie met verzwarende omstandigheid van dwang, bedreiging en misbruik van de precaire situatie werden weerhouden. Uit verschillende getuigenissen blijkt dat de beklaagde nauwe relaties onderhield met de pooier, de slachtoffers bij verschillende gelegenheden naar Charleroi gebracht heeft om zich daar te prostitueren, regelmatig hun opbrengsten kwam innen en hun instructies gaf betreffende de gehanteerde tarieven. Het Hof acht de tenlastelegging van heling ten aanzien van de beklaagde bewezen waarbij deze de opbrengsten uit het strafbaar feit in bezit, bewaring of beheer genomen heeft ofschoon hij hiervan de oorsprong moest gekend hebben, rekeninghoudend met zijn talrijke geldoverdrachten naar het buitenland voor rekening van derden. Onder meer als er rekening gehouden wordt met de enorme bedragen die overgedragen werden en de slachtofferverklaringen, moest de beklaagde geweten hebben dat dit geld afkomstig was van de prostitutie van het slachtoffer. Des te meer omdat de data van de geldoverschrijvingen perfect samenvallen met de periode van de prostitutieactiviteiten van het slachtoffer.; Brussel, 17 oktober 2002, 12^e k. Het slachtoffer is gekocht geworden in Bulgarije en werd in België van haar vrijheid berooft en tot prostitutie gedwongen; Brussel, 3 december 2001, 14^e k.: Het Hof verwerpt het argument van de beklaagde dat deze activiteiten met volledige toestemming van de slachtoffers gebeurde; Corr. Hasselt, 14 juni 2002, 18^e k.; Corr. Brussel, 8 maart 2002, 46^e k.; Corr. Antwerpen, 4 februari 2002, kamer 4C; Corr. Charleroi, 8 januari 2001, 6^e k..

¹²² Zie o.a. Brussel, 31 juli 2001, vakantiekamer, 2^e: Het Hof baseert zich op de verklaring van het slachtoffer en andere elementen uit het dossier. (Bij de beklaagden duiden verschillende elementen hierop zoals het aantreffen bij hem van verschillende identiteitsdocumenten van andere vrouwen waarvan geweten is dat ze in de prostitutie zitten, het feit dat het slachtoffer door een raam vanop zes meter hoogte gesprongen heeft om te vluchten, het feit dat enkele beklaagden de herkomst van hun opbrengsten niet kunnen verklaren terwijl ze zelf geen enkele professionele activiteit uitoefenen.); Corr. Hasselt, 25 oktober 2002, 18^e k.; Corr. Hasselt, 21 december 2001, 18^e k.; Corr. Hasselt, 23 februari 2001, 18^e k.: De beklaagden werden

In dat verband wijzen we erop dat het Hof van Beroep van Antwerpen¹²³ een vonnis vernietigde van de correctionele rechtbank van Antwerpen¹²⁴ dat de beklaagden had vrijgesproken, met name wegens tegenstrijdige verklaringen van het slachtoffer over een foto van een van de beklaagden uit een reeks andere foto's, die het slachtoffer herhaalde malen was voorgelegd. Het hof hield echter rekening met de angst voor represailles tegen de in Afrika achtergebleven familie van het slachtoffer, wat verklaart waarom het slachtoffer, toen haar voor de eerste keer een reeks foto's werd voorgelegd, waaronder die van de beklagde, zich ertoe beperkte te verklaren dat de foto er tussen zat, maar weigerde aan te duiden welke het was. Pas nadat ze had besloten om zich burgerlijke partij te stellen tegen haar uitbouter, was ze bereid hem expliciet in dezelfde reeks foto's aan te wijzen.

Dit zijn de belangrijke elementen waarop de rechters zich baseren om de misdrijven vast te stellen: het feit dat een percentage van de inkomsten van de slachtoffers werd gehouden of geïnd¹²⁵, het uitoefenen van dwang of het uiten van bedreigingen¹²⁶, meer in het bijzonder door voodoo-praktijken¹²⁷, het feit dat de

veroordeeld op basis van art.380 van het Strafwetboek. De rechtbank baseert zich hierbij op de samenhangende verklaringen van de slachtoffers, de weinig geloofwaardige verklaringen van de beklagde, de aangeslagen goederen en de belangrijke uitgevoerde geldoverschrijvingen; Corr. Charleroi, 25 september 2002, 6^e k., nr.2305 van de griffie (bevestigd door Bergen, 9 april 2003, 15^e k. behalve wat betreft de straffen en de tenlastelegging voor criminele organisatie, waarvoor de beklaagden vrijgesproken werden): De rechtbank baseert zich op de slachtofferverklaringen, de politieobservaties en de telefoontap.

¹²³ Antwerpen, 30 augustus 2002, Vak.kamer

¹²⁴ Corr.rb. Antwerpen, 28 mei 2002, 4de kamer

¹²⁵ Bergen, 9 oktober 2001, 3de kamer; Corr.rb. Brussel, 31 juli 2002, Vak.kamer; Corr.rb.Hasselt, 14 juni 2002, 18de kamer; Corr.rb. Brussel, 8 maart 2002, 46ste kamer

¹²⁶ Corr.rb. Hasselt, 14 juni 2002, 18de kamer: het slachtoffer alsook haar familie werd met de dood bedreigd, ze kreeg slagen toegediend als ze niet wilde werken; Corr. rb. Brugge, 30 april 2002, 14de kamer: veroordeling op grond van artikel 380 van het Strafwetboek: de slachtoffers moesten hun geld afgeven, werden geslagen en bedreigd; Corr. rb. Brugge, 23 september 2002, 14de kamer: de slachtoffers moesten 7 dagen op 7 werken, van 13 uur tot 5 of 6 uur en kregen slechts één maaltijd per dag; Corr. rb. Tongeren, 17 januari 2002, 9de kamer (bevestigd door Antwerpen, 4 december 2002, 10de kamer, behalve voor wat betreft de strafmaat opgetrokken van 4 tot 5 jaar gevangenisstraf): het slachtoffer was opgesloten en geslagen, haar familie in Roemenië werd bedreigd.

Corr. rb. Charleroi, 10 december 2002, 6de kamer: wat betreft de toepassing van artikel 77bis benadrukt de rechtbank dat het er niet toe doet in welke mate de beklaagden hebben bijgedragen aan het binnenbrengen van de slachtoffers op het grondgebied, in de mate dat ze er toe bijgedragen hebben hun verblijf in België mogelijk te maken, door ze buitenshuis te begeleiden gelet op de controle die ze dienden uit te oefenen op de slachtoffers, dat deze laatsten de taal niet kenden en door ze van hier naar ginder te voeren en ze te voorzien van valse identiteitsdocumenten. De jonge vrouwen waren slachtoffer van bedreigingen en dwang (namelijk verbod om alleen buiten te gaan, deuren op slot, druk om zich te prostitueren) en er werd misbruik gemaakt van hun kwetsbare situatie aangezien ze illegaal op het grondgebied verbleven, hun winsten dienden te delen, ze niet buiten mochten en verplicht werden zich te prostitueren, wat ze absoluut niet wensten, tenminste niet in deze omstandigheden.

¹²⁷ Corr. Brussel, 30 november 2001, 46^e kamer (bevestigd door het Hof van Beroep te Brussel, 26 maart 2002, 15^e kamer): De rechtbank hecht veel geloof aan de verklaringen van de slachtoffers, die beschreven hoe ze in België zijn aangekomen en hoe ze gedwongen werden zich te prostitueren. De slachtoffers werden in Nigeria gecontacteerd door familieleden van de beklaagden met het voorstel om naar Europa te gaan om te werken. Daarvoor (of beter: Voor hun vertrek) moesten ze een voodoo-plechtigheid ondergaan, waar er bloed en staaltjes van hun nagels werden afgenomen.. Dit alles had plaats op een dergelijke manier dat ze ervan overtuigd waren dat ze ernstige problemen zouden hebben indien ze niet zouden gehoorzamen. Ze reisden met een vals paspoort dat in het bezit van hun begeleider bleef en dat ze hem achteraf moesten teruggeven. Vervolgens werden ze gedwongen zich te prostitueren in Brussel, waar hen werd hen uitgelegd wat de geldende tarieven waren. Ze moesten elke dag werken, zonder enige rustdag. Vooraleer ze voor eigen rekening konden werken moesten ze eerst hun vrijheid terugkopen. Ze werden bovendien geslagen – met een ijzeren staaf of met flessen- als ze niet voldoende geld binnenbrachten. De verklaringen van de

prostitutieactiviteiten werden gecontroleerd of – voor de slachtoffers – het feit dat ze geen bewegingsvrijheid hadden¹²⁸.

Soms worden strenge gevangenisstraffen of zware boetes uitgesproken¹²⁹. De aanklacht van bendevoorming als zelfstandige tenlastelegging of als verzwarende omstandigheid van de misdrijven, zoals bedoeld in artikel 380 van het strafwetboek of artikel 77bis van de wet van 15 december 1980, wordt vaak in aanmerking genomen¹³⁰. Ten slotte blijkt dat de rechters in de mate van het mogelijke een deel van de verbeurdverklaarde bedragen bij wijze van schadevergoeding aan de slachtoffers blijven toekennen¹³¹.

slachtoffers worden bevestigd door documenten en voorwerpen (belangrijke sommen geld, een soort boekhouding met inkomsten uit prostitutie, voorwerpen van de voodoo-cultus, naaktfoto's van de slachtoffers waarmee ze eventueel konden onder druk gezet worden) die tijdens een huiszoeking werden gevonden.

¹²⁸ Bergen, 9 oktober 2001, 3^e kamer; Corr. Brussel, 31 juli 2002, vakantiekamer; Corr. Antwerpen: Nadat de hoofdverdachte zijn slachtoffers (Russische meisjes) naar België overbracht en hen in verschillende appartementen onderbracht, controleerde hij hen door middel van gedwongen seksuele relaties en plaatste hen in bars waar ze zich moesten prostitueren. De meisjes waren bovendien verplicht hun winsten volledig aan hem af te staan, ze moesten hun paspoort afgeven en mochten hun appartement niet verlaten.. Corr. Charlerloi, 10 december 2002, 6^e kamer, n° 3129, A.R. 7336: De slachtoffers mochten het huis niet alleen verlaten en hadden niet het recht klanten te weigeren. Omdat ze de taal niet kenden van de plaats waar ze werden vastgehouden, hadden ze trouwens geen idee waar ze naar toe konden gaan, wat het misbruik alleen maar gemakkelijker maakte. Er was dan ook geen mogelijkheid om zich efficiënt te verdedigen, ook al omdat ze de opbrengsten van hun gedwongen (prostitutie)activiteit onmogelijk konden bijhouden.

¹²⁹ Brussel, 19 februari 2002, 11de kamer: het Hof onderlijnt dat de gevangenisstraffen (5 jaar) en geldboetes (9915,74 euro) die in eerste aanleg werden uitgesproken en door haar bevestigd worden, gerechtvaardigd zijn omwille van het feit dat het onaanvaardbaar is vrouwen te behandelen als een handelszaak die men koopt om zich te verrijken door ze onder geweld en verdrukking te dwingen zich te prostitueren. De geldboete verhoudt zich tot de winst dat behaald werd uit de uitbuiting van andermans ontucht; Brussel 10 oktober 2002, 14de kamer: het Hof bevestigt de veroordeling uitgesproken in eerste aanleg maar verzwaart de gevangenisstraf tot 7 à 8 jaar. Hierbij werd rekening gehouden met de extreme zwaarwichtigheid der feiten, met het misprijzen gemanifesteerd door de beklaagde van Albanese afkomst ten aanzien van het slachtoffer uit overwegingen van winstbejag, en met de snelheid waarop hij de nodige contacten heeft kunnen vinden om het minderjarige slachtoffer te dwingen om zich te prostitueren onlangs het feit dat zij zich twee jaar eerder hadden verloofd in aanwezigheid van hun families, daar waar de misdrijfperiode relatief kort was; Brussel, 3 december 2001, 14de kamer: het Hof verzwaart de straf van de beklaagde tot 7 à 8 jaar gevangenis omwille van ondermeer het totale misprijzen waarvan hij heeft blijk gegeven ten aanzien van de menselijke persoon en van de ernst van de kneuzingen en vernederingen toegebracht aan de slachtoffers.

¹³⁰ Brussel, 23 december 2002, 11de kamer: Het Hof heeft de kwalificatie van vereniging van boosdoeners in hoofde van verdachte weerhouden vermits de verschillende elementen uit het dossier voldoende wijzen op het bestaan van een vereniging toegelegd op de uitbuiting van prostitutie. Deze vereniging was zowel actief op het vlak van de recrutering, de doorvoer als de tewerkstelling van jonge vrouwen van vreemde afkomst op het Belgisch grondgebied. In dit kader heeft de verdachte ingestaan voor het transport van sommige jonge vrouwen naar België, voor hun omkadering in hun activiteiten als prostituees en voor het terugzenden naar hun land van oorsprong van een deel van de winst. Hij heeft uit deze activiteiten een belangrijk financieel profijt behaald daar hij geen enkel plausibele verklaring kon geven omtrent de bij hem aangetroffen geldsommen terwijl hij geen enkele beroepsactiviteit uitoefende. Correctionele Rechtbank Antwerpen, 16 december 2002, Kamer 4C: de verzwarende omstandigheid van vereniging wordt weerhouden aangezien de rechtbank geoordeeld heeft dat de activiteiten een georganiseerd karakter vertonen: één van de verdachten liet de slachtoffers onder een vals voorwendsel met valse paspoorten uit Rusland komen; de meisjes waren vergezeld tijdens hun reis en werden bij aankomst opgewacht door één van de verdachten die hen in de verschillende appartementen huisvestte met de hulp van verschillende andere verdachten.

¹³¹ Corr. Brussel, 31 juli 2002, vakantiekamer; Corr. Brussel, 30 november 2001, 46e k.; Corr. Antwerpen, 4 februari 2002, kamer 4C.

2.3 Beslissingen inzake economische uitbuiting

Voor wat de mensenhandel betreft stellen zich hier de grootste problemen. We moeten inderdaad vaststellen dat de rechters ten gronde moeilijk te overtuigen zijn en dat vooral het hof van beroep van Luik een rechtspraak hanteert die ver onder de bedoelingen van artikel 77bis blijft, met name elke uitbuiting van een vreemdeling in een kwetsbare positie. Deze ondermaatse rechtspraak bleek uit twee zaken, waarbij de vonnissen in eerste aanleg de inbreuk op basis van artikel 77bis wel in aanmerking hadden genomen¹³².

De eerste zaak betrof een jonge vrouw uit Guinee die door de beklaagden in haar geboorteland was aangenomen om in België als kindermisje te werken tegen een bespottelijk laag loon¹³³. Eenmaal in België aangekomen, moest ze in werkelijkheid als 'dienstmeid' werken, werd ze in negen maanden één keer betaald en genoot ze geen enkele sociale bescherming. Bovendien werden haar papieren in een kluis opgeborgen, waar zij zelf geen toegang toe had. Het hof van beroep van Luik¹³⁴ was echter van oordeel dat er twijfel bestond over het misbruik van de kwetsbare positie van de jonge vrouw, meer in het bijzonder omdat de beklaagden stappen ondernamen om haar verblijf te regulariseren en ze van voordelen in natura genoot.

Deze zaak werd uiteindelijk beslecht door het hof van cassatie in zijn vonnis van 9 januari 2002. Daarin herinnert het hof eraan dat inbreuken tegen de sociale wetgeving niet automatisch een schending zijn van artikel 77bis, §1 van de wet van 15 december 1980¹³⁵.

Kort voor deze zaak had het hof van beroep van Luik in een zaak van een tuinbouwer¹³⁶ een verschillend vonnis over de tussenpersoon van Indiase nationaliteit en de Belgische werkgever uitgesproken. De tussenpersoon werd veroordeeld voor mensenhandel, maar de werkgever niet, terwijl beiden in eerste aanleg waren veroordeeld. De tussenpersoon bezorgde zijn landgenoten werk bij de andere beklaagde en inde hun loon, een dienst waarvoor hij zich natuurlijk liet betalen. Het hof nam misbruik van de kwetsbare positie (art. 77bis) in aanmerking omdat de landgenoten van de beklaagde volledig van hem afhankelijk waren: ze verbleven hier illegaal, ze spraken geen van onze landstalen, de beklaagde vervoerde sommige van zijn landgenoten tegen betaling naar hun werk en fungeerde als tussenpersoon voor de uitbetaling van hun loon.

De beschuldiging van mensenhandel werd niet in aanmerking genomen voor de werkgever omdat het hof geen misbruik van de kwetsbare positie vaststelde. Het hof baseert zich hiervoor op het feit dat het loon (30.000 BEF per maand) laag maar aanvaardbaar was en vergelijkbaar met wat een arbeider van Belgische nationaliteit in de landbouw zou verdienen als hij niet officieel werkt, rekening houdend met het feit dat de arbeider in fatsoenlijke omstandigheden werd gehuisvest en gevoed en hij over een bepaalde vrijheid beschikte om zijn werk te organiseren en over een bepaalde bewegingsvrijheid beschikte (hij had de mogelijkheid om zijn werk op te geven wanneer hij wou en later eventueel weer op te nemen). Het hof hield echter geen rekening met het feit – nochtans een aanwijzing van misbruik - dat de arbeider zeven dagen op zeven tien uur per dag werkte, wat volledig tegen de geldende sociale wetgeving indruist.

¹³² Voor een interessante beschouwing over deze beslissingen, zie P. Monville et J.F. Dister, "Traite des êtres humains, un coup de frein à l'application de l'article 77 bis de la loi du 15 décembre 2002 ?", *J.L.M.B.*, 2002, p.1629.

¹³³ Deze zaak werd reeds behandeld in onze bundel met verzamelde rechtspraak, gepubliceerd in mei 2002, blz.26-27.

¹³⁴ Vonnis van 25 april 2001, 4e k.

¹³⁵ Bundel met verzamelde rechtspraak, gepubliceerd in mei 2002, blz.451.

¹³⁶ Vonnis van 28 februari 2001, 4^e k.

Hetzelfde lot was een transporteur en zijn werkgevers in een zaak van uitbuiting in de horeca en de bouw in Brussel beschoren. We hebben deze zaak in ons eerste hoofdstuk¹³⁷ aangehaald: de transporteur van Bulgarse nationaliteit werd veroordeeld voor mensenhandel, de werkgevers niet.

Toch vallen er veroordelingen op basis van artikel 77bis, en dit in uiteenlopende economische sectoren en talrijke gerechtelijke arrondissementen.

Zo heeft de correctionele rechtbank van Charleroi¹³⁸ een interessant vonnis geveld in de horecasector. Vijf restauranthouders werden vervolgd voor diverse inbreuken op de sociale wetgeving, twee overigens op basis van artikel 77bis. Het blijkt een courante praktijk te zijn in deze sector dat restauranthouders hun landgenoten naar België laten overkomen om tegen huisvesting, voeding en soms betaling in de keuken te laten werken zonder enig kwitantiebewijs. Omdat er twijfel was, werd één van de beklaagden voor de beschuldiging van mensenhandel vrijgesproken. De rechtbank veroordeelde echter wel de andere beklaagde, die persoonlijk of via tussenpersonen verscheidene restaurants uitbaat en kwetsbare personen naar België liet overkomen (mensen die niet in orde zijn met hun papieren, geen woning hebben en in België niemand kennen), vooral met de hulp van zijn schoonmoeder, een ambtenaar in China, die gemakkelijk aan papieren kon geraken. De rechtbank hield rekening met het feit dat de beklaagde dit al herhaaldelijk had gedaan, wat wijst op zijn neiging om te profiteren van de zwakheid en onzekerheid van deze personen, en dat hij het normaal vindt om een beroep te doen op clandestiene arbeid. Het vonnis van de rechtbank houdt confiscatie in ten belope van 2.500.000 BEF, op basis van artikel 43 bis, alinea 2 van het strafwetboek en herinnert eraan dat een dergelijke straf kan worden uitgesproken voor voordelen uit elke inbreuk, dus ook inbreuken op de sociale, economische en fiscale wetten.

In twee beslissingen veroordeelde de correctionele rechtbank van Turnhout sommige beklaagden op basis van artikel 77bis. De rechtbank baseerde zich daarbij op de duur en het georganiseerd karakter van de tewerkstelling van illegalen, het betaalde loon maar vooral het feit dat de vreemdelingen door hun illegale positie geen normale arbeidsomstandigheden konden afdwingen¹³⁹.

Tenslotte veroordeelde de correctionele rechtbank van Brussel een vrouw uit Equador die landgenoten als werkster uitbuite¹⁴⁰. De slachtoffers betaalden hoge bedragen om naar België te komen. Ze moesten ook zelf hun vliegtuigticket betalen. De vrouwen beschikten over het telefoonnummer van de beklaagde om bij aankomst contact op te nemen. Deze bracht hen bij een mogelijke werkgever om er als werkster aan de slag te gaan voor een uurloon van 300 BEF, waarvan ze 100 BEF aan de beklaagde moesten afstaan. De beklaagde dreigde hen aan te geven om ze op die manier onder haar gezag te houden.

Verder veroordelen de rechters – en dit is niet echt nieuw – op basis van artikel 77bis wanneer blijkt dat vreemdelingen voor minder dan het minimumloon moeten werken, de werkgever geen enkele sociale bijdrage betaalt, en in voorkomend geval de vreemdelingen in onwaardige omstandigheden worden gehuisvest en soms zelfs hun identiteitspapieren moeten afgeven.¹⁴¹

¹³⁷ Corr. Brussel, 3 januari 2003, 52° k, zie Deel I, hoofdstuk 1, punt 3.2.

¹³⁸ Corr. Charleroi, 3 juni 2002, 19° k.

¹³⁹ Corr. Turnhout, 17 december 2001 en 31 december 2001, 14° k.

¹⁴⁰ Corr. Brussel, 28 juni 2002, 44° k.

¹⁴¹ Corr. Namen, 19 december 2002, 13° k., Corr. Luik, 28 juni 2002, 11° k. bis; Corr. Luik, 18 januari 2002, 11° k. bis: De rechtbank weerhoudt de tenlastelegging gebaseerd op art. 77bis omdat de beklaagde de illegale verblijfssituatie van het slachtoffer kende terwijl hij haar deed werken zonder toepassing van de vigerende sociale wetgeving en haar ondertussen in een quasi-afhankelijkheidspositie tegenover hem hield.

Ten slotte vermelden we nog enkele beslissingen in zaken van uitbuiting van huishoudelijk personeel, waarbij de beklaagden immuniteit konden invoeren. Wetende dat huishoudelijk personeel in bepaalde diplomatieke en internationale kringen wordt misbruikt, moeten we deze beslissingen toejuichen, zelfs als ze niet allemaal voor de correctionele rechtbank op basis van artikel 77bis werden verkregen, maar voor de arbeidsrechtbank wegens niet-naleving van het arbeidscontract.

We komen hier in detail op terug (zie punt 3.5.).

3. Beschouwing van enkele significante beslissingen

Voor het eerst werd In Bergen een vonnis geveld in een zaak van een voetballer. We hebben ook kennis van drie beslissingen inzake huisjesmelkerij.

Verder leek het ons interessant enkele beslissingen te bespreken in zaken met een bijzondere problematiek, waarbij artikel 77bis tot de beschuldigingen behoorde.

Ten slotte werden enkele interessante arresten geveld inzake uitbuiting van huishoudelijk personeel, met name wanneer de beklaagden een of andere vorm van diplomatieke immuniteit inriepen.

3.1 Voetbal: Correctionele rechtbank van Bergen, 17 december 2002, 10de kamer

Vier beklaagden - mandatarissen van twee voetbalclubs - werden vervolgd voor diverse inbreuken op de sociale wetten en overtreding van artikel 77bis van de wet van 15 december 1980 met betrekking tot een buitenlandse voetballer. Beide clubs zijn een VZW en werden zelf gedagvaard om veroordeeld te worden tot de betaling van de RSZ-bijdragen en om burgerlijk aansprakelijk gesteld te worden voor de betaling van de uitgesproken boeten die ten laste van de eerste vier beklaagden.

Dit zijn de feiten. De voetballer komt op 2 augustus 1995 in België aan met een toeristenvisum voor één maand en beschikt daarna over geen enkel verblijfsdocument tot hem van 20 februari 1997 tot 20 augustus 1997 een visum wordt toegekend (zie hierna).

Een eerste club had de voetballer voltijds aangenomen van 15 juli 1996 tot 31 mei 1997. Hij kreeg het statuut van betaalde voetballer of een contract van niet-amateur. Toen de club een arbeidsvergunning en arbeidskaart voor deze voetballer aanvroeg, had de club niet meegedeeld dat de speler zich op het ogenblik van de indiening van de aanvraag illegaal op Belgisch grondgebied bevond. Bovendien waren de arbeidsvergunning en de arbeidskaart toegekend op basis van een fictief contract van betaalde voetballer. In het seizoen 1997-1998 werd

(Hij herbergde ze samen met haar zoon, betaalde haar voeding en deed haar geloven dat hij een rechter kende diein staat zou zijn om haar de nodige papieren te bezorgen.) Corr. Brussel, 20 december 2001, 52e k., bevestigd door het Hof van Beroep van Brussel, 13e k., 10 april 2002: In dit geval ging het over verschillende serveersters die zonder werk- of verblijfsvergunning tegen een ellendig loon (1000 BF per dag) onder controle van de beklaagden twaalf uren per dag in een café moesten werken terwijl ze moesten verblijven in kamers met een meer dan twijfelachtige hygiënische toestand. Corr. Hasselt, 28 november 2001, 15e k.; Corr. Furnes, 12 maart 2002, 8e k.: Hier gaat het over een beslissing in de landbouwsector (fruitteeltpluk). Het misbruik bestond erin dat er aan de illegalen een opslag beloofd werd, die niet betaald werd of slechts op een arbitraire manier; Corr. Dendermonde, 5 november 2002, 19^e k. (garage) en 22 mei 2002, 18^e k. (Chinees restaurant).

de voetballer vervolgens van 15 augustus 1997 tot 30 juni 1998 met het statuut van amateur gratis en voltijds uitgeleend aan de andere voetbalclub die eveneens wordt vervolgd. Intussen bleef hij bij de eerste club aangesloten en had hij ook een contract bij die club. Korte tijd na zijn transfer verbleef de voetballer illegaal in het land, want het visum dat in het kader van zijn eerste contract was uitgereikt, was vervallen.

Het arbeidsauditoraat vroeg de beschuldiging van mensenhandel in aanmerking te nemen (artikel 77bis), overwegende dat de eerste club de voetballer zonder verblijfsvergunning en niet conform de voorwaarden van de arbeidskaart had aangenomen, met de verplichting zijn verblijf te regulariseren op straffe van verbreking. Op die manier had de club misbruik gemaakt van de kwetsbare positie van de voetballer, wat dan weer de voortzetting van het illegaal verblijf mogelijk maakte.

De verantwoordelijke van de tweede club werd eveneens voor mensenhandel vervolgd (artikel 77bis), omdat het auditoraat meende dat de voetballer werd aangenomen onder het opgelegde statuut van amateur, zonder arbeidskaart en zonder verblijfsvergunning. Op die manier was misbruik gemaakt van de kwetsbare positie van de voetballer en had men de voortzetting van zijn illegaal verblijf mogelijk gemaakt.

De rechtbank is het auditoraat niet gevolgd: ze weerhoudt enkel de inbreuken op de sociale wetten (uitgezonderd niet-betaling van het loon waarvan ze de club vrijspreekt¹⁴²) en dit, alleen maar ten overstaan van de verantwoordelijke personen van de eerste voetbalclub¹⁴³. Bovendien spreekt ze alle beklagden vrij van de beschuldiging van mensenhandel omdat de voetballer op 2 augustus 1995 uit vrije wil en met eigen middelen naar België is gekomen, zonder hulp van de beklagden en zonder een vergoeding te hebben betaald, met een paspoort en een toeristenvisum dat dertig dagen geldig was. De eerste voetbalclub heeft overigens vanaf mei 1996 – het ogenblik waarop de voetballer zich bij die club heeft aangeboden – alle nodige stappen ondernomen om de illegale situatie van de voetballer te regulariseren, met name door hem in te schrijven in het vreemdelingenregister, door een voorlopige verblijfsvergunning aan te vragen, door hem een contract en huisvesting aan te bieden en stappen te ondernemen bij het Waals gewest om een arbeidsvergunning en arbeidskaart B te verkrijgen, wat trouwens is gelukt. De club kreeg een arbeidsvergunning, de voetballer een arbeidskaart voor de periode van 15 juli 1996 tot 14 juli 1997 en een geldig visum van 20 februari 1997 tot 20 augustus 1997.

¹⁴² De rechtbank meent op basis van de bankuittreksels dat niet met zekerheid kan aangetoond worden dat de speler het gegarandeerd minimumsalarisloon gekregen heeft. Hij heeft voor de periode augustus 1996 tot mei 1997 een nettosom verkregen van 230.374 BF, dit samen met een motivatiepremie, logement, goederen in natura, net zoals wedstrijdpremies bij winst en een deel van de opbrengst.

¹⁴³ De verantwoordelijke van de tweede voetbalclub werd voor alle tenlasteleggingen vrijgesproken. Voor de inbreuken op de sociale wetgeving nam de rechtbank de volgende stelling in. De voetballer werd gratis als amateur uitgeleend terwijl hij nog volledig onder contract bleef liggen met de eerste voetbalclub, die dan ook volledig verantwoordelijk is voor het vervullen van alle verplichtingen inzake de sociale wetgeving. De eerste club heeft voor de voetballer, voor zijn transfer naar de tweede club, een verlenging van zijn arbeidsvergunning ingediend om hem het volgende seizoen bij de eerste club te kunnen laten spelen en heeft hem hiervoor een contract laten tekenen. Vervolgens heeft de eerste club haar aanvraag tot verlenging van de arbeidsvergunning opgezegd zonder de tweede club hiervan op de hoogte te brengen. Tenslotte werd de voetballer door de tweede club als amateurspeler ingezet. De voetballer kreeg hier enkel wedstrijdpremies voor, waardoor het bewijs van een arbeidscontract tussen de speler en deze club niet kan aangetoond worden. Wat betreft het laten spelen van de voetballer zonder arbeidsvergunning oordeelt de rechtbank dat er een grond van twijfel bestaat ten gunste van de beklagde: Op het moment dat er een overeenkomst gemaakt werd over de transfert (juli 1997), verbleef de speler legaal in België en beschikte hij over een reguliere arbeidsvergunning. Trouwens zolang de voetballer voor de tweede club als amateur bleef spelen, was hij verbonden en stond onder contract van de eerste club die trouwens een aanvraag tot verlenging van zijn arbeidsvergunning ingediend had.

Wat de tweede club betreft, die de voetballer na een akkoord met de eerste club voor het seizoen 1997-1998 als amateur engageerde, oordeelde de rechtbank op basis van het rapport van de sociale inspecteur dat deze te goeder trouw had gehandeld. Het is immers de eerste club die een tweede arbeidsvergunning voor het seizoen 1997-1998 aanvraag, en die bijgevolg diende te voldoen aan de verplichtingen inzake arbeidskaarten en sociale lasten. Zij moest voor de speler alles in orde brengen bij de betrokken administraties.

De rechtbank meende dat het niet bewezen was dat de beklaagden misbruik maakten van de kwetsbare positie van de voetballer en dat ze meewerkten aan zijn binnenkomst in het koninkrijk.

3.2 Huisjesmelkerij

3.2.1 Correctionele rechtbank van Hasselt, 28 juni 2002, 18de ka.,

Twee beklaagden werden vervolgd, de eerste op basis van artikel 77bis§1 en §1bis¹⁴⁴, de tweede enkel op basis van artikel 77bis §1bis. De woning was van de tweede beklagde die ze aan de eerste beklagde verhuurde.

De beklaagden zijn beiden veroordeeld voor de feiten die hen ten laste werden gelegd.

De eerste beklagde van Bulgaarse afkomst liet landgenoten naar België overkomen, zorgde voor huisvesting en trad op als tussenpersoon om hen werk in de bouw of als kippenvanger te verschaffen (beschuldiging op basis van artikel 77bis, §1).

Hij bracht dezelfde personen bij hem thuis onder, personen die hier illegaal verbleven ofwel alleen maar over een verblijfsvergunning van beperkte duur beschikten (toeristenvisum), en dit in menonwaardige omstandigheden. Hij vroeg 100 euro per maand en per persoon (beschuldiging op basis van artikel 77bis, §1bis) voor een werkelijk smerig onderkomen dat totaal ongeschikt was voor zo veel personen. Bovendien werd er nog aan de woning gewerkt; het dak was nog niet volledig met pannen bedekt en er ontbraken verscheidene ramen. Het was dus eigenlijk een open gebouw. Voorts kon het enkel met elektrische verwarmingstoestellen worden verwarmd zodat het er koud en vochtig was. Er was geen sanitair en de kelder stond vol water.

De tweede beklagde werd veroordeeld op basis van artikel 77bis, §1bis omdat hij dit gebouw aan de eerste beklagde verhuurde, goed wetende dat het onbewoonbaar was. Hij had dus zijn medewerking verleend om de vreemdelingen in menonwaardige omstandigheden onder te brengen.

¹⁴⁴ Ter herinnering, deze § 1^e bis bestraft "met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met een geldboete van vijfhonderd Belgische frank tot vijfentwintigduizend Belgische frank wordt gestraft hij die rechtstreeks of via een tussenpersoon misbruik maakt van de bijzonder kwetsbare positie van een vreemdeling ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand door de verkoop, verhuur of ter beschikking stelling van kamers of enige andere ruimte met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren". De programmawet van 2 augustus 2002 heeft deze § aangepast door er verhuur en verkoop van onroerend goed aan toe te voegen.

3.2.2 Correctionele rechtbank van Gent, 9 augustus 2002, vakantiekamer

De beklaagde werd vervolgd op basis van artikel 77bis, §1bis én op basis van artikel 77bis, §1, evenals voor verschillende inbreuken op de sociale wetten.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde op basis van de twee §§ van artikel 77bis.

De beklaagde die illegalen in afschuwelijke omstandigheden huisvestte en die hij als tuinders liet werken, ontving hiervoor een vergoeding. Bovendien moesten de vreemdelingen een deel van hun loon aan hem afstaan (artikel 77bis, §1).

Voorts probeerde de beklaagde abnormaal profijt te halen door voor 150 euro per maand en per persoon – in schandalige omstandigheden – kleine kamers te verhuren waar vijf personen op elkaar gepakt leefden, of een nog niet afgewerkte zolder waar de mensen op de grond moesten slapen (artikel 77bis, §1bis).

3.2.3 Hof van beroep van Gent, 19 november 2002, 8ste ka, (beroep voorgaande vonnis)

Het hof bevestigde de veroordeling op basis van artikel 77bis, §1 maar **sprak de beklaagde vrij** voor de inbreuk op artikel 77bis, §1bis. Het hof vond dat er te weinig aanwijzingen waren dat de beklaagde de bedoeling had abnormaal profijt te halen uit de verhuring van kamers aan de vreemdelingen. Ze verklaarden op één na allemaal dat ze geen huur hoefden te betalen voor hun – meestal tijdelijk – verblijf bij de beklaagde. Die ene uitzondering sprak van een te betalen huur, maar ook hij verklaarde dat hij deze tot nog toe niet had hoeven te betalen.

Daarentegen staat de inbreuk op artikel 77bis vast en het hof weigerde de feiten op basis van artikel 77 te herkwalficeren: de beklaagde heeft inderdaad misbruik gemaakt van de kwetsbare positie van de vreemdelingen door op te treden als hun baas en hen voor eigen voordeel te laten werken; hij ontving het loon van de arbeiders en betaalde slechts een deel ervan uit aan de vreemdelingen die zich hier op geen enkele manier tegen konden verzetten. Hij zorgde ook voor het vervoer van de vreemdelingen en bezorgde hen tegen betaling valse Griekse paspoorten met het oog op de controles van de sociale inspectie.

3.3 Mensen ronselen om misdrijven te plegen

3.3.1 Drugshandel : correctionele rechtbank van Namen, 16 december 2002, 16de kamer

Vier beklaagden van Marokkaanse afkomst worden vervolgd voor handel in verdovende middelen. De drie eerste beklaagden worden ook nog vervolgd voor mensenhandel (artikel 77bis, §1). De drie eerste beklaagden worden voor alle tenlasteleggingen veroordeeld.

De rechtbank neemt de tenlastelegging van mensenhandel aan omdat uit de verklaringen van de beklaagden zelf en uit verhoren van diverse klanten is gebleken dat de eerste beklaagde een andere Marokkaanse burger heeft geholpen om illegaal in het land te komen om hem vervolgens te dwingen onafgebroken verdovende middelen te verkopen. Daarbij had hij niet meer de vrijheid om te gaan en te staan waar hij wou. Ook de verzwarende omstandigheid van vereniging wordt in aanmerking genomen omdat de beklaagden andere Marokkaanse onderdanen illegaal naar België hebben gehaald om hun criminele activiteit van handel in verdovende middelen

te bevorderen. Daarbij spiegelde ze hen het paradijs voor (eerlijk, goed betaald werk, een huwelijk met een Belgische vrouw...). De tweede en derde beklagde hebben tot dit systeem bijgedragen toen ze eenmaal waren gerekruteerd. Ze werden zelf belangrijke spijlen van de bende, waarbij de eerste beklagde de rol van leider op zich nam.

3.3.2 Diefstal: Correctionele rechtbank, Turnhout, onleesbare datum

De beklagden worden veroordeeld op basis van artikel 77bis, §1: ze haalden jonge meisjes naar België door hen werk als huishoudster te beloven, maar dwongen hen vervolgens om diefstallen te plegen. Op die manier maakten ze misbruik van het feit dat de meisjes hier illegaal verbleven.

3.4 Schijnhuwelijk: Correctionele rechtbank van Ieper, 13 december 2001, 7de kamer

De hoofdbeklaagde wordt vervolgd op basis van artikel 77bis. De rechtbank spreekt de beklagde vrij. Als hij al het initiatief heeft genomen om voor een jonge Marokkaanse een schijnhuwelijk met een kennis van zijn broer te regelen, dan kan de rechtbank daarbij geen listige kunstgrepen, bedreigingen of een andere vorm van dwang vaststellen. De jonge vrouw is uit eigen vrije wil naar België gekomen en heeft zelf een schijnhuwelijk voorgesteld.

De rechtbank stelt ook vast dat de jonge vrouw zich niet in een kwetsbare situatie bevond omdat ze in Marokko vast werk had. De rechtbank is van mening dat de jonge vrouw zelf uit liefde of gedreven door andere ambities en met kennis van zaken met de beklagde naar België is gekomen en zich hier liet onderhouden en door hem liet betalen. Het feit dat ze ook toen al kon gaan en staan waar ze wou, doet nog meer vermoeden dat ze heel bewust aan de zaak heeft meegewerkt.

3.5 Uitbuiting van huishoudelijk personeel

3.5.1 Particulieren

A. Correctionele rechtbank van Veurne, 13 september 2002, 11de kamer,

Een jonge vrouw van Madagaskische afkomst kwam met een toeristenvisum in België aan. Een familielid van de beklagde, een internationaal ambtenaar in Madagaskar, had hiervoor gezorgd. De beklagde is haar op de luchthaven gaan ophalen. Drie jaar lang heeft het slachtoffer bij de moeder van de beklagde gewerkt, tot die is overleden. Ze kreeg hiervoor een maandloon van 10.000 BEF, alsook kost en inwoning. Nooit zijn er stappen ondernomen om haar situatie te regulariseren. Ze moest voortdurend op de moeder van de beklagde passen, het huishouden doen, strijken, afwassen, de oude dame te eten geven en het avondeten klaarmaken. Voor de beklagde en haar zoon moest ze in het weekend ook nog strijken. Het werk van het slachtoffer werd rechtstreeks door de beklagde gesuperviseerd. Het slachtoffer wist dat ze illegaal in het land was en dat ze daarom compleet afhankelijk was van haar werkgevers. De rechtbank acht de tenlastelegging bewezen. De rechtbank baseert zich daarbij op verschillende getuigenissen uit het dossier.

B. Correctionele rechtbank van Charleroi, 7 oktober 2002, 10de kamer (beroep aangetekend)

De tenlastelegging op basis van artikel 77bis wordt in aanmerking genomen voor een paar dat een jong meisje als au pair in huis had genomen. Het meisje moest echter vrij zwaar werk doen (bv. het onderhoud van het huis en de tuin, de maaltijden serveren...), taken die buiten de bepalingen van een au pair-contract vallen, ook al zijn de werkuren in zo'n geval moeilijk in cijfers te vatten. Het meisje kreeg evenmin het loon waar ze recht op had.

De rechtbank erkent dat het slachtoffer zich in een zwakke positie bevond, met name omdat zij uit haar vertrouwde omgeving werd weggehaald, geen enkele opleiding had gekregen, geen Frans kende, erg geïsoleerd leefde en niet over haar papieren beschikte. Bovendien leefde ze hier illegaal nadat de overheid had geweigerd om haar contract te verlengen.

3.5.2 Personen die immuniteit invoeren

A. Arbeidsrechtbank van Brussel, 20 april 2001, 4de kamer.

De eisers, een paar van Filippijnse afkomst, hadden hun ex-werkgevers gedagvaard: een Amerikaanse diplomaat, en diens echtgenote.

Dit zijn de feiten: de diplomaat had de eiser als huisbediende aangenomen in het kader van een arbeidscontract van bepaalde duur (twee jaar) en voor een maandloon van 30.000 BEF aangeboden. De echtgenote van de eiser hielp eveneens mee in het huishouden en zorgde voor de kinderen.

Na enkele maanden werden ze ontslagen. De werkgevers verbraken eenzijdig het arbeidscontract. De werknemers hebben voor de periode dat ze hebben gewerkt, geen enkel loon of opzeggingsvergoeding ontvangen. De werkgevers hadden evenmin sociale lasten betaald.

Bovendien was de werkneemster zwanger toen ze werd ontslagen en was zij niet in orde met de sociale zekerheid of het ziekenfonds. Derhalve eisten zij hun loon, de opzeggingsvergoedingen, een forfaitaire vergoeding voor het ontslag van een zwangere werkneemster, een schadevergoeding voor het willekeurig ontslag van de werkneemster en terugbetaling van de medische kosten.

De werkgevers voerden aan dat zij immuniteit van rechtsmacht genoten overeenkomstig artikel 31 van het Verdrag van Wenen van 18 april 1961 inzake diplomatiek verkeer¹⁴⁵. Zij vonden derhalve dat de arbeidsrechtbank van Brussel niet bevoegd was om deze zaak te behandelen.

¹⁴⁵ Dit artikel stelt: "

1. De diplomatieke ambtenaar geniet immuniteit ten aanzien van de rechtsmacht in strafzaken van de ontvangende Staat. Hij geniet eveneens immuniteit ten aanzien van de burger- en administratiefrechtelijke rechtsmacht van die Staat, met uitzondering van de volgende gevallen:
 - a) *een zakelijke actie betreffende particuliere onroerende goederen die gelegen zijn op het grondgebied van de ontvangende Staat, tenzij hij deze onroerende goederen onder zich heeft ten behoeve van de zendstaat voor de werkzaamheden van de zending;*
 - b) *een geding betreffende de erfopvolging waarin de diplomatieke ambtenaar als particulier en niet ten behoeve van de zendstaat betrokken is als uitvoerder van een uiterste wilsbeschikking, bewindvoerder, erfgenaam of legataris.*

De rechtbank heeft dit argument verworpen en is de argumentatie van de werknemers gevolgd. De werkgever heeft de betwiste arbeidscontracten immers in eigen naam gesloten en verbroken. Ze vielen niet binnen het kader van zijn diplomatieke functie. Daarom is artikel 39.2 van het Verdrag van Wenen van toepassing. Dat artikel stelt dat wanneer de functie wordt beëindigd van iemand die voorrechten en immuniteiten geniet, deze voorrechten en onschendbaarheid vervallen voor wat zijn of haar privé-leven betreft wanneer deze persoon het land verlaat¹⁴⁶.

In dit geval was de beklagde niet meer als diplomatiek ambtenaar in België actief. Hij was naar de VS teruggekeerd. De rechtbank achtte zich derhalve bevoegd om de zaak te behandelen.

De rechtbank benadrukte ook dat de immuniteit van rechtsmacht slechts een procedurele immuniteit is, die niet impliceert dat diplomatieke ambtenaren de wetten van de ontvangende staat niet hoeven te respecteren. Er bestaat enkel een procedurele belemmering zolang de immuniteit bestaat.

De beklagden riepen ook het feit in dat de rechtbank zich moest baseren op de datum van de dagvaarding om na te gaan of een diplomatieke ambtenaar immuniteit genoot, en niet op de datum dat de zaak werd behandeld. Volgens de rechtbank gaat dit in tegen voorwerp en het doel van het Verdrag van Wenen: deze voorrechten en immuniteiten hebben niet de bedoeling om bepaalde personen te bevoordelen, maar moeten ervoor zorgen dat de diplomatieke missies als vertegenwoordiging van hun land efficiënt kunnen functioneren. De rechtbank benadrukt derhalve dat wanneer beklagden een dagvaarding betekend krijgen op het ogenblik dat zij nog onschendbaar zijn, dit op zich niet betekent dat de rechtsmacht wordt uitgeoefend en dat dit geen inbreuk betekent op de immuniteit van de diplomatieke ambtenaar. De rechtbank is van mening dat het Verdrag van Wenen impliciet, maar wel heel duidelijk, uitsluit dat een dagvaarding op zich een uitoefening van de rechtsmacht inhoudt en dus geen aanslag op de immuniteit betekent (art 31.1, 31.4, 32¹⁴⁷).

c) een geding betreffende een door de diplomatieke ambtenaar in de ontvangende Staat buiten zijn officiële werkzaamheden om verrichte handels- of beroepsbezigheden."

2. *Een diplomatieke ambtenaar is niet verplicht om als getuige op te treden.*
3. *Ten aanzien van een diplomatieke ambtenaar mogen alleen in de onder a), b) en c) van lid 1 van dit artikel bedoelde gevallen executoriale maatregelen worden genomen en alleen dan indien de desbetreffende maatregelen kunnen worden genomen zonder inbreuk te maken op de onschendbaarheid van zijn persoon of zijn woning.*
4. *De immuniteit van een diplomatieke ambtenaar ten aanzien van de rechtsmacht van de ontvangende Staat verleent hem geen immuniteit ten aanzien van de rechtsmacht van de zendstaat."*

¹⁴⁶ "Wanneer de taak van een persoon die voorrechten en immuniteiten geniet is beëindigd, houden deze voorrechten en immuniteiten normaal op te bestaan op het ogenblik waarop hij het land verlaat, of na het verstrijken van een redelijke termijn om het land te verlaten, doch zij blijven tot aan dat tijdstip van kracht, zelfs in geval van een gewapend conflict. Met betrekking tot door zulk een persoon in de uitoefening van zijn functie als lid van de zending verrichte handelingen blijft de immuniteit evenwel van kracht".

¹⁴⁷ Artikel 32 beschrijft de gevallen waarin de immuniteit ten aanzien van de rechtstaat kan worden afgestaan:

1. Van de immuniteit van rechtsmacht van diplomatieke ambtenaren en van personen die immuniteit genieten krachtens artikel 37 kan door de zendstaat afstand worden gedaan.
2. Het afstand doen van immuniteit dient altijd uitdrukkelijk kenbaar te worden gemaakt.
3. Indien een diplomatiek ambtenaar of een persoon die zich krachtens artikel 37, immuniteit van rechtsmacht geniet een rechtsgeding aanvangt, kan hij zich ten aanzien van een tegeneis die rechtstreeks verband houdt met de hoofdvordering niet beroepen op immuniteit van rechtsmacht.
4. Het afstand doen van immuniteit van rechtsmacht ten aanzien van burger- of administratiefrechterlijke procedures wordt niet geacht in te houden het afstand doen van immuniteit ten aanzien van de tenuitvoerlegging van het vonnis; hiervoor is een afzonderlijk afstand doen van immuniteit noodzakelijk."

De rechtbank stelt dan ook in fine vast dat het zijn rechterlijke macht op het ogenblik van de behandeling kan uitoefenen vermits de diplomatieke opdracht van de beklaagde in België is beëindigd en de beklagden België hebben verlaten. Derhalve heeft de rechtbank de beklagden veroordeeld tot betaling van de sommen die door de eisers werden gevorderd.

B. Arbeidshof Brussel, 25 november 2002 en 28 april 2003, 5de kamer (beroep voorgaande vonnis)

De werkgevers gaan in beroep tegen het vonnis in eerste aanleg. In haar arrest van 25 november 2002 bevestigt het Hof het standpunt van de arbeidsrechtbank met betrekking tot de immuniteit van rechtsmacht en het ogenblik waarop daarmee rekening dient te worden gehouden.¹⁴⁸ De rechtbank besluit om de zaak op een later tijdstip opnieuw te behandelen en dan ten gronde een uitspraak over de zaak te doen. In haar arrest van 28 april 2003 bevestigt de rechtbank het vonnis in eerste aanleg over de grond van de zaak, behalve voor wat de schadevergoeding voor het ontslag wegens zwangerschap betreft. Die acht de rechtbank ongegrond omdat ze niet verenigbaar is met de schadevergoeding voor het willekeurig ontslag. Ook het bedrag van de medische kosten wordt door de rechtbank in beroep verlaagd.

C. Correctionele rechtbank van Brussel, 16 mei 2003, 44ste kamer

De twee beklagden worden vervolgd op basis van artikel 77bis voor verschillende inbreuken op de sociale wetgeving en voor het opstellen en gebruiken van valse documenten.

De beklagden waren van mening dat de vervolgingen onontvankelijk waren wegens immuniteit van rechtsmacht. De rechtbank ging daar niet op in. Beklaagde B. voerde eerst aan dat hij overeenkomstig de akkoorden van Sun City van 19 april 2002 als premier van de RDC (République démocratique du Congo of Democratische Republiek Congo) onschendbaar was. Maar hij heeft dit statuut nooit echt genoten.

Daarna voerde hij aan dat hij vice-president van de RDC zou worden omdat hij hiervoor door zijn beweging was aangewezen overeenkomstig de akkoorden van Pretoria die in december 2002 waren afgesloten. De rechtbank verwerpt dit argument : de ontvankelijkheid van de vervolgingen moet onderzocht worden op de dag dat de rechter uitspraak doet. De rechtbank kan geen rekening houden met een toekomstige situatie.

¹⁴⁸ Het Hof baseert zich hiervoor op het recht op een eerlijk proces, gegarandeerd door art.6§1^e van het EVRM. Het recht op immuniteit van rechtsmacht mag het recht op toegang tot een rechtbank niet dermate beperken dat het recht tot toegang in haar essentie aangetast wordt. De beperking van het recht op toegang is enkel aanvaardbaar wanneer er een redelijk proportioneel verband bestaat tussen het beoogde doel en de gebruikte middelen. In dit geval stelt het Hof vast dat pas na herhaalde aanmaningen van de werknemers, de werkgevers uiteindelijk tijdens de beroepsprocedure hun adres in de VS hebben meegedeeld. De werknemers hadden dus geen reële mogelijkheid om te dagvaarden in de zendstaat. Het Arbeidshof was daarom de mening toegedaan dat het op basis van art.6 van het EVRM haar rechtsmacht kon uitoefenen en kennis kon nemen van het geschil. Daarenboven is het recht van immuniteit voor handelingen gesteld in persoonlijke naam minder absoluut en slechts tijdelijk, dit zolang de diplomatieke zending niet is beëindigd. Kan het beoogde doel van de diplomatieke immuniteit voor persoonlijke handelingen, met name het doelmatig functioneren van de diplomatieke zending, niet evenzeer worden bereikt doordat er na een dagvaarding voor de Belgische Rechtenbanken, de procedure wordt geschorst, zolang de immuniteit geldt. Het Hof stelt vast dat er op deze wijze een evenwicht ontstaat tussen het recht op toegang van de werknemers tot een rechtbank en het immuniteitsrecht van de diplomaat. Trouwens de immuniteit van rechtsmacht is slechts een dilatoire exceptie.

De vrouwelijke beklaagde had sinds 4 november 2002 het statuut van economisch adviseur bij een ambassade en was in die hoedanigheid door de Belgische autoriteiten geaccrediteerd en had een diplomatenpas ontvangen. In principe wordt een diplomatiek ambtenaar zowel voor zijn officiële als voor zijn privé-handelingen van onderzoek vrijgesteld.

Artikel 38 van het Verdrag van Wenen¹⁴⁹ stelt echter dat wanneer een diplomatieke ambtenaar zijn vaste verblijfplaats in de ontvangende staat heeft, hij alleen voor zijn officiële handelingen immuniteit van rechtsmacht geniet, tenzij de ontvangende staat hem nog andere voorrechten en immuniteiten heeft toegekend.

De beklaagde was sinds 1997 in België gevestigd, was sinds 1998 in het bevolkingsregister ingeschreven en beschikte over een identiteitskaart voor buitenlanders, die in 1998 was uitgereikt. De rechtbank verklaarde derhalve dat de vervolgingen tegen haar ook ontvankelijk waren. De feiten die haar ten laste werden gelegd, werden vastgesteld terwijl ze in België verbleef. Ze dateren dus van lang voor zij het statuut van diplomaat genoot. Bovendien hadden ze met haar privé-leven te maken.

Over de grond van de zaak doet de rechtbank vreemd genoeg uitspraak bij verstek. De verdediging van de beklaagden, die wel op de zitting aanwezig was, weigerde over de grond van de zaak te pleiten.

De rechtbank acht met name de tenlastelegging op basis van artikel 77bis bewezen. De verzwarende omstandigheid dat het om een gewoontemisdrijf zou gaan, werd niet aanvaard. De beklaagden hebben de twee slachtoffers illegaal naar België overgebracht door gebruik te maken van valse bemanningskaarten van de luchtvaartmaatschappij die eigendom is van de mannelijke beklaagde. De beklaagden hadden de slachtoffers naar België gehaald om in hun woning te werken, maar beschikten niet over een arbeidskaart of -vergunning.

Het is interessant dat de rechtbank opmerkt dat zelfs als de slachtoffers Congo vrijwillig op uitnodiging van hun werkgevers hebben verlaten om in hun woning in België te komen werken, zij toch economisch en sociaal werden uitgebuit en onder de morele druk hebben geleden. De beklaagden hebben hun personeel uitgebuit door hun autoriteit te misbruiken en van de kwetsbare situatie van hun personeel in België te profiteren. Ze eisten dat de slachtoffers overdreven veel uren presteerden zonder hen daarvoor correct te vergoeden en controleerden hun komen en gaan.

De rechtbank kent de slachtoffers, die zich burgerlijke partij hadden gesteld, als materiële schadevergoeding de achterstallige lonen en één euro morele schadevergoeding toe. Het Centrum voor gelijkheid van kansen, dat zich in deze zaak ook burgerlijke partij had gesteld, krijgt eveneens één euro morele schadevergoeding.

De beklaagden werden voorgaand bij verstek veroordeeld en hebben hiertegen verzet aangetekend. Hun nieuw proces werd verschoven naar 16 januari 2004.

¹⁴⁹ Artikel 38, § 1 stelt immers: “Behalve voor zover een ontvangende Staat aanvullende voorrechten en immuniteiten verleent, geniet een diplomatiek ambtenaar die onderdaan is van, of duurzaam verblijf houdt in, die Staat slechts immuniteit van rechtsmacht en onschendbaarheid ten aanzien van officiële handelingen verricht in de uitoefening van zijn functie”.

DEEL IV: BIJDRAGEN VAN DE GESPECIALISEERDE CENTRA VOOR DE OPVANG VAN SLACHTOFFERS VAN MENSENHANDEL.

1. *Payoke en Asmodee in 2002*

Waar de vzw Payoke bij haar oprichting in 1987 hoofdzakelijk de belangenvertegenwoordiging van sekswerkers uit het Antwerpse Schipperskwartier ambieerde, specialiseerde zij zich recentelijk in de ambulante begeleiding van slachtoffers van georganiseerde internationale mensenhandel. Oorspronkelijk evolueerde Payoke als een ietwat lelijk eendje in het politiek – maatschappelijk bestel, maar dit gegeven veranderde drastisch na het opgemerkte bezoek van Z.M. Koning Boudewijn aan onze kantoren in 1992. Payoke werd in België inmiddels officieel erkend als gespecialiseerd onthaalcentrum, naast PagAsa en Sürya.

Binnen de samenwerkingsverbanden met deze twee zusterorganisaties en met het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding tracht Payoke nog steeds de eigen links – sociale visie uit te dragen, die voornamelijk aandacht schenkt aan de kansarmen en de slachtoffers, en voornamelijk beleidsbevragend is.

Zo kan de vraag gesteld worden naar de mate van concertatie tussen enerzijds het beleid van de verschillende Ministeries, die zich bezig houden met de behandeling van vreemdelingendossiers onderling, en tussen het beleid en de begeleidende centra anderzijds.

Het uitwijzingsbeleid van de Dienst Vreemdelingenzaken zou op één lijn moeten staan met het vervolgingsbeleid van de Parketten, zodanig dat erkende slachtoffers een betere bescherming kunnen krijgen. Nu wordt nog al te vaak een slachtoffer uitgewezen omdat het gerechtelijk dossier geseponneerd wordt wegens bijvoorbeeld het niet terugvinden van de daders van de mensenhandel of – smokkel, die in de loop van een gerechtelijk onderzoek met de noorderzon vertrokken waren.

Een andere vraag, die de begeleiders van Payoke zich geregeld moeten stellen is die van mogelijke verwarring tussen het statuut van begeleide slachtoffers van mensenhandel, die binnen de bestaande wettelijke regeling een tijdelijk verblijfsstatuut krijgen omdat zij hun medewerking verlenen aan een gerechtelijk onderzoek, en de situatie van “pentiti”. Niet alleen bestaat hierdoor het risico van uitholling van de bestaande wetgeving, maar ook en vooral van infiltratie door het maffieuze milieu.

Er wordt bij Payoke tegenwoordig gewerkt aan de opstelling van een eigen deontologische code voor en door de medewerkers, waarbij vooral rekening wordt gehouden met de steeds groeiende veiligheidsrisico's voor de slachtoffers en voor de medewerkers zelf, zoals die internationaal door allerlei ngo's ervaren worden.

Eén daarvan is het risico van de computercriminaliteit. Bijvoorbeeld kan het on line stellen van databases aanlokkelijk zijn voor hackers met kwade bedoelingen.

Een ander veiligheidsrisico is dat van de mogelijke infiltratie door de georganiseerde criminaliteit, die zich o.m. blijkt te richten op vluchthuizen als ons eigen vluchthuis Asmodee, gespecialiseerd in de opvang van vrouwelijke slachtoffers van mensenhandel.

Het ambulante begeleidingsteam van de v.z.w. Payoke zelf werkt hoofdzakelijk op twee vlakken : enerzijds is er de administratief – juridische begeleiding van slachtoffers van mensenhandel, anderzijds is er (zeer belangrijke) begeleiding op psycho – sociaal vlak.

De slachtofferbegeleiding kampt tegenwoordig met een aantal ernstige problemen. Eén van de knelpunten is dat er geen gespecialiseerde eerstelijnsopvang bestaat binnen het kader van de werking van de politiediensten. Dergelijke opvang bestaat wel in een land als Albanië, waar politieposten uitgebreid werden met beperkte opvangruimtes voor slachtoffers van mensenhandel.

De crisisopvang zelf is in crisis. Zij wordt om allerlei redenen afgebouwd, wat enorme problemen, geeft voor onze werking. Een slachtoffer dat verblijft in een asielcentrum kan, door het ontbreken van eerstedagsopvang in administratieve problemen komen met bv. een OCMW. Het is, volgens de Wet op de OCMW's nl. de eerste gemeente waaraan de vreemdeling wordt toegewezen, die gehouden is tot steun.. Gebrek aan crisisopvang impliceert dus administratieve problemen.

Een ander knelpunt is het acute gebrek aan opvangplaatsen, voornamelijk voor mannelijke slachtoffers van mensenhandel en – smokkel. Vooral in het arrondissement Antwerpen is dit een ernstig probleem. Vaak moeten slachtoffers, die begeleid worden door Payoke ondergebracht worden ver van de werkingszetel, wat voor de medewerkers grote verplaatsingen en allerlei administratieve moeilijkheden i.v.m. bijvoorbeeld de reeds geciteerde bevoegdheidsregeling van OCMW's met zich brengt.

In 2002 werden door Payoke in het totaal 204 dossiers behandeld van cliënten van 40 verschillende nationaliteiten. Hoofdzakelijk ging het om personen, die het slachtoffer werden van seksuele exploitatie (111), economische exploitatie in sectoren als horeca en sport (59) en mensensmokkel (27). Eén geval van schijnhuwelijk werd behandeld

Naast de v.z.w. Payoke bestaat de reeds vermelde v.z.w. Asmodee, die instaat voor de residentiële begeleiding van (hoofdzakelijk vrouwelijke) slachtoffers van mensenhandel in het gelijknamige vluchthuis. Het gemotiveerde team van professionele en vrijwillige hulpverleners zorgt voor materiële opvang en begeleiding op administratief en psycho – medisch gebied. Door allerlei buitenactiviteiten wordt gestreefd naar het terugvinden van de levenslust en het psychologische evenwicht door de cliënten. Asmodee heeft 10 opvangplaatsen voor slachtoffers van mensenhandel. De bezettingsgraad bedroeg in 2002 : 78,71 % De gemiddelde verblijfsduur van de cliënten bedroeg 44,89 dagen.

De v.z.w.'s Payoke en Asmodee stelden hun expertise stelselmatig ter beschikking van studenten – stagiaires. In 2002 werden er twaalf ingeschakeld in de werking. Payoke – Asmodee startte in 2002 een bibliotheek en een documentatiecentrum op, dat op woensdagnamiddagen open staat voor het publiek.

Bovendien werden diverse externe cursussen en opleidingen georganiseerd en nam Payoke deel aan een groot aantal internationale studie – en onderzoeksprojecten :

o.m.

- Hypokrates – project over het ontdekken van mechanismen en profielen i.v.m. mensenhandel in een vergelijkende studie tussen België, Nederland en Italië;
- CCEM, aangaande het verspreiden van informatief materiaal m.b.t. mensenhandel dat gepromoot wordt in Griekenland, het Verenigd Koninkrijk en Portugal;

- Health Issues, handelend over de gezondheidsaspecten met betrekking van slachtofferschap van mensenhandel;
- Peruga dat een vergelijkende evaluatie van verblijfsprocedures maakt tussen Italië en België;
- Tampep, dat een onderzoek instelt naar de invloed van lokale beleidsfactoren op de situatie van “migrant sex workers”;
- Marginalia, dat streeft naar een database van interventiemodellen bij hulpverlening i.v.m.kansarmoede;
- Femmigration dat een inventaris opstelt van de verschillende Europese wetgevingen en rechtspraktijken i.v.m. “migrant sex workers”, als preventiemiddel tegen mensenhandel.

Naast al deze activiteiten heeft Payoke steeds de band met de lokale gemeenschap in het Antwerpse Schipperskwartier behouden, o.m. door een succesvol koffieproject voor buurtbewoners.

Payoke en Asmodee zijn levend en wel. Uit de zaden, die jaren geleden geplant werden door de stichters, met o.m. de voorzitter van onze Raad van Bestuur, mevr. Patsy Sörensen; zijn jaarring na jaarring volwassen bomen gegroeid, vol bloesem en lover, waarin een ruime populatie van soms bontgekleurde, verdwaalde trekvogels naar veiligheid en beschutting heeft gezocht.

2. SÛRYA

Onze vereniging die gespecialiseerd is in het onthaal, de begeleiding en de huisvesting van de slachtoffers van de internationale mensenhandel bestaat sinds 1995.

De structuur

De twee voorbije jaren heeft onze dienst heel wat veranderingen meegemaakt: twee keer kwam er een nieuwe directie, er werd een nieuwe maatschappelijke en administratieve zetel gevestigd, er werd bijkomend personeel aangeworven en de huisvesting werd gerenoveerd. Die laatste zaken konden worden verwezenlijkt dankzij de nieuwe subsidies die werden toegekend door de Minister van Tewerkstelling en Gelijke Kansen.

Ons team telt op dit ogenblik tien werknemers: drie opvoedsters, vijf maatschappelijke werkers, een secretaris-boekhouder en een directeur.

De werkelijkheid rond de «Mensenhandel» in ons land is op dit ogenblik nog steeds even weerzinwekkend. Onze dienst wordt voortdurend aangesproken door verschillende instanties in België en meer in het bijzonder in Wallonië.

Er dient te worden aan herinnerd dat wij slechts een tweedelijndienst zijn, en dat wij ons niet op het terrein bevinden om naar mogelijke slachtoffers te gaan zoeken. Wij gaan in op de aanvragen van politiediensten, sociale diensten, advocaten, ... (zie verder).

De financiering

Tot op heden stellen wij ons nog steeds vragen over de daadwerkelijke bereidheid van de Belgische Staat om de mensenhandel efficiënt te gaan bestrijden, en meer in het bijzonder rond het humanitaire luik van die strijd. Wij hebben het hier niet over de politieke bereidheid, maar wel degelijk over de financiële goodwill om een duidelijk en precies kader te geven aan de financiering van de drie onthaalcentra.

In het jaar 2002 kregen wij de volgende tegemoetkomingen:

- het Waalse Gewest: 2 «premies» voor voltijdse medewerkers en een subsidiëring voor 3 ½ voltijdse medewerkers ingevolge onze erkenning als «Opvangtehuis» door het Ministerie van Sociale Zaken.
- van federale zijde, via de Nationale Loterij, kregen wij een toelage van 123.946,76 euro, evenals 147.000 euro van het Ministerie van Arbeid en Tewerkstelling.

Dankzij deze subsidies konden wij de huidige financiële toestand van de vereniging stabiel houden en aan de mensen een waardevol onthaal aanbieden. Wij hebben extra personeel kunnen aanwerven en iedereen de mogelijkheid kunnen bieden om te beschikken over de noodzakelijke werkinstrumenten en -omstandigheden. De verdeling van bepaalde subsidies, die over verschillende maanden gebeurde, en het voortbestaan ervan zijn problemen waar wij nog dagdagelijks mee af te rekenen krijgen.

In het opvangtehuis zelf hebben wij verschillende werken en aanpassingen kunnen uitvoeren:

- vernieuwen van het beddengoed en de aankoop van individuele kleerkasten,
- de volledige renovatie van de keuken (gootsteen, fornuis, koelkasten, diepvriezers,...),
- inrichting van de eetkamer (nieuwe tafel en stoelen, individuele kasten die kunnen worden afgesloten, ...),
- inrichting van het salon (nieuwe divans),
- opfrissen van het gehele huis,
- herschilderen van de verschillende individuele en gemeenschappelijke woonvertrekken),
- renovatie van het sanitair,
- ...

Er was eveneens de verhuizing naar de nieuwe kantoren aan de Trappéstraat met:

- het installeren van burelen
- de informatisering van de dienst
- het installeren van een nieuwe telefooncentrale,
- ...

Met die subsidies hebben wij dus verscheidene renovatie- en inrichtingsplannen kunnen doorvoeren en personeel kunnen aanwerven.

Er stelt zich echter nog steeds een cruciaal probleem rond de regelmaat van de voorafbetalingen van die subsidies en rond het voortbestaan ervan. Is het realistisch om te vragen aan een toekomstproject rond slachtoffers te bouwen, als men niet zeker weet dat de dienst in de nabije toekomst nog steeds haar belangrijkste opdracht - het begeleiden van slachtoffers van de mensenhandel – kan vervullen?

Het mag misschien wel worden gezegd dat ons land een pioniersrol vervult in het begeleiden van slachtoffers, maar het is ook de hoogste tijd dat dit project kan worden afgewerkt door voor de onthaalcentra een duidelijke en precieze toekomst te garanderen, en dat toch wel voor een periode die langer is dan maximum één jaar.

Enkele cijfers

Tussen 1995 en 31/12/2002 werd onze vereniging in contact gebracht met 582 personen.

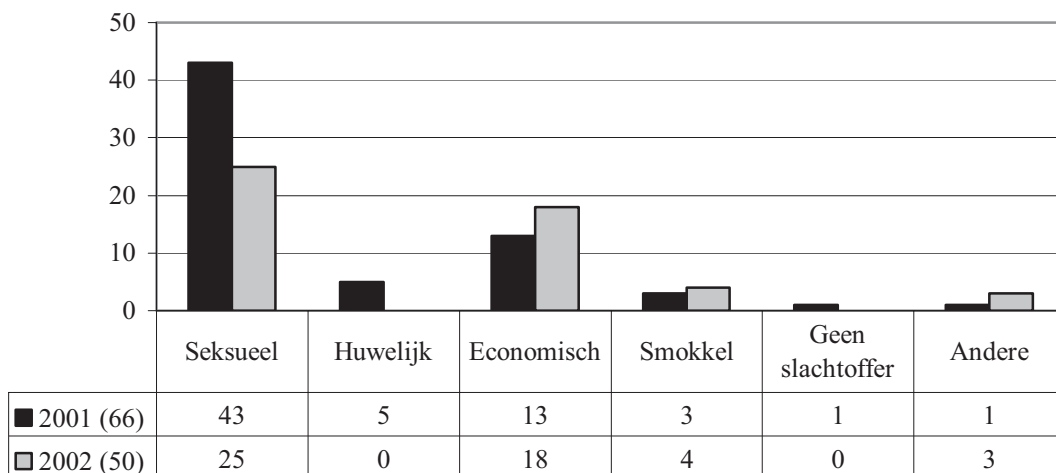
In 2002 hebben wij 106 personen ontmoet, van wie er 50 een hulp kregen van Sürya onder de vorm van een onthaal of een begeleiding. Van die 50 personen werden er 33 bij ons gehuisvest, onder wie 2 baby's en een echtgenote. Bovenop de 50 nieuw begeleide personen werden er reeds 92 opgevolgd door onze diensten. In totaal hebben wij dus 142 verschillende mensen begeleid.

Landen van herkomst van de 50 nieuwe personen die in 2002 werden begeleid

Albanië	5
Wit-Rusland	1
Bulgarije	2
Georgië	1
Moldavië	2
Polen	2
Roemenië	6
Rusland	2
Oekraïne	4
Kazachstan	1
China	10
D.R. Congo	4
Guinea	1
Marokko	2
Nigeria	3
Niger	1
Sierra Leone	2
Ecuador	1

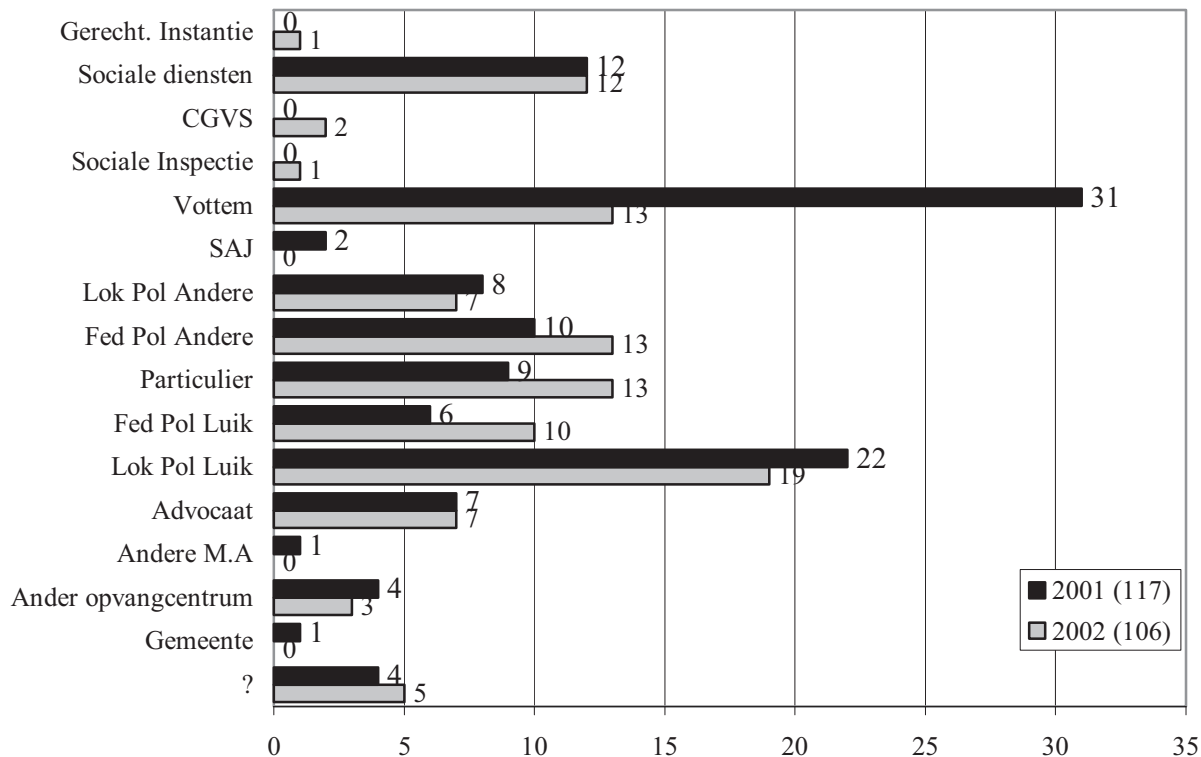
Wij stellen vast dat 25 personen afkomstig zijn uit Europa, 11 uit Azië, 13 uit Afrika en 1 uit Latijns-Amerika. Méér dan 50% van de nieuw begeleide personen komen dus nog steeds uit Oost-Europa.

Uitbuitingssector van de nieuw begeleide personen in 2002

De seksuele uitbuiting vertegenwoordigt maar 50 % meer bij de begeleide personen (65% in 2001). In het begin van het jaar 2002 stopte het gesloten centrum voor illegalen van Vottem met de opvang van vrouwen. Vanaf dat ogenblik merkten wij een sterke daling op van de aanvragen vanwege vrouwen die het slachtoffer waren van seksuele uitbuiting.

Eerstelijnsdiensten

Na lezing van de grafiek kunnen wij reeds enkele vaststellingen doen:

De verschillende politiediensten behoren tot de belangrijkste partners in ons werk.

Ter informatie: ingevolge de politiehervorming hebben wij beslist om inlichtingen door te sturen naar de verschillende lokale politiezones en naar de gespecialiseerde secties van de federale politie. Deze informatie zal in het tweede semester van 2003 worden bezorgd.

Wij weten uit ervaring dat het opportuun is om goede contacten te onderhouden met bepaalde diensten en wij hebben ook halfjaarlijkse vergaderingen georganiseerd met bepaalde diensten. (lokale en federale politie van Luik).

Zoals reeds gezegd komen er veel minder mensen bij ons terecht via het gesloten centrum voor illegalen te Vottem (C.I.V.), ingevolge veranderingen binnen het centrum zelf.

De sociale diensten, de advocaten en privé-personen zijn volwaardige tussenpersonen voor onze diensten en voor de potentiële slachtoffers. Het is van primordiaal belang dat die eerstelijnsactoren duidelijke en precieze informatie krijgen over het mandaat van onze maatschappelijke werkers.

Jammer genoeg kunnen wij enkel vaststellen dat de problematiek van de mensenhandel blijft toenemen, en dit spijs de inspanningen vanwege de verschillende actoren (politie, parketten, NGO's ...). De georganiseerde misdaad moet worden vervolgd, ontmanteld en veroordeeld door de gerechtelijke overheid van ons land. De strijd kan enkel gebeuren via veroordelingen en zware boetes op strafrechtelijk vlak. De begeleiding die door de onthaalcentra geboden wordt moet kwalitatief hoogstaand blijven en gepaard gaan met EEN structurele en gepaste subsidiëring voor elk van de drie bevoegde centra in België. Er moet worden nagedacht over de onthaalcapaciteit van de gespecialiseerde centra.

3. *Pag-Asa*

Pag-Asa is reeds acht jaar actief in de strijd tegen de mensenhandel. In 2002 werden er bij Pag-Asa 357 personen gemeld, een nog groter aantal dan in het jaar 2001. De hulpdiensten zijn aandachtiger voor het probleem en de doorverwijzingen naar de centra zijn duidelijk beter gericht. Er werden 73 nieuwe begeleidingen aanvaard en in het jaar 2002 kregen in totaal 199 slachtoffers de nodige bijstand. De cellen werken veel en intensief; er kon ook personeel worden aangeworven om het team te versterken én er kwam een federale subsidiëring dankzij de steun van de Minister van Arbeid en Tewerkstelling, Mevr. Onkelinx.

De kwaliteit van de begeleiding bleek uit het feit dat er in het jaar 2002 heel wat minder verdwijningen werden vastgesteld: de omkaderde slachtoffers voelden zich veiliger en stelden het nodige vertrouwen.

Ook onze juridische cel stond in voor de opvolging van een groot aantal dossiers: in het jaar 2002 werden er in totaal 199 slachtoffers gevolgd, terwijl er einde 2002 nog steeds 143 begeleidingen aan de gang waren. Vermelden wij eveneens dat er 14 zaken aanhangig werden gemaakt bij Nederlandstalige rechtbanken en 10 bij Franstalige rechtbanken. Het ging om gevallen van seksuele en economische uitbuitingen en om gevallen van mensensmokkel. Wij moeten echter ook vaststellen dat 12 dossiers geen positief gevolg kregen in 2002, ofwel omdat ze zonder gevolg werden geklasseerd, ofwel ingevolge een ontslag van rechtsvervolging voor de Raadkamer.

In het jaar 2002 waren er op administratief vlak 24 definitieve regularisaties van slachtoffers, in het kader van de regularisatiecampagne, in het kader van de procedure rond mensenhandel, de STOP-procedure of nog als gevolg van een huwelijk met een Belg.

Wij willen ook nog even de punten vermelden, waaraan op administratiegerechtelijk vlak nog dient gewerkt:

- In een bepaald aantal gevallen werden Pag-Asa en/of het slachtoffer, als officieel erkende benadeelde partijen, niet op de hoogte gebracht van het feit dat de zaak voor de rechtbank kwam. Als een gevolg daarvan vonden die processen plaats zonder dat Pag-Asa en/of het slachtoffer zich eventueel burgerlijke partij konden stellen.
- Voor de Franstalige Kamers van de Correctionele rechtbank van Brussel werden bepaalde zaken waarbij er geen verdachten (meer) in voorlopige hechtenis waren, tijdens de eerste zitting naar soms veel latere data verdaagd. Dit was het gevolg van herhaaldelijke vertragingen bij die Kamers. Voor de slachtoffers van de mensenhandel versterken dergelijke lange termijnen de onzekerheid rond hun verblijf; een verblijf wordt slechts overwogen als er een veroordeling geweest is. Bovendien krijgen de slachtoffers het gevoel dat hun zaak niet ernstig genomen wordt.
- Er werd ons zowel door het Parket als door het Arbeidsauditoraat van Brussel gemeld, dat er in 2002 een aantal oude dossiers «zoek raakten», die nadien werden teruggevonden om later zonder gevolg te worden geklasseerd. Eén van de dossiers die door het Arbeidsauditoraat werd behandeld, leek ons van bij het begin echter veelbelovend te zijn. We kunnen ons dan ook de vraag stellen in welke mate het verlies van dat dossier bijdroeg tot de klassering ervan.
- In 1999 werd er op initiatief van de drie gespecialiseerde centra en van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding een voorstel gedaan om een aantal bepalingen van de omzendbrief van 13 januari 1997 te wijzigen. Op dit ogenblik wachten wij nog steeds op de goedkeuring vanwege de verschillende ministers en op de publicatie van die wijzigingen in het Belgisch Staatsblad.

Toekomstperspectieven

1. De investering van Pag-Asa op Europees vlak

In 2003 zal Pag-Asa zich zeker blijven inzetten voor Europese projecten en zal het centrum de Europese instanties verder sensibiliseren.

Het DAPHNE-project waaraan in 2001/2002 werd gewerkt, bleek een rijke ervaring, niet enkel voor wat betreft de samenwerking met de Europese instellingen, maar ook en vooral in het kader van een partnership met organisaties in andere Europese landen: de problematiek leidt tot een mobilisering van Europa en zorgt tegelijk voor bepaalde spanningen inzake de interpretatie die wordt gegeven aan het begrip mensenhandel... Er is nog steeds geen harmonisering voor wat betreft de verschillende vormen van mensenhandel: de “mensenmokkel” wordt in bepaalde Europese landen en volgens de Europese bepaling niet als een vorm van mensenhandel gezien...terwijl in België “gesmokkelde” personen onder bepaalde voorwaarden toegang hebben tot de procedure en tot het statuut van slachtoffer van de mensenhandel.

Verscheidene Europese landen hebben nu een procedure op punt gesteld rond de bescherming van de slachtoffers van mensenhandel en hebben wetten uitgevaardigd om de smokkelaars te vervolgen. Nu dienen de verschillende praktijken nog te worden geëvalueerd. België was geruime tijd één van de eerste landen die een procedure invoerde voor de bescherming van de slachtoffers en onze ervaring diende als model voor heel wat andere Europese landen: in de komende jaren zal het van primordiaal belang zijn dat wij onszelf in vraag stellen door de nodige informatie in te winnen over de recente procedures die onze buurlanden hebben ingevoerd en door deze te evalueren.

Vandaar ook dat er voor ons personeel absoluut moet worden geïnvesteerd in opleidingen, seminars, colloquia en vergaderingen op Europees niveau. Samen met onze Europese partners moet er worden nagedacht en dienen er ervaringen te worden uitgewisseld en tenslotte moeten onze overheidsinstanties worden gesensibiliseerd zodat de strijd tegen de mensenhandel een rechterlijke prioriteit blijft.

2. De erkenning van het project rond begeleid wonen

Sedert het begin van het jaar 2002 kreeg het team versterking van nieuwe medewerkers, onder wie een maatschappelijk werker die gelast werd met het ontwikkelen van een project rond begeleid wonen (de vroegere transitwoningen). Vandaag de dag beschikt Pag-Asa over 7 appartementen in de Brusselse agglomeratie, waar de slachtoffers gehuisvest worden. De begeleiding en het beheer van het begeleid wonen vergt een zware investering: er moeten de nodige formaliteiten worden afgehandeld bij de verschillende sociale en administratieve instanties, bij de eigenaars, bij financiële instellingen, ... Het aanbod beantwoordt echter niet aan de vraag: het verkrijgen van een woning in Brussel stuit op heel wat problemen en hoe langer hoe meer moeten de slachtoffers eerst begeleid gaan wonen voordat ze daadwerkelijk zelfstandig kunnen zijn op psychosociaal, financieel en administratief vlak.

Sedert 2002 streven wij naar een erkenning van ons werk in het kader van het begeleid wonen. Daartoe moeten eerst 5 nieuwe appartementen worden gevonden in de Brusselse agglomeratie, waar nieuwe slachtoffers van de mensenhandel in aanvaardbare omstandigheden kunnen worden ondergebracht en waarbij hen een kwalitatief hoogstaande psychosociale opvolging kan worden gegarandeerd. Op de planning voor 2003 is reeds werk in die zin vastgelegd. Wij hopen echter dat de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel ons bij dat project zal steunen en ons de mogelijkheid zal geven een tweede maatschappelijk werker aan te werven voor de opvolging.

3. De structurele financiering van de centra: overwinning en onzekerheid

In 2002 konden we echt spreken over een concreet federaal engagement, want dan werd er ons door het Ministerie van Werkgelegenheid en Gelijke Kansen een jaarlijkse subsidie toegekend ten bedrage van 147.000 euro's. Dit verheugt ons ten zeerste en wij danken die erkenning aan Mevrouw de Minister Onkelinx, die zich persoonlijk heeft ingezet voor de ondersteuning van de drie gespecialiseerde centra. Zonder die subsidies zou het in 2002 onmogelijk zijn geweest om een zo groot aantal slachtoffers te begeleiden of hen een bescherming te bieden in het kader van de procedure. Jammer genoeg moeten wij vaststellen dat het aantal aanvragen elke jaar nog toeneemt.. zelfs wanneer de actoren op het terrein, en in het bijzonder de gesensibiliseerde politiediensten, nog regelmatig acties voeren tegen mensensmokkelaars en uitbuiters. Vooral voor hen is het zeer frustrerend te moeten horen dat er "geen plaats meer is" voor een slachtoffer, wiens vertrouwen werd gewonnen na vele uren werk...

De financiering van de centra mag vooral niet eenmalig zijn: tot op heden is er geen enkele zekerheid over een federaal engagement op lange termijn.

Elk jaar opnieuw hangen wij af van de begroting en van een eventuele regeringswijziging.

Dat maakt een werk, dat geloofwaardig wil zijn naar de slachtoffers toe, en de bescherming die ons land wil bieden uiterst fragiel. Ook het project zelf dat zo'n 10 jaar geleden werd opgestart met een klein team van vier mensen en enkele vrijwilligers wordt daardoor kwetsbaar ... De strijd om een daadwerkelijke inzet te verkrijgen vanwege onze overheidsinstanties zal in het jaar 2003 dan ook worden voortgezet..

BESLUITEN

In dit Jaarverslag wordt gepleit voor een integrale benadering van de dossiers, gebruik makend van het geheel van de bestaande wetgeving.

De snelheid van de afhandeling van een dossier is belangrijk voor de goede werking van een rechtstaat. Maar een eenzijdige nadruk op een snelle en efficiënte werking van het gerecht kan ertoe leiden dat de prioriteit te veel gelegd wordt bij eenvoudige dossiers met zo weinig mogelijk vertakkingen waarbij alleen de tussenpersonen vervolgd worden. Eenvoudige dossiers met gemakkelijk aanwijsbare verdachten zijn nu éénmaal sneller af te handelen dan complexe mammoetdossiers. De efficiëntiegraad van een eenvoudig dossier met een duidelijke verdachte ligt ook veel hoger omdat de kans tot een veroordeling veel groter is. Het gevaar bestaat er dan ook in dat het onderzoek zich beperkt tot de lokale entiteit en enkel tot de vervolging van duidelijk aantoonbare daders met louter een uitvoerende functie. Een ander sluipend gevaar van te veel de voorkeur te leggen op eenvoudige afgesplitste dossiers is dat een dergelijke bewuste of onbewuste beleidskeuze ertoe leidt dat er onvoldoende middelen en mensen vrijgemaakt worden om mammoetdossiers samen te stellen.

Wanneer het bestrijden van mensenhandel enkel georiënteerd wordt op het opsporen van de tussenpersonen zoals trafikanten, zullen er altijd veel plaatsvervangers klaarstaan om het lege gat op te vullen en draait de carrousel voort, zelfs in een meer effectieve vorm. Want het netwerk krijgt de kans om te leren uit zijn fouten en zich aan te passen en te versterken. Bestrijding van mensenhandel dreigt dan enkel symptoombestrijding te worden, waarbij de focus ligt op de jacht op illegalen.

De bestrijding van mensenhandel vereist een integrale aanpak waarbij de diepgang en complexiteit van de dossiers en netwerken nagegaan worden om de onderlinge verbindingslijnen te ontrafelen en er financiële analyses van de dossiers verricht worden om de motor van het systeem van het netwerk te treffen.

Dit betekent dat de kwaliteit van een onderzoek voor ogen moeten gehouden worden door de diepgang en complexiteit ervan na te gaan. Met dit laatste wordt bedoeld: de uitwassen van een dossier tot in een reeks andere dossiers. Meerdere dossiers die gescheiden behandeld worden, kunnen, voor wat sommige deelaspecten betreft die in een dossier onderbelicht blijven, soms verhelderend zijn voor een begrip van deelaspecten in andere dossiers. De rol van reisbureaus of van transportfirma's die soms onschuldig lijkt wanneer men de dossiers afzonderlijk behandelt, kan soms opvallend in het oog springen als men de afzonderlijke dossiers bijeenlegt. In deze benadering hebben ook de documentenzwengel en beïnvloedingsmechanismen zoals corruptie hun plaats gekregen.

Tot de integrale benadering behoort ook dat men de geldstromen bestudeert die verondersteld mogen worden in het geheel van een cluster waarvan de mensenhandel soms maar een onderdeel vormt. Georganiseerde misdaad is immers business, en dit houdt meer dan eens een uitwaaiering in van activiteiten en van kanalen van geldgeven. Ons Jaarverslag heeft enkele voorbeelden gegeven van zo'n mogelijke uitwaaiering van activiteiten. In één van de Antwerpse cases van mensenhandel en criminele organisatie, waarbij een financiële analyse uitgevoerd werd, werd ontdekt dat de betrokken maffiabaas via drie economische sectoren, namelijk toerisme, busmaatschappijen, restaurantketens diep geïnfiltrerd is in het economisch weefsel van het betrokken Oost-Europese herkomstland. Volgens een getuige heeft deze maffiabaas naast zijn eigen criminele organisatie ook nog contacten met verschillende andere criminele organisaties waartussen een vergadering geweest is om een verdeling van de verschillende branches zoals transport, hotel, prostitutie... op te maken. Zelf heeft de getuige ondervonden dat een firma beschermingsgeld moest afdragen om te kunnen werken in één van deze sectoren.

Om het kluwen van de georganiseerde misdaadwereld effectief te bestrijden is het noodzakelijk om deze netwerken van mensenhandel financieel door te lichten en de witwaspraktijken te bestrijden. Enkel hierdoor kan de georganiseerde misdaad en haar vertakkingen naar mensenhandeltrafiek in haar wortels aangepakt worden. Er moet duidelijk een beleidskeuze gemaakt worden waarbij ook de middelen vrijgemaakt worden bij en voor de parketten om mammoetdossiers rond de systemen van mensenhandel en criminele organisaties samen te stellen en hiervoor de financiële analyses van de geldstromen te kunnen uitvoeren. In het vervolgingsbeleid van justitie moet bestrijden van witwassen in het kader van mensenhandel een prioritair punt worden.

Tenslotte wijst het Centrum ook op het belang van de Wet Criminele Organisaties in complement bij de Wet Mensenhandel. Aan de hand van een aantal cases werd de jurisprudentie rond deze relatief nieuwe wet getoetst. Hieruit bleek dat er slechts enkele vonnissen met een tenlastelegging op basis van criminele organisatie tussenzaten en gelijkaardige feiten door de rechtbanken op diverse wijzes geïnterpreteerd en beoordeeld werden.

In het **tweede gedeelte** van ons jaarverslag gaven wij een gedetailleerd overzicht van de nieuwe wettelijke bepalingen die recent werden genomen op het gebied van de strijd tegen de mensenhandel.

Het verheugt ons natuurlijk dat **op internationaal vlak**, nl. in het Bijkomend Protocol aan het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de georganiseerde transnationale criminaliteit met het oog op het voorkomen en bestraffen van de mensenhandel en in het bijzonder de handel in vrouwen en kinderen, er een akkoord kon worden gevonden over de bepaling en de inhoud van het begrip «mensenhandel» en over de maatregelen die de Lidstaten moeten nemen met het oog op de bestrijding van dit fenomeen. Inzake de bescherming van de slachtoffers werden er weliswaar een aantal verplichte bepalingen in hun voordeel voorzien, maar we vinden het spijtig dat maatregelen zoals sociale of psychologische hulp of het toekennen van een verblijfsvergunning facultatief blijven. De «smokkel» in migranten werd eveneens bepaald in het Bijkomend Protocol aan het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de georganiseerde transnationale criminaliteit, betreffende de smokkel van migranten over land, over zee en in de lucht. Voorzien wordt, dat de Lidstaten de nodige maatregelen nemen ter vrijwaring en bescherming van de rechten van de migranten en hen de geschikte bijstand verlenen wanneer hun leven of hun veiligheid in gevaar wordt gebracht.

Ook op Europees vlak werd de aandacht de voorbije jaren vooral toegespitst op de strijd tegen de mensenhandel en de mensensmokkel. Op 1 augustus 2002 werd er namelijk een kaderbesluit van de Raad kracht inzake de bestrijding van de mensenhandel. Dit kaderbesluit bepaalt de handelingen die vallen onder de kwalificatie «mensenhandel». De Lidstaten van de Unie moeten tegen 1 augustus 2004 de nodige maatregelen invoeren om zich te voegen naar de bepalingen van het kaderbesluit. De smokkel van migranten wordt behandeld in een richtlijn en een kaderbesluit van 28 november 2002 inzake de bijstand bij binnenkomst, transit en ongeregeld verblijf. In tegenstelling tot het Protocol tegen de smokkel van migranten, die een winstgevend doel vereist voordat er sprake is van een overtreding, maken de Europese richtlijn en het Europese kaderbesluit een onderscheid tussen de bijstand bij ongeregelde binnenkomst en transit enerzijds, die, om strafbaar te zijn, geen winstbejag moeten nastreven en de bijstand bij ongeregeld verblijf anderzijds, waarvoor het winstbejag een voorwaarde blijft voor de incriminatie. De wel zeer ruime bepaling van de overtredingen in kwestie kan dan ook worden betreurd. Het getuigt van een Europese visie die de bestrijding van de mensenhandel en de mensensmokkel als voorwendsel gebruikt om een repressief beleid in te voeren tegen illegale immigratie.

Voor wat betreft het lot van de slachtoffers dient er vermeld dat het voorstel tot richtlijn van de Raad over een verblijfsvergunning van korte duur, afgeleverd aan de slachtoffers van de bijstand bij clandestiene immigratie of van de mensensmokkel, die hun medewerking verlenen aan de bevoegde instanties, op dit ogenblik nog steeds bestudeerd wordt.

Het onderscheid tussen mensenhandel en mensensmokkel leidt wettelijk gezien tot verschillende overtredingen, maar in de praktijk is het daarentegen niet gemakkelijk om vanuit het standpunt van de slachtoffers datzelfde onderscheid te maken.

Het voordeel van internationale rechtsinstrumenten en meer specifiek van de Europese kaderbesluiten is natuurlijk, dat de wetgevingen van de verschillende Lidstaten beter op elkaar afgestemd worden en de samenwerking tussen de landen coherenter wordt.

In België zal de wet van 13 april 1995 moeten worden bijgewerkt in functie van die nieuwe bepalingen. Eerst en vooral zal er moeten worden verduidelijkt wat er precies wordt begrepen onder «mensenhandel» en «mensensmokkel». Het Centrum had ook al gewag gemaakt van de onsamenhangendheden en de moeilijkheden van de huidige wet in zijn rechtspraakoverzicht dat in mei 2002 werd gepubliceerd. We willen even aan de materiële fouten herinneren, die belangrijke gevolgen met zich meebrengen inzake het recht van de centra om in rechte op te treden; het feit dat de instemming van het slachtoffer onbelangrijk is, wat niet expliciet wordt vermeld in artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980, terwijl dat uitdrukkelijk vermeld wordt in artikel 380, §1, 1° van het Strafwetboek (aanwerving met het oog op prostitutie), wat aanleiding kan geven tot contradictorische gerechtelijke uitspraken. Voor wat de toestand van de slachtoffers betreft, had het Centrum de problemen aangehaald rond de omvang van de bevoegdheid van de centra om in rechte op te treden, en rond hun bevoegdheid om in rechte op te treden uit naam van de slachtoffers. Over die punten zal de wet zich dus duidelijker moeten uitspreken.

In het tweede gedeelte van ons jaarverslag stelden wij ook de nieuwe wetten voor die van kracht zijn geworden met het oog op een meer doeltreffende bestrijding van de grote georganiseerde misdaad.

Met die maatregelen wordt enerzijds beoogd de personen te kunnen beschermen die wensen te getuigen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek naar de grote georganiseerde misdaad, zonder dat zij represaillemaatregelen moeten vrezen tegen henzelf of hun families. Eerst en vooral is er de **wet van 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen**, die aan een getuige – onder bepaalde voorwaarden – de mogelijkheid biedt om te genieten van een gedeeltelijke (niet vermelden van bepaalde identiteitsgegevens) of volledige anonimiteit (identiteit wordt volledig geheim gehouden). Deze wet is echter enkel van toepassing voor de hoorzittingen door de onderzoeksrechter of de rechtsprekende rechtsmacht. Wij benadrukten dat het jammer was dat er geen vorm van gedeeltelijke anonimiteit voorzien was voor de verhoren van de politiediensten, als wij weten dat deze de meeste verhoren in het kader van een gerechtelijk onderzoek leiden, met name de enquêtes inzake de mensenhandel. Vervolgens is er de **wet van 7 juli 2002 houdende een regeling voor de bescherming van bedreigde getuigen**. Door deze wet kan een zekere materiële bescherming worden geboden aan ene getuige die niet kon genieten van de mogelijkheid tot anonimiteit. De voorziene beschermingsmaatregelen zijn ofwel gewone maatregelen (zoals een geheim telefoonnummer,..) of bijzonder (het reloceren of het wijzigen van de identiteit). Een nieuwe commissie, de Getuigensbeschermingscommissie, kent de beschermingsmaatregelen toe. En tenslotte is er de **wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media** die de mogelijkheid voorziet van een verhoor op afstand voor bedreigde getuigen, evenals voor in het buitenland verblijvende getuigen, deskundigen of verdachten.

Anderzijds geeft de **wet van 19 december 2002 tot uitbreiding van de mogelijkheden tot inbeslagneming en verbeurdverklaring in strafzaken** aan de parketten en de onderzoeksrechters meer mogelijkheden om de kern van de georganiseerde misdaad zelf te gaan bestrijden, namelijk het financiële aspect. Zo kunnen ze nu, door middel van conservatoir beslag, bankrekeningen blokkeren, zonder dat de bedragen op de rekening te maken hebben met de overtreding. Voor bepaalde overtredingen (waaronder de mensenhandel) kan de bevoegde rechter de verbeurdverklaring van goederen uitspreken die door de veroordeelde werden verworven gedurende de 5 jaar die aan het vonnis voorafgaan, indien blijkt dat deze van misdadige origine zijn en in verband staan met de overtreding waarvoor de persoon werd veroordeeld of met identieke feiten. De rechter kan eveneens beslissen tot een opsplitsing van de uitspraak, door eerst een vonnis te vellen over de schuld en de hoofdstraffen en later uitspraak te doen over de vraag van de eventuele verbeurdverklaring, zodat het parket na de veroordeling een grondig onderzoek kan voeren over het misdadige vermogen van de veroordeelde.

Er zijn dus mogelijkheden te over, zowel om de personen die represailles vrezen toch aan te zetten om te getuigen, als om de financiële middelen van de misdaadorganisaties aan te pakken. Er rest enkel nog de kwestie van het daadwerkelijk toepassen van de wetten, en dat vooral voor wat betreft de menselijke en materiële middelen die aan de parketten en de onderzoeksrechters ter beschikking zullen worden gesteld.

Voor wat betreft de **slachtoffers van de mensenhandel** werden de reeds 3 jaar verwachte wijzigingen aan de richtlijnen van 13 januari 1997 over de bijstand aan slachtoffers van de mensenhandel eindelijk gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. Om duidelijke en homogene antwoorden te krijgen worden de vragen die door de Dienst Vreemdelingenzaken aan het parket of aan het auditoraat worden gesteld, om voor het slachtoffer een certificaat van inschrijving in het Vreemdelingenregister te krijgen, minder categoriek geformuleerd. Die gaan over het feit of de enquête nog steeds aan de gang is en of de persoon kan worden beschouwd als een slachtoffer van de mensenhandel. Bovendien kan de verklaring van aankomst éénmaal worden verlengd voor een periode van drie maanden, indien het parket of het auditoraat nog niet bij machte is om een positief antwoord te geven op de gestelde vragen. En tenslotte werden de mogelijkheden tot definitieve regularisatie uitgebreid, gezien die ook mogelijk wordt indien er geen veroordeling in eerste instantie is geweest voor feiten van mensenhandel, omdat het requisitoir van het openbaar ministerie dat de beschuldiging van mensenhandel weerhoudt en de verklaringen vanwege het slachtoffer die van betekenis zijn voor de procedure, als voldoende worden beschouwd. Een verblijfsvergunning voor onbeperkte duur kan in bepaalde gevallen ook worden gevraagd, zelfs wanneer de dader uiteindelijk niet voor de rechtbank is kunnen verschijnen, terwijl het slachtoffer actief had meegewerkt aan het onderzoek.

Verder wensen wij nog de invoering van de **nieuwe arbeidsvergunning C** te vermelden. Die kan worden toegekend aan de slachtoffers van de mensenhandel. De vergunning C zal het voor de slachtoffers makkelijker maken om werk te vinden, gezien de administratieve formaliteiten vereenvoudigd werden. Enkel de werknemer moet nu de aanvraag indienen, de werkgever hoeft geen stappen meer te ondernemen. In de loop van het jaar mag de werknemer ook van werkgever veranderen, zonder dat daarvoor een nieuwe arbeidsvergunning dient te worden aangevraagd, wat betekent dat de slachtoffers van de mensenhandel nu ook toegang hebben tot uitzendarbeid.

Tenslotte werd de **toegang tot de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden uitgebreid naar de slachtoffers van de mensenhandel**, gezien de nieuwe wet van 26 maart 2003 – die echter nog niet van kracht geworden is – stipuleert dat één van de voorwaarden om hulp te vragen niet langer het feit is dat men de Belgische nationaliteit bezit, of gerechtigd is in het Rijk binnen te komen en te verblijven, maar ook het feit dat men naderhand van de Dienst Vreemdelingenzaken een verblijfsvergunning van onbepaalde duur heeft gekregen in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel.

In het derde gedeelte van ons jaarverslag, hebben wij de rechtspraak geactualiseerd en dit opnieuw dankzij de gewaardeerde samenwerking met het College van Procureurs-generaal, die de parketten en auditoraten de toestemming heeft gegeven om aan het Centrum de vonnissen en arresten te bezorgen die in 2001 en 2002 werden uitgesproken. Het Centrum heeft zowat 350 vonnissen ontvangen die in 2001-2002 en begin 2003 werden geveld.

Wij mochten vaststellen dat het vooral de zaken rond **mensensmokkel** waren die het grootste gedeelte uitmaakten van de uitspraken die werden gedaan op basis van artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980, en dit voornamelijk in Brugge. De rechters meenden dat het misbruik van de kwetsbare positie bestond in het feit dat de slachtoffers afhankelijk waren van de beschuldigen, tenzij door het moeten storten van geldsommen, het feit dat ze hun eindbestemming niet kenden, het feit dat ze geen enkele notie hadden van de taal of nog, dat de beschuldigde de reisdocumenten steeds bij zich had gehouden.

Op het vlak van de **prostitutie** vormen de verklaringen van de slachtoffers steeds een belangrijke element in de beoordeling van de rechters om de overtredingen vast te stellen als beoogd in artikel 380 van het Strafwetboek en in artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980, verklaringen die vaak worden gestaafd door andere elementen uit het dossier, zoals afgeluisterde telefoongesprekken of resultaten van huiszoekingen. Zo heeft het Hof van Beroep in Antwerpen een vonnis moeten vernietigen van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen, die de beschuldigen had vrijgesproken omwille van de tegengestelde verklaringen van het slachtoffer. Het Hof daarentegen hield rekening met de vrees voor represaillemaatregelen waar het slachtoffer gewag van maakte, om die tegengestelde verklaringen uit te leggen.

Inzake **economische uitbuiting** zijn de bevoegde rechters het moeilijkst te overtuigen. In twee rechtszaken deden de rechters verschillende uitspraken over de tussenpersonen of transporteurs, die veroordeeld werden op basis van artikel 77 bis, terwijl de werkgevers vrijgesproken werden. Wat het huispersoneel betreft, dient er te worden benadrukt dat er tot een rechtsvervolging werd beslist, terwijl de onschendbaarheid was ingeroepen. Er werd een vonnis uitgesproken door de Arbeidsrechtbank van Brussel, dat bevestigd werd door het Arbeidshof, ten gunste van een Filippijns echtpaar dat als huispersoneel was tewerkgesteld bij een diplomaat.

En tenslotte werd de overtreding van artikel 77 bis soms weerhouden en soms afgewezen in het kader van specifieke problematieken. Zo viel er een eerste uitspraak in ene zaak rond **voetballers** maar de inbeschuldigingstelling omwille van artikel 77 werd niet weerhouden. Er waren ook uitspraken op basis van artikel 77 bis, §1 bis betreffende de **huisjesmelkers**. Door het gebrek aan voldoende aanwijzingen waarmee kon vastgesteld worden dat de beschuldigde een «abnormale» winst wilde verwerven door het verhuren van kamers aan vreemdelingen werd het Hof van Beroep van Gent ertoe gebracht een vonnis van de Correctionele rechtbank van Gent te vernietigen en werd de beschuldigde vrijgesproken. **Het werven** van buitenlandse personen in een kwetsbare positie om deze **overtredingen** te doen begaan zoals diefstal of drugstrafiek werd beschouwd als vallende onder artikel 77 bis. Tenslotte werd artikel 77 bis niet weerhouden in een zaak rond een **schijnhuwelijk**.